

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Diplomová práce

Domácí vězení – možná alternativa k trestu odnětí svobody

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Hyková, Ph.D

Autor práce: Václav Slabý

Studijní obor: Etika v sociální práci

Ročník: 3

2012

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

28. března 2012

.....
Václav Slabý

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Kateřině Hykové Ph.D. za cenné rady, připomínky a trpělivost při metodickém vedení práce.

Obsah

Úvod.....	6
1 Trest jako obecný pojem.....	9
1.1 Účel trestu	10
1.1.1 Absolutní teorie.....	11
1.1.2 Relativní teorie.....	13
1.1.3 Smíšené teorie.....	15
1.2 Funkce trestu.....	15
2 Lidsko-právní dokumenty limitující ukládání trestů	20
2.1 Dokumenty OSN.....	20
2.2 Evropské dokumenty	22
2.3 Národní dokumenty	24
3 Domácí vězení jako alternativa k trestu odnětí svobody	26
3.1 Domácí vězení v našich dějinách.....	27
3.2 Charakteristika trestu domácí vězení	31
3.3 Podmínky pro uložení trestu domácí vězení.....	34
3.4 Způsob kontroly domácího vězení.....	36
3.5 Domácí vězení a mladiství pachatelé.....	41
3.6 Výhody domácího vězení v porovnání s trestem odnětí svobody	44
4 Domácí vězení - exkurz do zahraničí	49
4.1 Spojené státy americké	51
4.2 Slovensko.....	52
4.3 Polsko.....	53
4.4 Německo	55
5 Domácí vězení ve vztahu k Probační a mediační službě ČR.....	57
5.1 Obecně o probační a mediační službě.....	57
5.2 PMS a její činnost před uložením trestu domácí vězení.....	59
5.3 PMS - práce s klientem po uložení trestu domácí vězení	62
5.4 Právní a etické hranice činnosti pracovníků PMS	64
6 Etické aspekty trestu domácí vězení	66
6.1 Domácí vězení z pohledu porušení principu rovnosti	67
6.2 Elektronický monitoring a přípustná míra kontroly	68
6.3 Domácí vězení a jeho dopad na spolubydlící odsouzeného	70
7 Domácí vězení z hlediska naplnění účelu trestu	74

7.1 Diskuze a úvahy de lege ferenda	78
7.1.1 Domácí vězení jako náhrada vazby	78
7.1.2 Domácí vězení jako závěrečná fáze trestu odnětí svobody	80
8 Závěr	83
Použitá literatura:	86
Abstrakt:.....	90
Abstract:.....	91

Úvod

Žádná společnost nemůže existovat, aniž by stanovila závazná pravidla chování pro své jednotlivé členy. Jen tak dokáže ochránit hodnoty, na kterých je vystavěna. Vždy se však najdou jedinci, kteří dohodnutá pravidla porušují. Jejich potrestání je chápáno jako přirozený následek nerespektování stanovených norem. Způsob trestání provinilců se v průběhu historie výrazně měnil a trest vždy odrážel nejen závažnost provinění, ale i postoj společnosti k respektování individuální práv jedince a možnosti jejich omezení formou trestu.

Stejně tak, jak se měnil náhled společnosti na lidská práva, měnil se i způsob trestání. V současné době je tradiční pohled na trest stále spojen se zásahem do osobní svobody člověka. Tento způsob trestání má bohatou historii a přetrval až do současné doby. Určitým paradoxem je skutečnost, že naše společnost považuje na jedné straně osobní svobodu za hodnotu hodnou ochrany, na druhé straně omezením osobní svobody trestá provinilce. K lidské svobodě tak není přistupováno jako k absolutnímu a nedotknutelnému právu, ale jako k právu, do něhož je možno za předem stanovených podmínek zasáhnout.

Zejména v posledních desetiletích, kdy je postoj k lidským právům rozvíjen na přirozenoprávním základě a principech humanity, jsou hledány alternativní způsoby trestání nespojené se zásahem do osobní svobody. Cesta těchto trestů do právního řádu však není jednoduchá, neboť zejména zastánci klasického trestání alternativní tresty kritizují a zpochybňují jejich účinnost.

Od počátku roku 2010 byl náš právní řád obohacen o možnost uložení dalšího alternativního trestu, a to trestu domácího vězení. Tento trest obdobně jako klasické uvěznění postihuje osobní svobodu jedince, umožňuje mu však trest vykonat v domácím prostředí. Otvírá se tak prostor pro případnou sociální práci s pachatelem v jeho přirozeném prostředí, jenž se jeví jako slibná cesta k nápravě pachatele a zabránění recidivě.

Přestože domácí vězení není v našem právním řádu novinkou, jeho znovuzavedení do praxe naráží na mnohé obtíže. Kritici sice připouští, že se jedná o mírnější alternativu výkonu trestu odnětí svobody, poukazují však na některé eticky sporné aspekty výkonu trestu domácího vězení, které za současného chápání lidských práv považují za nepřekročitelné. Jedná se o natolik silné argumenty, že v některých

zeních s obdobnou právní kulturou dokonce představují překážku zavedení trestu domácího vězení do právního řádu.

Právě tyto skutečnosti, které se prolínají zejména obory práva, sociální práce a etiky mne vedly k volbě tématu diplomové práce, kterým je "*Domácí vězení jako alternativa k trestu odnětí svobody*".

Toto téma je v rámci závěrečných prací zpracovávaných na Jihočeské univerzitě České Budějovice opomíjené. Přestože se mnoho prací zabývá různými pohledy na trestání v rámci trestní spravedlnosti, byla zde dosud zpracována pouze jedna diplomová práce na téma trestu domácího vězení. Ta se však vzhledem k době svého zpracování před účinností zákona zavádějícího trest domácího vězení do praxe soustředila především na vnímání trestu veřejností.

Cílem této diplomové práce je charakterizovat současné pojetí trestu domácího vězení jako alternativy k trestu odnětí svobody a zhodnotit, zda i mírnější postižení osobní svobody jedince představované trestem domácího vězení dokáže naplnit předpokládaný účel trestu.

Práce nevychází pouze ze současného přístupu k řešení trestních věcí, ale jako východisko nynějšího stavu mapuje vývoj postojů k ukládání trestů a jejich zdůvodnění. Současně se práce zabývá i lidskoprávními normami stanovujícími faktické limity pro ukládání trestů a všímá si jejich limitujícího vlivu na zavedení trestu domácího vězení do praxe. Na trestu domácího vězení je demonstrováno jak současná postmoderní společnost na pozadí konceptu restorativní justice, limitovaná respektem k základním lidským právům a zásadám humanity, hledá efektivní způsoby postihu pachatelů trestných činů.

K dosažení cíle práce je zvolena metoda analýzy, syntézy a komparace literatury a právních norem nejen pozitivního práva, ale i norem historických. Využito bylo řízeného rozhovoru s odborníky pracujícími v tomto oboru a to jak v oblasti teorie, tak i praxe. Jednalo se především o teoretiky práva, kriminology, policisty, soudce, pracovníky Probační a mediační služby a mnohé další. Určitou nevýhodou pro tuto práci je, že vzhledem k relativně krátké době od zavedení trestu domácího vězení do našeho právního řádu a malému počtu osob, jež tento trest vykonaly, lze jen stěží relevantně hodnotit, jakým způsobem dochází k naplnění účelu trestu.

Tato práce si neklade za cíl komplexně postihnout problematiku nově zaváděného alternativního trestu domácího vězení, ale vedle hlavního cíle práce

upozornit i na klady a možná negativa, které tento trest s sebou přináší. V neposlední řadě také upozornit na dopady trestu domácího vězení na odsouzeného i jeho sociální okolí.

1 Trest jako obecný pojem

Nemo prudens punit, quia peccatum est, sed ne peccetur.

Žádný moudrý člověk netrestá proto, že se stala chyba,

nýbrž proto, aby se nestala.

Lucius Annaeus Seneca (4 př. n.l. - 65 n.l.)

Citát významného politika, právníka a filosofa období starověkého Říma Lucieuse Annaeuse Senecy dokládá, že trestání provinilců a hledání odůvodnění trestu není záležitostí poslední doby, ale provází lidstvo již dlouhá staletí. Podobná svědectví podávají i historické prameny sahající k počátkům prvních civilizací. Z těchto skutečností se nechá usuzovat, že selhání člověka patří k jeho přirozenosti a stejně přirozené je i trestání provinilců.

Obecně je trest chápán jako reakce autority na porušení morálních, společenských nebo právních pravidel s cílem vynutit respektování stanovených norem. Člověk se tak setkává s trestem v různých oblastech svého života. Může se jednat o výchovné tresty, tresty ve sportu, tresty související s náboženstvím, tresty vyplývající z porušení trestněprávních norem a mnohé další.

Každý trest v sobě nese určitou újmu, která je provinilci zcela záměrně způsobena trestající autoritou. Způsobená újma odpovídá nejen závažnosti porušení stanovených norem, ale i tradicím dané společnosti a jejímu filosofickému směřování. V současné době je trest realizován převážně omezením nebo odnětím některého práva, které by jinak člověku náleželo. Určitá omezení při ukládání trestů vyplývají z respektování zásady humanity vystavěné na přirozenoprávním základě.¹ Díky ní je na některá práva pohlíženo jako na nedotknutelná a nemůže do nich být zasaženo ani uloženým trestem. Trest je provinilci ukládán za provinění, která jsou nejen v rozporu se stanovenými normami, ale současně musí být provinění chápáno jako zaviněné. Přičitatelné zavinění je vystavěno na svobodné vůli provinilce konat nebo naopak opominout jednání, které měl vykonat. Svobodná vůle tak představuje jednu ze zásadních podmínek trestní odpovědnosti.²

---

¹ srovnej preambule Listiny základních práv a svobod

² srovnej s charakteristickými rysy trestu WALKER, N. *Why Punish?*. s. 1 - 3.

Obzvlášť citlivě je společností chápána aplikace trestů užívaných jako sankce v trestním právu. Je to zejména tím, že trestní právo je chápáno jako *ultima ratio* a sankcionuje nejzávažnější porušení mravních norem, čemuž odpovídají i tvrdosti ukládaných trestů. Mírnější porušení mravních norem naopak zůstává mimo oblast regulovanou trestním právem a je sankcionováno zejména neformálním tlakem sociálního okolí. Stanovení hranice působnosti trestního práva se odvíjí od trestněprávní politiky konkrétní společnosti, která tímto způsobem deklaruje své morální hodnoty. Vztah trestního práva a morálky lze demonstrovat například na těchto principech: "*Quae lex non prohibet, debent permisa videri.*" (Co zákon nezakazuje, má se pokládat za dovolené), ovšem "*Non omne quod licet honestum est.*" (Ne vše co je dovolené, je také čestné).³

České trestní právo chápe trest jako opatření státního donucení, které je ukládáno jménem státu k tomu povolanými soudy v trestním řízení. Trestem se odsouzenému nejen způsobuje určitá újma, ale je v něm vyjádřeno i morální odsouzení pachatele a jím spáchaného činu.⁴

1.1 Účel trestu

Hledání účelu trestu historicky patří na pomezí trestněprávní nauky a filosofických směrů. Trest je již ze své podstaty svázán s otázkami svobody, odpovědnosti, viny, spravedlnosti a dalšími kategoriemi, jež vždy stály v popředí zájmu filosofie. V praxi se tyto otázky dotýkají například samotného výkonu trestu, mnohdy spojeného s otázkou života a smrti, případně ztráty svobody nebo jiných práv. Uložený trest nejen postihuje některou ze svobod jedince, ale paradoxně současně deklaruje jeho svobodu spočívající v rozhodnutí porušit stanovenou normu a nést za to odpovědnost.

Trest je bezprostředně spojen i s otázkou spravedlnosti, která jeho uložení zdůvodňuje. V rámci trestního práva pak ospravedlnění instituce trestu bývá spojováno s ospravedlněním trestního práva jako celku. V obecné rovině je trestní právo odůvodňováno ochranou společnosti, společenského řádu a minimalizací nežádoucího chování členů společnosti.⁵

---

³ srovnej ZOUBEK, V. *Teorie státu a práva*. s. 84.

⁴ blíže NOVOTNÝ, O. et al. *Trestní právo hmotné*. s. 196 - 197.

⁵ LATA, J. *Účel a smysl trestu*. s. 6.

V průběhu historického vývoje se pohled na trest a jeho účel měnil a vzniklo tak více pojetí účelu trestu. Jednotlivé teorie byly formovány mnoha faktory, jako úrovní právního vědomí, hodnotami zastávanými společnostmi, reflexí samotného člověka, jeho potřeb a v neposlední řadě i převládajícími filosofickými směry. Přestože se všechny koncepce shodují na nutnosti trestat provinilce, každá pro trestání nachází vlastní zdůvodnění. Z pohledu sledovaných cílů je tyto koncepce možno rozdělit do dvou základních kategorií, někdy také nazývaných trestních teorií. Jedná se o teorie retribuční vyznávající myšlenku odplatného trestu a teorie utilitární postavené na účelné funkci trestu.⁶ V českém právním prostředí je pro označení retribuční teorie zažitý pojem teorie absolutní a pro teorii utilitární je užíván pojem teorie relativní.⁷ Pro účely této práce bude dále užíváno pojmů zažitých v našem prostředí, tedy teorie absolutní a teorie relativní. Termín "retributivní teorie" totiž mnohdy svádí k záměně s termínem "retributive justice" (odplatná, trestající spravedlnost), který je užíván jako protiklad současného konceptu trestní spravedlnosti "restorative justice" (obnovující justice). Oba tyto koncepty se netýkají odůvodnění účelu trestu, ale rozdílného pohledu na trestný čin a možnost nápravy vztahů narušených spáchaným trestným činem. Na pomezí obou zmíněných teorií stojí teorie označované jako smíšené. Ty vzájemně kombinují myšlenky absolutní a relativní teorie a na nich budují koncepci odplatného a účelného trestu. Na smíšené teorii jsou koncipovány i naše trestněprávní předpisy. Změny, jež byly do českého trestního práva zaváděny v posledních desetiletích a zejména změny zavedené rekodifikací, která nabyla účinnosti v roce 2010, naznačují postupný příklon českého trestního práva blíže k relativním teoriím trestání.⁸

1.1.1 Absolutní teorie

Absolutní teorie nespojují s uložením trestu žádný jiný účel, nežli potrestání viníka. Někdy bývají nazývány též teorie taliační (z latinského *ius talionis* - právo msty), případně "zpět hledící teorie" ("*back looking theory*"). Trest je chápán jako spravedlivá odplata za trestný čin podle zásady *punitur, quia peccatum est* (trestá se, protože bylo spácháno zlo). Uložením trestu není primárně směřováno k osobě

---

⁶ LATA, J. *Účel a smysl trestu*. s. 7.

⁷ srovnej NOVOTNÝ, O. et al. *Trestní právo hmotné*. s. 197 - 198

⁸ tamtéž s. 198 - 201.

pachatele a jeho nápravě nebo odstrašení dalších osob od spáchání trestných činů, ale trest má účel sám o sobě. Naplňuje tak požadavek absolutní spravedlnosti. Jediným omezením je přiměřenost trestu povaze provinění. Samotný trest by měl pachateli přinést tolik bolesti a utrpení, kolik jí bylo způsobeno trestným činem.

Mezi absolutní teorie bývají řazeny i některé starší teologické teorie, které v trestu spatřovaly projev "Boží vůle", případně vykoupení z hříchu. Mnoho příkladů lze nalézt například ve starozákonních předpisech: "*Oko za oko, zub za zub, ruku za ruku, nohu za nohu, spáleninu za spáleninu, modřinu za modřinu, jizvu za jizvu*"⁹ nebo „*Když někdo zmrzačí svého bližního, bude mu způsobeno co sám způsobil: zlomenina za zlomeninu, oko za oko, zub za zub; jak zmrzačil člověka, ať se stane jemu*"¹⁰ a mnohé další. Z uvedených příkladů je patrný smysl pro diferenciaci trestu dle závažnosti provinění, jakožto předpoklad spravedlivého trestu.

Absolutní teorie je spojována zejména se jmény Aristotela, I. Kanta a G.W. Hegela. Ti ve svých teoriích vychází z předpokladu vnitřní svobody člověka, který je schopen odpovědně jednat. Pokud člověk na základě svobodného rozhodnutí jedná v rozporu se zákonem, zasluhuje trest. Uložením trestu dochází k naplnění spravedlnosti.

Aristoteles zdůvodnění trestu opíral o spravedlnost, kterou chápal jako rovnost. "*Nezáleží totiž na tom, zda dobrý člověk oloupil špatného nebo špatný dobrého, ani zda se cizoložství dopustil člověk dobrý nebo špatný; nýbrž zákon hledí pouze k rozdílu škody a s osobami zachází jako s rovnými (....) A tak soudce se pokouší vyrovnati tuto nespravedlivou nerovnost; neboť když jeden byl zraněn a druhý ho zranil, anebo když jeden zabil a druhý byl zabit, tak nastává nerovné rozdělení mezi tím, kdo bezpráví utrpěl a mezi tím, kdo jej způsobil; i snaží se soudce nerovnost vyrovnati pokutou a tak zbavuje pachatele zisku*"¹¹ Spácháním protiprávního činu došlo k narušení rovnosti a právě uložení trestu bylo prostředkem k znovunastolení rovnosti.

Také Kant chápal použití trestu proti zločinci za akt uskutečnění spravedlnosti. Dle jeho názoru je zločin jakožto útok na obecnou svobodu i svobodu jednotlivce porušením požadavku kategorického imperativu, který nepřipouští žádné výjimky. S tím je nutně spojen i požadavek potrestání zločinu. Kant chápal trestní zákon jako kategorický imperativ, požadavky trestního zákona ztotožňoval s požadavky nejvyššího mravního zákona. Jediným úkolem trestu je uskutečnění spravedlnosti a trest dle něj

---

⁹ Exodus 21, 24

¹⁰ Leviticus 24,19 – 20

¹¹ Etika Nikomachova V, 7, 1132a

nemůže být spojován se žádnými utilitárními účely. Uložený trest nejen uskutečňuje spravedlnost, ale zároveň hájí vrozená práva osobnosti zločince a respektuje jeho důstojnost jako člověka. Užití trestu je tak nejen právem, ale současně i povinností státní moci, neboť trest zločinci patří a je součástí jeho cti.¹²

Hegel rovněž považoval uložení trestu za jedinou možnost právní rehabilitace zločince. Při zdůvodnění trestu vycházel z předpokladu, že zločin není něco primárního, pozitivního, k čemuž by se pojal trest jako negace, nýbrž zločin představuje zlo vzniklé negací původního stavu. Uložený trest pak představuje negaci negace a tudíž potvrzení a obnovení práva. Uložení trestu Hegel chápal nikoliv jako obnovení dobra, ale naplnění spravedlnosti.¹³ Trest byl v jeho pojetí nutným následkem, který spáchání zločinu předpokládá: "*..ale trest je přece, jak jsme viděli, jen manifestace zločinu, to znamená druhá polovina, kterou ta první nutně předpokládá.*"¹⁴

1.1.2 Relativní teorie

Vznik relativních teorií je datován do 18. století a lze jej přičítat myšlenkám osvícenství spojeného s naukou o přirozených právech, které byly v rozporu s dosavadní koncepcí trestního práva doprovázeného ukládáním krutých a nepřiměřených trestů. Relativní teorie znamenaly revoluci v pohledu na účel ukládání trestu. Odhlížíjí od trestu jako samoučelu, ale spojují s ním další cíle. Ty jsou orientovány zejména do budoucna. Z tohoto důvodu bývají relativní teorie často označovány jako "vpřed hledící teorie" ("*looking forward theory*").

Relativní teorie uložení trestu vztahují k naplnění některého z cílů trestní politiky. Spáchaný zločin je z pohledu uložení trestu odsunut do pozadí a představuje pouze právní skutečnost ospravedlňující použití institutu trestu. Primárně je však s uložení trestu spojován společensky prospěšný cíl, kterým je ochrana společnosti před kriminalitou. V rámci toho jsou zohledňovány takové aspekty, jako je možnost převýchovy pachatele, jeho odstrašení od páchaní dalších zločinů, výchovné působení na celou společnost, případně izolace pachatele jako krajní prostředek v zabránění páchaní další trestné činnosti.

---

¹² srovnej OJZERMAN, T.I. ed. *Kantova filozofie a současnost*. s. 187 - 196

¹³ blíže HEGEL, G.W.F. *Základy filosofie práva*. s. 123-130

¹⁴ tamtéž, s.133.

Mezi nejvýznamnější představitele relativních teorií patří C. Beccaria, A. Feuerbach, F. Liszt a další.

Cesare Beccaria jako představitel osvícenského liberalismu a přirozenoprávní nauky proslul zejména svou knihou "Dei delitti e dell pene" (O zločinech a trestech), kde v duchu své filosofie načrtl program trestněprávní reformy. V ní odmítl nejen trest smrti a další kruté tresty, ale i pojetí trestu jako odplaty v duchu principu "oko za oko, zub za zub". Trestu přikládal preventivní funkci ve formě odstrašení, kdy již jen možnost uložení trestu měla případného zločince odradit od spáchání zamýšleného zločinu. Stejně tak měly ukládané tresty odradit ostatní členy společnosti od kriminálního jednání.

Německý kriminalista Paul Johann Anselm Feuerbach uložení trestu zločinci odůvodňoval teorií psychologického donucení. Pohrůžka trestem měla v potenciálním zločinci vyvolat psychické zábrany páchat trestné činy a samotné uložení trestu pachateli mělo zdůraznit, že tato pohrůžka je myšlena vážně. V rámci své teorie přísně rozlišoval generální a speciální prevenci, přičemž za důležitější považoval působit na celou společnost v rámci generální prevence.

Franz von Liszt jako představitel pozitivistických směrů v kriminologii upřednostňoval trestní právo orientované na osobu pachatele. Trest chápal jako prevenci realizovanou prostřednictvím represe s ukládáním pouze takových trestů, které vedly k naplnění účelu trestního práva, t.j. k resocializaci pachatelů, k ochraně společnosti před nebezpečnými zločinci jejich zajištěním a k využití odstrašujícího účinku trestu na potenciální pachatele. Z tohoto důvodu také zavedl diferenciaci trestů, které dělil na tresty odstrašovací pro příležitostné pachatele, tresty výchovné pro zločince ze zvyku schopné nápravy a tresty zajišťovací pro nepolepšitelné zločince.¹⁵

Relativní teorie výrazným způsobem ovlivnily přístup k trestání provinilců v současné době. Diferenciace trestů dle osobnostních vlastností zločince nachází analogické instituty i v současném systému trestního práva. Stejně tak v relativních teoriích lze vysledovat prvopočátek preventivních opatření ukládaných v současné době společně s trestem.

---

¹⁵ srovnej NOVOTNÝ, O. et al. *Trestní právo hmotné*. s. 198.

1.1.3 Smíšené teorie

Termínem smíšené teorie jsou označovány teorie, které se snaží o spojení myšlenek teorií absolutních a relativních. Většinou se nejedná o ucelené teorie, ale o soubor dílčích myšlenek převzatých z jednotlivých koncepcí. Ty pak spojují myšlenku trestu odplatného s trestem účelným.¹⁶ Nejčastěji je využíván princip generální prevence vycházející z odstrašujícího účinku trestu v kombinaci s odplatnou funkcí trestu, která současně jako individuální prevence působí na pachatele, kterému je trest ukládán.

Na koncepci smíšené teorie je postaven i náš trestní zákoník.¹⁷ Přestože legislativní změny trestněprávních předpisů, realizované posledních desetiletích, a zejména rekodifikace trestního práva hmotného naznačují příklon k relativním teoriím, má odplatná funkce trestu stále své místo. V obecném podvědomí většiny společnosti je totiž trest spojen právě se způsobením určité újmy pachateli, jakožto odplaty za spáchaný trestný čin. Z historických důvodů je naší právní kultuře s potrestáním pachatele spojován zejména trest nepodmíněného odnětí svobody - uvěznění. Délka uvěznění je pak přímo úměrná spáchanému činu. Přestože odborná veřejnost se snaží trest uvěznění nahradit alternativními tresty případně alternativami k potrestání (odklony), jsou tyto změny laickou veřejností přijímány spíše s rozpaky. Nikoliv proto, že by byl zpochybňován jejich výchovný vliv na pachatele trestných činů, případně schopnost odvrácení potencionálních pachatelů od páchaní trestné činnosti, ale proto, že z ukládaných trestů postupně mizí prvek odplaty. Právě ten je veřejností obecně považován za nástroj k nastolení spravedlnosti.

1.2 Funkce trestu

Funkcemi trestu jsou rozuměny mechanismy, které slouží k dosažení deklarovaného hlavního účelu trestu. V literatuře bývají funkce trestu označovány též jako pomocné cíle trestu. Koncepce trestní spravedlnosti svůj hlavní účel a tedy i účel ukládaných trestů spatřuje především v ochraně společnosti před kriminalitou. Za dílčí cíle pak považuje zejména odplatu, odstrašení, nápravu pachatele, izolaci delikventa a

---

¹⁶ NOVOTNÝ, O. et al. *Trestní právo hmotné*. s. 198.

¹⁷ srovnej NOVOTNÝ, O. et al. *Trestní právo hmotné*. s. 198 - 201.

kompenzaci následků spáchaného činu.¹⁸ Uvedené dílčí cíle (funkce trestu) je možno charakterizovat následujícím způsobem:

- **funkce odplatná** má své kořeny v počátečních formách trestní spravedlnosti. Odplata zločinci byla původně považována za jediný smysl trestu. Díky tomu nebylo třeba rozlišovat mezi účelem a funkcí trestu, neboť byly v podstatě totožné. Odplatná funkce trestu plnila účel zejména emocionálního uspokojení poškozených, eventuálně pozůstalých újmou způsobenou provinilci.¹⁹ Izolovaně aplikovaná odplatná funkce trestu, tak jak s ní pracovaly absolutní teorie, sice dokázala v určité míře zajistit poškozeným pocit zadostiučinění, na druhé straně však krom případů absolutních trestů nedokázala ochránit společnost před kriminalitou. Právě tyto skutečnosti vedly k překonání absolutních teorií trestání.

Princip odplaty v obecném vnímání ukládaných trestů přetrvává i v současné době. Není však striktně založen na principu "oko za oko, zub za zub", ale je redukován zásadami vycházejícími z humanismu a respektu k přirozeným právům člověka. Přestože jsou v současné době stavěny do popředí zejména funkce trestu směřující k nápravě pachatele nebo ochraně společnosti před nebezpečnými zločinci a odplatná funkce trestu je odsouvána do pozadí s tím, že nedokáže řešit ochranu společnosti před kriminalitou, nelze ji zcela zavrhnout. Své uplatnění nachází stejně jako v dávné minulosti především v pomoci poškozeným vyrovnat se v emocionální rovině s následky spáchaného trestného činu a dosáhnout pocitu naplnění spravedlnosti.

- **funkce odstrašující** je přiřazována k relativním teoriím trestání, neboť s uložením trestu spojuje preventivní působení zaměřené do budoucna. Vychází z předpokladu, že exemplární potrestání pachatele odradí nejen jeho samotného od páchaní další trestné činnosti, ale že tvrdost a jistota uložení trestu zabrání v páchaní trestné činnosti i dalším potencionálním pachatelům. Účinek odstrašení je přímo úměrný nejen podmínkám výkonu trestu, ale i představě, kterou si potencionální pachatel učiní o pravděpodobnosti svého dopadení. Kriminologické výzkumy ukázaly, že pro preventivní působení trestu má větší význam nikoliv tvrdost ukládaných sankcí, nýbrž jistota neodvratitelnosti

---

¹⁸ srovnej s cíly trestu uváděnými autorem INCIARDI, J. A. *Trestní spravedlnost: ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy*. s. 467 - 471.

¹⁹ srovnej ČERNÍKOVÁ, V. et al. *Sociální ochrana. Učební text bez redakční úpravy*. kapitola 2, s. 4.

trestu.²⁰ Společnosti, které efektivněji kontrolují kriminalitu a odhalují vyšší procento trestných činů tak mohou k regulaci kriminality užívat mírnějších sankcí při zachování stejné míry prevence.

Generální prevence založená na odstrašení potencionálních pachatelů předpokládá širokou publicitu věnovanou ukládaným trestům. Uplatnění odstrašující funkce trestu je tak do značné míry závislé na pozornosti, kterou případu věnují média. U mediálně méně atraktivních případů, kterými je v současné době převážně drobná kriminalita, tak funkce odstrašení téměř pozbývá významu. Široká medializace má také své stinné stránky a může působit kontraproduktivně při resocializaci pachatel. Uplatní se zde tzv. "*labeling efekt*",²¹ kdy je pachatel oceňován jako "kriminálník". Jeho zpětné začlenění do společnosti pak bývá natolik obtížné, že mnohdy rezignuje na cestu nápravy a přestoupí na dráhu celoživotního zločince.

Dalším sporným prvkem funkce odstrašení je odůvodnění tvrdosti trestu nikoliv charakterem spáchaného činu, ale právě odstrašením potencionálních pachatelů. Aplikace utilitárního hlediska spojovaného s ukládaným trestem odhlíží od principu stanovení přiměřeného trestu, na kterém je postaveno současné vnímání trestní spravedlnosti.

- **funkce nápravná a resocializační** je orientovaná především na samotného provinilce a jeho perspektivy do budoucna. Uložení trestu spojuje s takovým zacházením, jež umožní poznat osobnostní vlastnosti provinilce, které v interakci se sociálním prostředím vedly k páčání trestné činnosti. Na tomto poznání je založeno následné působení na odsouzeného. Cesta k nápravě vede zejména přes posilování jeho smyslu pro odpovědnost, vytváření pozitivních sociálních návyků, etických postojů, vztahu k práci a formování reálných životních perspektiv.²²

Zacházení s provinilci opírající se o nápravnou a resocializační funkci trestu dosáhlo svého největšího rozmachu v 60. letech minulého století v USA a následně i v Evropě. Do této doby se také datuje původ programů resocializačně výchovného a terapeuticky léčebného působení na odsouzené, založené na jejich předchozím diagnostikování. Vznikly tak specializované programy pro agresivní

---

²⁰ ČERNÍKOVÁ, V. et al. *Sociální ochrana. Učební text bez redakční úpravy.* kapitola 2, s. 4 - 5.

²¹ KUČHTA, J. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky.* s. 190.

²² tamtéž

jedince, pachatele závislé na návykových látkách, pachatele s psychickými poruchami a další. To se projevilo i ve vězeňství, které reagovalo na potřebu nového způsobu zacházení s vězňeny a na realizaci nápravně výchovných programů.

V neposlední řadě představuje nápravná funkce trestu také východisko pro probační instituty²³ současného trestního práva. Ty představují jednu z cest k dosažení pozitivních změn v chování pachatele a jeho začlenění zpět do společnosti.

- **funkce eliminační** dosahuje svého cíle v dočasné nebo trvalé izolaci pachatele od společnosti, čímž mu brání v páchání další trestné činnosti a poskytuje tak poměrně spolehlivou ochranu společnosti před kriminalitou. Současně také představuje výraznou újmu pro samotného pachatele. Ospravedlnění izolace delikventa vychází zejména z požadavku ochrany společnosti před nejzávažnější kriminalitou, kdy je vysoká pravděpodobnost opětovného selhání delikventa.

Eliminace pachatelů je v současné době realizována zejména prostřednictvím klasického trestu odnětí svobody. Podobný dopad však mohou mít i takové tresty, jako zákaz pobytu, zákaz činnosti, propadnutí věci nebo i domácí vězení. V minulosti eliminační funkci plnil i trest smrti, jakožto nástroj absolutní eliminace. V souladu s postojem k nedotknutelnosti některých lidských práv byl tento trest z našeho současného právního řádu zcela vypuštěn.

Eliminační teorie vychází z predikce kriminálního chování pachatele. To však nastoluje otázku, zda je přípustné stanovit provinilci výměru trestu na základě predikce a nikoliv spáchaného činu. V tomto případě může dojít ke dvěma druhům omylu. Jednak nemusejí být odhaleny osoby, jež se v budoucnu dopustí recidivy a naopak mohou být za nebezpečné označeny osoby, které by se ani bez uzavření v izolaci již žádné trestné činnosti nedopustily.²⁴ Právě tato rizika omylu omezují výraznější uplatnění trvalé izolace pachatelů trestných činů na případy, kdy je riziko omylu minimální a upřednostnění ochrany společnosti je považováno za nepodmíněné.

- **funkce restituční** je vystavěna na principu odstranění následků spáchaného trestného činu spočívající zejména v kompenzaci škody, kterou utrpěla oběť.

---

²³ srovnej INCIARDI, J. A. *Trestní spravedlnost: ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy*. s. 669 - 689.

²⁴ LATA, J. *Účel a smysl trestu*. s. 30.

Trest by měl směřovat k obnovení sociálních vztahů narušených spáchaným trestným činem. Právě na tomto principu je koncipována restorativní justice, která primárně chápe trestný čin nikoliv jako konflikt mezi pachatelem a státem, nýbrž jako konflikt mezi více stranami - pachatelem, poškozeným a dotčeným společenstvím. Konflikt je pak řešen za aktivního zapojení všech zúčastněných stran. Restorativní přístup však neznamená rezignaci na uplatnění klasických forem řešení trestních věcí, nýbrž představuje novou alternativu ke klasickému postupu, což ve svých důsledcích nejen ovlivňuje účinnost trestního postihu pachatele, ale současně obnovuje i narušené sociální vztahy.²⁵

Zmíněné funkce trestu se v praxi neuplatňují izolovaně, ale u převážně většiny ukládaných trestů působí všechny společně ve vzájemné provázanosti a jednotě. Právě zásada individualizace trestu,²⁶ t.j. stanovení druhu a výměry trestu konkrétnímu pachateli za konkrétní čin umožňuje rozhodnout o tom, v jaké míře se která z těchto funkcí projeví a tak zvolit vhodnou cestu k dosažení účelu trestu.

---

²⁵ srovnej KUCHTA, J. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. s. 192

²⁶ srovnej NOVOTNÝ, F. et al. *Trestní právo hmotné*. s. 179 - 181.

2 Lidsko-právní dokumenty limitující ukládání trestů

Trestání provinilců v rámci trestní spravedlnosti je tradičně spojeno s postižením jejich práv, která jsou běžně považována za nedotknutelná. Hranice přípustného omezení nebo odejmutí práv jako formy trestu byla vždy středem pozornosti humanistů. Historickým mezníkem pro přehodnocení charakteru a přiměřenosti ukládaných trestů bylo osvícenské hnutí se svými principy humanity vybudovanými na škole přirozeného práva. Dalším z výrazných impulzů ke stanovení krajních mezí trestání byly válečné konflikty v první polovině dvacátého století. Zejména po skončení druhé světové války začaly být nadnárodními organizacemi, pod vlivem páchaných hrůz hrubě pošlapávajících lidská práva, přijímány dokumenty zavazující k ochraně lidských práv. Tyto normy krom deklaratorního vytyčení jednotlivých práv a svobod, jako hodnot hodných ochrany, stanovily i možnosti postihu některých práv výkonem trestu v rámci trestní justice. Tak fakticky vytyčily limity trestních sankcí. Tyto limity se následně promítly do legislativních norem jednotlivých zemí.

2.1 Dokumenty OSN

Organizace spojených národů (OSN) představuje mezinárodní organizaci, jejímiž členy jsou v současné době téměř všechny státy světa. Jejím hlavním cílem je na mezinárodní úrovni dbát na zachování míru, bezpečnosti a spolupráce. Aktivně působí i v oblasti dodržování lidských práv. Významným dokumentem z lidskoprávní oblasti je *Všeobecná deklaráce lidských práv*, přijatá a vyhlášená Valným shromážděním Organizace spojených národů dne 10. prosince 1948 v New Yorku. Její přijetí tehdy podpořily téměř všechny členské státy s výjimkou osmi, které se z různých důvodů zdržely hlasování. Paradoxně mezi ně patřilo i tehdejší Československo.

Deklarace představuje jeden z nejvýznamnějších dokumentů své doby týkající se lidských práv. Jak uvádí Hanuš: *"..deklaráce znamenala rozhodující moment v morálních, kulturních a politických dějinách světa. Vydala mocné svědectví o všeobecně rozšířené touze po svobodě, spravedlnosti, míru a solidaritě. Prohlásila, že každý člověk*

má svoji lidskou důstojnost, a současně specifikovala určité svobody a práva, jež jsou pro ochranu této důstojnosti nezbytná, a snažila se je zabezpečit."²⁷

Deklarace se ve své preambuli odvolává na uznání přirozené důstojnosti a rovnosti nezcizitelných lidských práv, jakožto základu svobody, spravedlnosti a míru ve světě. Ve svých třiceti člancích definuje nejzákladnější občanská, politická, hospodářská, sociální, kulturní a další práva, a vyzývá k vytvoření podmínek pro jejich ochranu. Krom toho deklarace výslovně apeluje na to, že nikdo nesmí být "*mučen nebo podroben krutému, nelidskému ponižujícímu zacházení nebo trestu.*"²⁸ Pozitivním vymezením základních práv a současně negativním vymezením nepřípustnosti některých forem trestu tak deklarace stanovuje faktické limity pro ukládání trestů v rámci trestní spravedlnosti. Význam takto jasně stanovených hranic byl o to větší, že v poválečných letech představovala pevný a jistý pohled na respekt k lidským právům ve společnosti, jejíž morální hodnoty byly poznamenány nedávnou válkou.

Přestože Všeobecná deklarace lidských práv není právně závazným dokumentem, je její politická autorita celosvětově uznávána. Je dokonce považována za jeden z nejzásadnějších lidskoprávních dokumentů 20. století.

Dalším z dokumentů OSN dotýkající se limitů trestání provinilců je *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*. Ten byl přijat 19. prosince 1966 v New Yorku Valným shromážděním Organizace spojených národů. Pakt vychází ze *Všeobecné deklarace lidských práv*, je však rozsáhlejší a celou problematiku lidských práv opravuje podrobněji. Pro smluvní státy představuje závaznou kodifikaci občanských a politických práv a svobod a současně upravuje kontrolní mechanismy jejich dodržování.

Z pohledu stanovení limitů trestání provinilců pakt pozitivně vymezuje lidská práva a svobody a stanoví případný možný zásah do těchto práv a svobod. Zcela konkrétně se dokument věnuje jednomu z nejtěžších trestů - trestu smrti. Sice jej výslovně nezakazuje, ale omezuje jeho užití pouze za nejtěžší trestné činy a vylučuje jeho vykonání na osobách mladších osmnácti let a těhotných ženách.²⁹ Pakt také výslovně zakazuje některá jednání, která byla v minulosti spojena s ukládáním trestů v rámci trestní spravedlnosti. Jedná se zejména o jednání porušující zásady humanity nebo hrubě zasahující do lidské důstojnosti. Tyto hodnoty chrání následujícím způsobem: "*Nikdo nesmí být mučen nebo podroben krutému, nelidskému nebo*

---

²⁷ HANUŠ, J. ed. *Křesťanství a lidská práva*. s. 57.

²⁸ článek 5 *Všeobecné deklarace lidských práv*.

²⁹ srovnej článek 6 *Mezinárodního paktu o občanských a politických právech*.

ponižujícímu zacházení nebo trestu"³⁰ nebo v rámci ochrany svobody "Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost (...) Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě případů, kdy se tak stane na základě zákona a ve shodě s řízením, jež je stanoveno zákonem"³¹ případně respektování lidské důstojnosti "Se všemi osobami zbavenými osobní svobody se jedná lidsky a s úctou k přirozené důstojnosti lidské bytosti"³²

Vývoj v přístupu k lidským právům a tím i k pohledu na přípustnost některých trestů dokládá další z dokumentů Organizace spojených národů, kterým je *Druhý opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech usilující o zrušení trestu smrti*, vyhlášený 15. prosince 1989 Valným shromážděním OSN v New Yorku. Ten znamená výrazný posun v pohledu na výkon trestní spravedlnosti, neboť jeho jediným účelem je zavázat smluvní strany k přijetí opatření vedoucích k vyřazení trestu smrti z katalogu trestů ukládaných za trestné činy.³³

Dokument tak nejen zavazuje smluvní strany k upuštění od jednoho z nejtěžších trestů užívaných v rámci výkonu trestní spravedlnosti, ale současně i veřejně deklaruje posun ve vnímání hodnoty, kterou je lidský život. Tímto deklaratorním způsobem uvedené dokumenty působí i mimo okruh svých signatářů.

2.2 Evropské dokumenty

Lidskoprávní dokumenty vznikaly i v evropském prostředí. Za základ mezinárodněprávní ochrany lidských práv v Evropě je považována *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod*, která byla signatáři podepsána 4. listopadu 1950 v Římě. Jak vyplývá z preambule: "Podepsané vlády, členové Rady Evropy, majíce na zřeteli Všeobecnou deklaraci lidských práv..", byla tomuto dokumentu, představujícímu mechanismus Rady Evropy k ochraně lidských práv, vzorem právě Všeobecná deklarace lidských práv. Z původních 12 signatářů smlouvy se jejich počet rozrostl na současných 45, přičemž naše republika ke smlouvě přistoupila 21. února 1991 a formálně byla smlouva ratifikována 18. března 1992.

---

³⁰ článek 7 *Mezinárodního paktu o občanských a politických právech*.

³¹ článek 9 odst. 1 *Mezinárodního paktu o občanských a politických právech*.

³² článek 10 *Mezinárodního paktu o občanských a politických právech*.

³³ srovnej článek 1, článek 2, *Druhého opčního protokolu k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech usilující o zrušení trestu smrti*. Pakt jako výjimku připouští užití trestu smrti za zvlášť závažné vojenské trestné činy za doby války

Úmluva, stejně jako obdobné katalogy práv a svobod, výslovně deklaruje základní lidská práva a svobody, které jsou hodny ochrany a stanovuje podmínky omezení některých práv a svobod. Z pohledu limitace sankcí při výkonu trestní spravedlnosti jsou významná zejména ustanovení týkající se práv a svobod tradičně postihovaných ukládáním trestů. Úmluva ve svém původním znění deklaruje každému právo na život, úmyslné zbavení života připouští pouze v přesně vymezených případech, mimo jiné i v případě výkonu trestu uloženého soudem tam, kde to zákon připouští.³⁴ Stejně tak každému zaručuje osobní svobodu a osobní bezpečnost s uvedením přípustných zásahů do těchto práv, kdy jedním z předpokládaných omezení je *"zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudcem"*³⁵ Neméně významným ustanovením Úmluvy je požadavek respektování zásad humanity a lidské důstojnosti, který nepřipouští žádnou výjimku: *"Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu"*³⁶

Z pohledu zaměření této práce, kdy trest domácího vězení je vykonáván v domácím prostředí, je významné i to, jakým způsobem úmluva poskytuje ochranu soukromému a rodinnému životu: *"Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence. Státní orgán může do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojů a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných."*³⁷

Ke smlouvě postupně vzniklo množství opčních protokolů, které rozšiřují katalog chráněných práv a svobod, případně zcela zapovídají zásah do některých práv. Pro trestní spravedlnost a stanovení limitu trestů jsou nejvýznamnější zejména Dodatkové protokoly č. 6 a č. 13 k Evropské úmluvě o lidských právech. Protokol č. 6 ze dne 28. dubna 1983 zavázal signatáře k vyřazení trestu smrti z katalogu trestů s výjimkou jeho užití při trestání trestných činů spáchaných v době války nebo bezprostřední hrozbě války tam, kde to zákon předvídá. Protokol č. 13 ze dne 3. května 2002 pak signatáře zavazuje k bezvýjimečnému zákazu uplatňování trestu smrti.

---

³⁴ srovnej Hlava I, čl. 2 *Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*.

³⁵ Hlava I, čl. 5 odst. 1 písm. a) *Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*.

³⁶ Hlava I, čl. 3 *Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*.

³⁷ Hlava I, čl. 8 *Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*.

2.3 Národní dokumenty

Česká republika je v oblasti ochrany lidských práv vázána mnoha mezinárodními smlouvami, které samy o sobě mohou vytvářet limity pro ukládání trestních sankcí. Většina z nich nachází svůj odraz i v legislativních normách národního práva. Bezpochyby nejvýznamnějším lidskoprávním dokumentem našeho právního řádu je *Listina základních práv a svobod*, jakožto součást Ústavního pořádku České republiky. Svým charakterem vytváří v oblasti lidských práv legislativní rámec pro tvorbu zákonů nižší právní síly, tedy i trestněprávních předpisů včetně trestních sankcí.

Jak předurčuje preambule *Listiny*, její postoj k lidským právům je založen na přirozenoprávním základě a respektu k hodnotám lidství: "...uznávajíc neporušitelnost přirozených práv člověka, práv občana a svrchovaného zákona, navazujíc na obecně sdílené hodnoty lidství ..." Svoji inspiraci našla zejména ve *Všeobecné deklaraci lidských práv* (New York, 1948), *Mezinárodním paktu o občanských a politických právech* (New York, 1966), *Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech* (New York, 1966), *Úmluvě o ochraně lidských práva a základních svobod* (Řím, 1950) a dalších dokumentech.

Stejně jako obdobné lidskoprávní dokumenty obsahuje *Listina základních práv a svobod* katalog základních lidských práva a svobod. V duchu své filosofie práva jedinci nepřiděluje, nýbrž deklaruje příslušnost základních práv bez rozdílu každé lidské bytosti. Základní práva a svobody chápe jako nezadatelná, nezcizitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná. U některých z deklarovaných práv a svobod *Listina* připouští jejich omezení nebo odejmutí, jiná práva naopak považuje za absolutní bez možnosti jejich postižení. Tak fakticky dochází k vytvoření ústavně-právních limitů pro ukládání trestů.

Mezi práva a svobody, jež nemohou být omezeny, tedy ani postiženy uložením trestu v rámci trestní spravedlnosti, *Listina základních práv a svobod* zahrnuje právo na život, právo na zachování lidské důstojnosti, právo nebýt mučen, podroben nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu a další.³⁸ Naopak u jiných práv a svobod jejich omezení nebo odejmutí v zákonem vymezených případech předpokládá. Takto předpokládanými zásahy do práv a svobod jsou i výkony trestů uložených za spáchané trestné činy. Práva a svobody tradičně postihované výkony trestu v rámci trestní

---

³⁸ srovnej článek 6, článek 7, článek 10 *Listiny základních práv a svobod*.

spravedlnosti jsou zejména osobní svoboda, majetková práva, výkon nařízených prací nebo služeb a další.

V návaznosti na téma této práce z pohledu přípustnosti výkonu a kontroly trestu domácího vězení jsou významné zejména možnosti prolomení nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí, osobní svobody a nedotknutelnosti obydlí. Ty jsou v *Listině* stanoveny takto: "*Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem*",³⁹ pro osobní svobodu "*Osobní svoboda je zaručena. Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon*",⁴⁰ pro nedotknutelnost obydlí "*Obydlí je nedotknutelné. Není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí.(...) Jiné zásahy do nedotknutelnosti obydlí mohou být zákonem dovoleny, jen je-li to v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu života nebo zdraví osob, pro ochranu práv a svobod druhých anebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku.*"⁴¹

Listinou vymezené práva a svobody včetně jejich možného omezení tvoří faktické limity přípustného trestání provinilců v rámci trestní spravedlnosti. V trestním právu hmotném se odráží zejména v katalogu trestů,⁴² mezi které byl v nedávné době zařazen i trest domácího vězení.

---

³⁹ článek 7 *Listiny základních práv a svobod*.

⁴⁰ článek 8 *Listiny základních práv a svobod*.

⁴¹ článek 12 *Listiny základních práv a svobod*.

⁴² srovnej § 52 Druhy trestů, zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

3 Domácí vězení jako alternativa k trestu odnětí svobody

Koncept současné trestní spravedlnosti budovaný na principech restorativní justice⁴³ přinesl zásadní změny do trestání provinilců v podobě depenalizace⁴⁴ trestných činů. V jejím důsledku dochází k přehodnocení užívání trestu odnětí svobody jako klasického trestu a současně k hledání možných alternativ. Trest odnětí svobody je odsouván do pozadí jako krajní prostředek ochrany společnosti před kriminalitou a místo něj nalézají uplatnění tresty nespojené s odnětím svobody.⁴⁵ Ty jsou převážně vykonávané v rámci komunity, tedy v přirozeném prostředí provinilce. Nejenže tak nedochází k přetrhání přirozených sociálních vazeb jedince vykonávajícího trest, ale současně mu alternativní způsob výkonu trestu umožňuje lépe převzít vlastní odpovědnost za spáchaný trestný čin a aktivněji se podílet se na náhradě škody nebo odčinění následků spáchaného činu. Právě náhrada škody nebo odčinění následků činu, jakožto předpoklad narovnání sociálních vztahů narušených spáchaným trestným činem, byly v případě klasického uvěznění prakticky nemožné. Výkonem trestu v přirozeném prostředí se sociální okolí provinilce současně stává aktivním účastníkem restorativního procesu, což přispívá k bezproblémovějšímu znovuzачlenění provinilce do společnosti.

Platná právní úprava trestního práva hmotného v sobě zahrnuje celou řadu alternativ k trestu odnětí svobody. Těmi jsou rozuměny jednak *alternativy k potrestání* a *alternativy k trestu odnětí svobody*.

Alternativy k potrestání představují instituty se sankčními prvky, avšak nespojené s uložením trestu. Oproti tomu *alternativami k trestu odnětí svobody* je chápáno uložení trestu, který není spojen s uvězněním provinilce.⁴⁶ Trest domácí vězení, kterému se věnuje tato práce, představuje právě jednu z alternativ k trestu odnětí svobody.

---

⁴³ srovnej KARABEC, Z. Koncept restorativní justice. In *RESTORATIVNÍ JUSTICE, Sborník příspěvků a dokumentů*. s. 5 - 15.

⁴⁴ srovnej ČERNÍKOVÁ, V., MAKARIUSOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Sociální ochrana*. s. 128.

⁴⁵ srovnej postoj k trestu odnětí svobody a jeho alternativám *Handbook of basic principles and promising practices on Alternatives to Imprisonment*. UNODC Criminal Justice Handbook Series. New York: United Nations, 2007. s. 25 - 28.

⁴⁶ srovnej SOTOLÁŘ, A., ŠÁMAL, P., PÚRY, F. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. s. 15-16.

3.1 Domácí vězení v našich dějinách

Přestože zejména laické veřejnosti je v souvislosti s rekonstrukcí trestního práva hmotného a uvedením v život nového trestního zákoníku⁴⁷ prezentován trest domácí vězení jako jedna z nově zavedených sankcí v systému trestů, není toto tvrzení zcela pravdivé. Spíše nežli o zavedení nového trestu lze hovořit o návratu domácího vězení do katalogu trestů. Užívání trestu domácí vězení má na našem území poměrně dlouhou tradici, která sahá až do období Rakouska - Uherska, kde bylo domácí vězení jednou z možných sankcí za méně závažná provinění. K tomuto období je při historickém exkurzu třeba přihlídnout zejména z důvodu provázanosti našeho právního řádu s právními normami původního státního celku.

V době vzniku Československé republiky v roce 1918, z důvodu vyloučení bezprávního stavu do doby přijetí vlastních zákonů nově vzniklého státního útvaru a k zajištění kontinuity s Rakousko-uherským právním řádem, byla tzv. „recepčním zákonem“⁴⁸ stanovena zatímní platnost všech dosavadních zákonů platných na území Rakouska – Uherska. Mezi nimi i *Zákona o zločinech, přečinech a přestupcích, číslo 117/1852 Říšského zákoníku*, který však platil pouze na českém území. Slovenská část republiky včetně Podkarpatské Rusi přejala právo Uherské.⁴⁹ Tato dualita trestního práva s rozdílným katalogem sankcí způsobovala v praxi nemalé problémy, jež byly

---

⁴⁷ zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁴⁸ zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého

⁴⁹ Rakousko-Uherský právní řád se vyznačoval tzv. "právním dualismem" vycházejícím ze složité historie habsburské monarchie. Zatímco v rakouské části monarchie se aplikovalo převážně kodifikované právo, uherská část monarchie aplikovala právo zvykové. Již při vydání Zákona o zločinech, přečinech a přestupcích č. 117/1852 Říšského zákoníku byla zřejmá snaha o sjednocení právního řádu na celém území monarchie, jak je patrné z uvozovacího patentu a čl. I. citovaného zákona "Abychom těm zemím korunní říše Naší, v kterých potud má platnost zákon trestní o zločinech a těžkých policejních přestupcích, vydaný dne 3. září 1803, i s výklady, změnami a dodatky, jež pozdějšími zákony k němu přičiněny jsou, podali snadný a bezpečný přehled nynějšího práva trestního; ostatním pak zemím korunním, v nichž co se týče práva trestního, dílem jenom nejisté právní zvyklosti a neurčité zákony platí, a kde k ochraně práv veřejných i soukromých v mnohých příčinách potřebí jest nových předpisů trestních, abychom poskytli dobrodlní ochranu dostatečně zákonem, jakož i pevného a bezpečného trestního práva; dali jsme poříditi nové vydání svrchu řečeného zákoníka trestního (.....) Počínajíc ode dne 1. září 1852, má v těch zemích korunních, v kterých potud měl právní moc zákoník trestní vydaný dne 3. září 1803, tak i v království Uherském, Chorvatském, Slavonském spolu s Přímořím Chorvatským, ve velkoknížectví Sedmíhradském, vojvodství Srbském, banátě Temešském a ve velkovojevodství Krakovském vejíti v působnost následující zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích jakožto jediný předpis o trestání činů v něm jmenovaných...". Přes uvedenou snahu došlo ke sjednocení trestněprávních předpisů pouze na krátkou dobu. Uherská část monarchie později přijala své vlastní trestněprávní normy, trestní zákon o zločinech a přečinech (zák. čl. č. 5/1878) a trestní zákon o přestupcích (zák. čl. č. 40/1879). V tomto stavu byly právní normy přejaty tzv. recepčním zákonem. Pro území Čech, Moravy a Slezska byl tedy aplikován trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích č. 117/1852 ř.z., a trestní řád č. 119/1873 ř.z.. Na území Slovenska a Podkarpatské Rusi byl aplikován trestní zákon o zločinech a přečinech (zák. čl. č. 5/1878), trestní zákon o přestupcích (zák. čl. č. 40/1879) a zákon o trestním řízení (zák.čl.č. 33/1896).

následně řešeny zákonnou normou sjednocující poměr trestů ukládaných podle převzatého rakouského trestního práva s tresty ukládanými podle převzatého uherského trestního práva⁵⁰.

Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích je z dnešního pohledu považován již za historickou právní normu. Nelze mu však upřít jeho téměř stoleté uplatňování na našem území, a to od 1. září 1852 do 1. srpna 1950. Přestože zákon vznikl v polovině 19. století a odrážel zejména potřeby a chráněné hodnoty doby svého vzniku, lze v něm nalézt mnoho společného se současným trestním zákoníkem. Jako příklad je možno uvést dělení protiprávních jednání dle jejich typové nebezpečnosti na zločiny, přečiny a přestupky⁵¹ a jim příslušející katalog trestů.

U nejzávažnějších provinění - zločinů bylo uplatnění mírnějších trestů a tedy i domácího vězení zcela vyloučeno. Zákon zde připouštěl pouze dva druhy trestu, a to: „*smrt zločincovu nebo přidržení ho v žaláři*“.⁵²

Zařazení domácího vězení do pasáže zákona věnované trestání přečinů a přestupků předpokládalo užití této formy trestu k postihu méně závažných provinění. Trest domácí vězení sice nebyl přímo taxativně uveden ve výčtu trestů,⁵³ ale byl chápán jako jedna z možných forem vykonání uvěznění. Zákon dle zacházení s vězeným rozlišoval vězení prvního stupně, vězení druhého stupně (tuhé vězení)⁵⁴ a vězení domácí. Svým charakterem se tehdejší pojetí domácího vězení blížilo jeho současnému vnímání. Jednalo se o trest blízký klasickému uvěznění, avšak představující jeho

---

⁵⁰ zákon č. 284/1920 Sb., jímž se stanoví poměr trestů v území různého práva, případně návrh zákona včetně důvodové zprávy- archiv Zasedání Národního shromáždění československého r. 1920, tisk 2646, vládní návrh zákona, jímž se stanoví poměr trestů v území různého práva.

⁵¹ k rozdělení trestných činů do dvou kategorií dle typové nebezpečnosti se vrací i trestní zákoník č. 40/2009 Sb., který v § 14 odst. 1 uvádí, že "*Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny*", dále v § 14 odst. 2, odst. 3 charakterizuje přečiny a zločiny, řízení na úseku méně závažných porušení právních norem (přestupků) upravuje samostatná právní norma - zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích

⁵² § 12 zák. č. 117/1852 Říšského zákoníku

⁵³ zákon obsahuje dva katalogy trestů, jednak tresty ukládané za zločiny - § 12 "*Trestem zločinců jest smrt zločincova nebo přidržení ho v žaláři*" a tresty za přečiny § 240 "*Druhy trestů při přečinech a přestupcích. Přečiny a přestupky v zákoně tomto obsažené trestají se: a) penězi; b) propadnutím zboží, věci prodejných, nebo náradí; c) ztrátou práv a daných povolení; d) vězením; e) zrušením zákonem č. 131/1867 Ř.z.; f) vyhoštěním z některého místa nebo g) z některé země, nebo h) ze všech zemí republiky československé*"

⁵⁴ Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích (117/1852 ř.z.) pro postihování provinilců rozlišoval 2 stupně vězení, definované v § 244 a § 245. § 244 *Vězení: první stupeň. Trest vězení má dva stupně: první stupeň označuje se slovem vězení, bez přídavku, a záleží v zavření ve věznici bez želez; při čemž se odsouzení, když může sobě výživu buď z vlastních prostředků nebo pomocí svých příslušníků opatřiti, na vůli zůstává, která se chce zaměstnávat. § 245 Druhý stupeň. Vězení druhého stupně označuje se přídavkem tuhé vězení. I v tomto chová se trestanec bez želez, strava však a práce dává se mu taková, jak podle předpisů zvláštních o tom vydaných nebo těch, které ještě vydány budou, dovoluje zřízení trestnic pro takové trestance ustanovených. Nedovoluje se mu s nikým se scházeti bez přítomnosti dozorce vězňů ani rozmlouvat i v jazyce pro toho nesrozumitelném.*

mírnější alternativu. O tom vypovídá samotné znění ustanovení § 246, jímž bylo domácí vězení definováno následovně: „*Vězení domácí. Kromě těchto dvou stupňů vězení (myšleno vězení prvního a druhého stupně) uznáno býti může také na vězení domácí buď jen na přípověď odsouzence, že se nevzdáří, anebo tak, že se mu postaví stráž. Vězením domácím zavazuje se odsouzenec, že se pod nižádnou záminkou z domu nevzdáří pod trestem, že by ostatní čas vězení přestáti musil ve věznicí veřejné.*“

Pro uložení domácího vězení musel provinilec splňovat i další podmínky,⁵⁵ jejichž určitou analogii lze nalézt i v podmínkách pro ukládání alternativních trestů v dnešní době.

Další právní normou převzatou z právního systému Rakousko-uherského soustátí, obsahující trest domácí vězení, byl *Vojenský trestní zákon o zločinech a přečinech č. 19/1855 Říšského zákoníku*. Jednalo se o trestněprávní normu obdobného charakteru jako již zmíněný *Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích* s tím, že *Vojenský trestní zákon* se vztahoval na omezený okruh osob⁵⁶ (osoby „vojenské“) a byl rozšířen o některé speciální (vojenské) zločiny a přečiny. V tomto zákoně je trest domácího vězení již přímo zařazen v katalogu trestů mezi tresty, které bylo možno uložit za méně závažné provinění - přečiny.

Domácí vězení je v této právní normě uvedeno jako jedna z alternativních forem výkonu trestu vězení, kdy dalšími formami vězení bylo vězení u dozorce a vězení ve vojenské věznicí. Určitou zvláštností zákona je skutečnost, že trest domácí vězení zákon umožňoval uložit i některým civilním osobám, jako například manželkám a dětem důstojníků.⁵⁷

Své místo domácí vězení našlo i mezi kázeňskými tresty užívanými ve vojensky organizovaných sborech. Dokladem toho může být například zákon číslo *154/1923 Sb., o vojenském kázeňském a kárném řádu*, nebo pozdější vyhláška ministra národní obrany číslo *65/1935 Sb., o novém znění vojenského kárného zákona*, kdy obě normy byly účinné až do roku 1950. Tyto prakticky shodné předpisy mezi kázeňské

---

⁵⁵ § 262 zák. č. 117/1852 ř.z. "Kdy může býti uloženo domácí vězení. Kromě toho může se místo vězení prvního stupně uložiti vězení domácí, když trestanec jest člověkem bezúhonné pověsti a když by vzdálen jsa od svého příbytku, nemohl si hleděti svého úřadu, svého obchodu, nebo svého výdělku."

⁵⁶ Čl. III. Zák. č. 19/1855 ř.z. "Ustanovení tohoto zákona o zločinech vojenských a o přečinech vojenských podléhají toliko osoby, které vykonavše vojenskou služební přísahu slavně tím přislíbily, že budou zachovávat zvláštní povinnost stavu vojenského."

⁵⁷ § 56 zák. č. 19/1855 ř.z. "Domácí vězení s postavením hlídky nebo bez ní může býti uloženo toliko důstojníkům nebo jim na roveň postaveným štábním osobám, manželkám a dětem uvedených osob, rovněž i civilním osobám, které stavem nebo hodností mají se jim klásti na roveň. Domácí vězení ukládá odsouzenci povinnost, že se pod žádnou záminkou z bytu nevzdáří. Kdo by proti tomu jednal, má ostatní čas vězení jakož i trest, který ho pro toto porušení vězení dále snad stihne (§269 a), odpykati u dozorce."

tresty kromě důtky, pořádkového trestu a odnětí hodnosti zařazují i tresty na svobodě.⁵⁸ Ty bylo možno vykonat ve dvou formách. Buď ve vězeňské místnosti formou vězení, nebo v příbytku potrestaného formou domácího vězení.⁵⁹

Další normou našeho právního řádu, která jako sankci za kázeňské provinění⁶⁰ obsahovala trest domácího vězení, byl zákon číslo 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků. Kázeňskými tresty tento zákon ve znění účinném do 23. června 1991 rozuměl důtku, pořádkové tresty, tresty odnětí svobody, trest snížení hodnosti o jeden stupeň a u poddůstojníků též trest odnětí hodnosti.⁶¹ Trest odnětí svobody bylo možno vykonat formou vězení, vězení po službě nebo formou domácího vězení, přičemž nejvyšší výměra trestu byla stanovena na 21 dnů.⁶²

Určitou zajímavostí je sledovat na časové ose výskyt trestu domácího vězení v našem právním řádu a jeho opětovný návrat do katalogu trestů. Zatímco u civilních trestněprávních norem bylo od užívání trestu domácího vězení upuštěno zavedením prvního poválečného trestního zákona⁶³ v roce 1950, 9 let nato je domácí vězení jako jedna z forem trestu odnětí svobody zařazeno mezi kázeňské tresty užívané v armádě. V polovině roku 1991 novelou zákona je domácí vězení vypuštěno i z katalogu trestů ukládaných vojákům za kárná provinění. Následně po 18 letech, kdy domácí vězení jako sankce v našem právním řádu zcela chybělo, je tento staro-nový trest opět zařazen do katalogu trestů, tentokrát trestního zákoníku.

Pro ucelený historický přehled je třeba zmínit i poslední právní normu, v tomto případě normu pozitivního práva, která trest domácího vězení znovu zavedla do našeho

---

⁵⁸ § 4 odst. 1 "Jako kázeňské tresty jsou přípustny důtky, pořádkové tresty, pokuty, tresty na svobodě a odnětí hodnosti"

⁵⁹ § 4 odst. 5 "Tresty na svobodě se vykonávají buď v příbytku (ubytovací místnosti) potrestaného (domácí vězení) nebo ve vězeňské místnosti (vězení); v tomto případě pak buď jako vězení společné nebo samovazba. Trest na svobodě nesmí se odpykávati v soudní věznici nebo trestnici; nesmí trvati déle než 21 dnů, a vykonává-li se společně, déle než 30 dnů."

⁶⁰ Za kázeňský přestupek bylo dle §16 citované normy považováno "zaviněné jednání nebo opomenutí, které se přičítá vojenským řádům a předpisům, rozkazům a nařízením a porušuje vojenskou kázeň, pokud není trestné podle trestního zákona, zákona o přečinech nebo podle jiných předpisů"

⁶¹ § 17 odst. 1 zákona č. 76/1959 Sb. o některých služebních poměrech vojáků, ve znění účinném do 23.6.1991

⁶² § 17 odst. 2, odst. 3 zákona č. 76/1959 Sb. o některých služebních poměrech vojáků, ve znění účinném do 23.6.1991

⁶³ zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon; v poválečném Československu byla obnovena platnost trestněprávních předpisů platných do 30.8.1938, což znamenalo faktickou platnost převzatých Rakousko-uherských trestních norem, včetně v nich uvedených trestů. Nově nastolený politický systém, zformovaný zejména po událostech v roce 1948, ve snaze uvést právní řád do souladu s tzv. "Ústavou 9. května" vyhlásil na podzim roku 1948 tzv. právníkou dvouletku, jejímž cílem bylo i zpracování nových trestněprávních norem. Výsledkem byl právě trestní zákon č. 86/1950 Sb. Ten nejenže byl zcela poplatný politickému zřízení doby svého vzniku, ale mimo jiné opustil dělení trestných činů na zločiny, přečiny a přestupky a rovněž z jeho katalogu trestů vypadal i trest domácího vězení

právního řádu. Je jí zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník. Právě institutu domácího vězení ve smyslu chápaném tímto trestním zákoníkem je věnována tato práce.

Jak je z popsaného historického vývoje patrné, domácí vězení není trestem zcela novým. Své uplatnění tato forma trestu našla již v dávné minulosti a ve své podstatě tento trest z našeho právního řádu nikdy na dlouhou dobu nevymizel. Jinou otázkou je jeho faktické uplatňování. Tím, že od poloviny minulého století se domácí vězení v právním řádu vyskytovalo pouze jako jeden z kázeňských trestů pro omezený okruh osob a zcela zmizelo z civilních trestněprávních předpisů, vymizel tento trest z podvědomí lidí po dobu celé jedné generace.

3.2 Charakteristika trestu domácí vězení

Trest domácího vězení je chápán jako jedna z možných alternativ k trestu odnětí svobody. Na rozdíl od ostatních alternativních trestů, které převážně zasahují do jiných ústavně zaručených lidských práv a svobod, trest domácího vězení obdobně jako trest uvěznění postihuje osobní svobodu odsouzeného. Z pohledu práva se jedná o předvídaný zásah do osobní svobody, který je v souladu s právním řádem.

Domácí vězení postihuje osobní svobodu odsouzeného menší intenzitou nežli klasické uvěznění. Lze jej tedy chápat jako mírnější alternativu ke klasickému uvěznění. Cílem této nové trestní sankce není nepodmíněný trest odnětí svobody nahradit, ale poskytnout k němu alternativu a vyplnit v systému sankcí prázdné místo mezi uvězněním a ponecháním odsouzeného na svobodě. Oba druhy trestů tak nalézají v sankčním systému své místo.

Dle zákonného vymezení trest domácího vězení spočívá "*v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu trestu v určeném obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období, nebrání - li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu...*"⁶⁴ Trest domácí vězení může soud odsouzenému uložit maximálně na dobu dvou let.⁶⁵ V rámci rozsudku obviněnému stanoví časové období, ve kterém je povinen se zdržovat v určeném obydlí nebo jeho

---

⁶⁴ § 60 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších změn a doplňků.

⁶⁵ § 60 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších změn a doplňků.

části a to jak v pracovních dnech, tak ve dnech pracovního volna a pracovního klidu.⁶⁶ Zákon demonstrativně vyjmenovává i okolnosti, ke kterým soud přihlíží při stanovení časového období výkonu trestu. Těmi jsou zejména pracovní doba odsouzeného včetně přiměřeného času na cestu do zaměstnání, péči o nezletilé děti, vyřizování osobních a rodinných záležitostí a další. Současně musí soud dbát na to, aby odsouzeného přiměřeně postihl na svobodě,⁶⁷ tedy aby uložené opatření vykazovalo znaky trestu. Vzhledem ke skutečnosti, že primárním cílem trestu domácí vězení je způsobit odsouzenému újmu v jeho osobní svobodě a nezasahovat do jeho dalších, zejména ústavně zaručených práv a svobod, zákon výslovně stanoví oprávnění soudu povolit odsouzenému návštěvu bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.⁶⁸

Po dobu výkonu trestu domácího vězení může soud pachateli uložit i přiměřené omezení nebo přiměřené povinnosti, které směřují k tomu, aby odsouzený vedl řádný život. Těmi jsou zejména:⁶⁹

- *podrobit se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace,*
- *podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy,*
- *podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením dle trestního zákoníku*
- *podrobit se vhodným programům psychologického poradenství,*
- *zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami,*
- *zdržet se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob,*
- *zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek,*
- *zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek,*
- *uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku,*

---

⁶⁶ V původním znění trestního zákoníku byla stanovena povinnost odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den, v ostatních dnech od 20.00 hodin do 05.00 hodin, pokud soud nestanovil jinak. Vzhledem k aplikační praxi, kdy tato doba byla převážně stanovována individuálně, bylo provedenou novelizací stanovení doby, po kterou je odsouzený povinen se zdržovat v určeném obydlí nebo jeho části, ponecháno na rozhodovací pravomoci soudu. Tato doba musí být stanovena tak, aby odsouzeného přiměřeně postihla na svobodě.

⁶⁷ § 60 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších změn a doplňků.

⁶⁸ srovnej článek 16 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. "Každý má právo svobodně projevat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováním obřadu"

⁶⁹ § 48 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších změn a doplňků.

- *veřejně se osobně omluvit poškozenému nebo*
- *poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění*

V aplikační praxi soudů jsou ukládány převážně taková omezení nebo povinnosti, které odrážejí okolnosti, jež odsouzeného ke spáchání trestného činu přímo či nepřímo vedly. V převážné míře se jedná o zákaz požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek, povinnost zdržet se hazardních her, případně povinnost podrobit se léčení závislosti nebo vhodným programům psychologického poradenství. Zpravidla též soud odsouzenému uloží, aby: *".. podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem."*⁷⁰

Trest domácího vězení je již ze své podstaty charakterizován menší mírou kontroly, přičemž je založen na spolupráci s odsouzeným a jeho vůli dobrovolně trest vykonat.

Původní zákonná úprava vyžadovala, aby soud při ukládání trestu domácího vězení stanovil pro případ zmaření trestu, jež spočíval v nedodržení stanovených podmínek, náhradní trest odnětí svobody v trvání až jeden rok. V případě zmaření trestu domácího vězení pak soud rozhodl o výkonu celého náhradního trestu. Domácí vězení tak plnilo nejen funkci probace,⁷¹ ale i funkci odstrašení hrozícím uvězněním v neměnné délce po celou dobu výkonu trestu domácího vězení. Pokud odsouzený zkouškou představovanou domácím vězením neprošel, následovalo uložení celého náhradního trestu odnětí svobody. Tato úprava si však vysloužila četnou kritiku pro porušení rovnosti před zákonem, neboť nezáleželo na tom, jakou část trestu domácího vězení odsouzený vykonal, a při porušení stanovených podmínek musel vykonat celý náhradní trest. V mezním případě tak při porušení podmínek domácího vězení v poslední den výkonu trestu mohl být odsouzený nucen vykonat ve své podstatě další trest odnětí svobody v délce až jednoho roku.

Současná právní úprava tuto nerovnost odstraňuje a přeměnu trestu domácího vězení na trest odnětí svobody umožňuje v případě, kdy *"... se pachatel v době od odsouzení do nástupu výkonu trestu domácího vězení vyhýbá nástupu výkonu trestu, bez závažných důvodů poruší sjednané podmínky výkonu trestu domácího vězení, jinak maří*

⁷⁰ § 60 odst. 5 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších změn a doplňků.

⁷¹ ve smyslu *probatio* - lat. zkoušení

výkon tohoto trestu nebo zaviněně nevykoná ve stanovené době uložený trest.."⁷² Při přeměně trestu se každý i jen započatý jeden den nevykonaného trestu domácího vězení počítá za jeden den trestu odnětí svobody. Je tak zohledněna část trestu absolvovaná formou domácího vězení.

3.3 Podmínky pro uložení trestu domácí vězení

Domácí vězení představuje jeden z trestů, který je možno uložit za spáchaný trestný čin. Při jeho ukládání musí být splněny jak obecné podmínky pro ukládání trestů, tak i podmínky specifické právě pro uložení trestu domácího vězení.

Obecné podmínky odrážejí zejména:⁷³

- *zásadu zákonnosti (nulla poena sine lege)* zakotvenou čl. 39 Listiny základních práv a svobod, ze které vyplývá jednak požadavek na postihování pouze těch činů, které jsou jako trestné činy uvedené v trestním zákoně a současně možnost uložení pouze takového trestu, který trestní zákon připouští. Trestní zákoník stanoví taxativní výčet trestních sankcí, t.j. trestů a ochranných opatření, kterými je soud při ukládání trestu limitován. Domácí vězení představuje jeden z druhů trestů uvedených v trestním zákoníku.
- *zásadu humanity* vyjadřující nejen zákaz ukládat pachateli kruté a nepřiměřené sankce, ale současně nutnost dbát na to, aby výkonem trestní sankce nebyla ponižena lidská důstojnost pachatele.⁷⁴ Zdůraznění této zásady přímo v trestním zákoníku není samoučelné. Přestože již samotné trestní sankce uvedené v trestním zákoníku lze obecně považovat za humánní, mohou se vyskytovat jednotlivé případy, kdy by uložení některé ze sankcí mohlo být z etického hlediska považováno za nepřiměřené. Příkladem může být ukládání trestu osobě s postižením, kdy je nutno přihlédnout k jejímu hendikepu.
- *zásada přiměřenosti (adekvátnosti)* zakotvuje požadavek, aby uložený trest byl přiměřený spáchanému trestnému činu, t.j. aby odpovídal povaze a závažnosti spáchaného trestného činu. Není tak možno pachateli uložit přísnější sankci,

⁷² § 61 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších změn a doplňků

⁷³ NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní zákoník 2010: stav k 1.4.2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva*. s. 119

⁷⁴ srovnej článek 7 odst. 2, článek 10 odst. 1 *Listiny základních lidských práv a svobod* s ustanovením § 37 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

pokud v konkrétním případě postačí k dosažení účel trestu uložení sankce mírnější⁷⁵ a naopak. V případě trestu domácího vězení je zásada přiměřenosti již částečně realizována omezením okruhu trestných činů, za které je tento trest možno uložit. Vzhledem k tomu, že domácí vězení je považováno za mírnější alternativu k trestu odnětí svobody, nelze tento trest uložit za spáchání typově závažnější trestné činy.

- *zásada individualizace* se prolíná s předchozí zásadou přiměřenosti. Při stanovení druhu a výměry trestu je soud povinen přihlédnout nejen k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, ale i k okolnostem, které se váží na osobu samotného pachatele. Těmi jsou zejména jeho osobní, rodinné a majetkové poměry, dosavadní způsob života, možnost nápravy pachatele, jeho chování po spáchání činu, zejména snaha nahradit škodu nebo odčinit škodlivý následek spáchaného činu a mnohé další.⁷⁶ Významným prostředkem pro soudní individualizaci trestu poskytovaným trestním zákoníkem je demonstrativní výčet tzv. polehčujících a přitěžujících okolností. Individualizace trestu rovněž představuje předpoklad optimálního výchovného působení trestu na pachatele a tím dosažení jednoho z účelů trestu.
- *zásada přiměřené satisfakce osob poškozených trestným činem* odráží filosofii restorativní justice, kdy je na trestný čin pohlíženo především jako na konflikt mezi pachatelem a poškozeným způsobující narušení vzájemných vztahů. Primárním cílem je narovnání těchto vztahů, k čemuž bezpochyby přispívá to, že pachatel nahradí způsobenou škodu nebo jinak odčiní škodlivý následek způsobený spáchaným trestným činem.

Kromě obecných podmínek stanovených pro ukládání trestů trestní zákoník stanoví i specifické podmínky, které musí být pro uložení trestu domácího vězení kumulativně naplněny. Ty vychází především ze samotného pojetí trestu. Trest domácí vězení představuje mírnější alternativu k trestu odnětí svobody. Své uplatnění by měl nalézt zejména při postihu osob, jež se dopustily méně závažného činu a vzhledem k jejich osobnostním charakteristikám, možnostem resocializace a s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu se předpokládá, že postačuje menší

---

⁷⁵ srovnej § 38 odst. 1, odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁷⁶ srovnej § 39 Stanovení druhu a výměry trestu, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

intenzita trestu zasahujícího do jejich osobní svobody.⁷⁷ Tomu odpovídají i zákonné podmínky vymezující okolnosti, při jejichž splnění může být odsouzenému uložen trest domácí vězení.

Soud tak může trest domácí vězení uložit pouze pachateli přečinu,⁷⁸ tedy typově méně závažného trestného činu, kdy *"vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu"*.⁷⁹

Další zákonná podmínka vychází z předpokladu dobrovolného podrobení se odsouzeného podmínkám uloženého trestu. Zákon výslovně vyžaduje, aby pachatel před uložením trestu dal písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a že při výkonu kontroly nad vykonáváním trestu poskytne veškerou potřebnou součinnost. Tímto souhlasem je formálně prolomena i jedna z chráněných svobod, a to nedotknutelnost obydlí,⁸⁰ která byla často namítanou překážkou kontroly výkonu trestu domácího vězení.

Trest domácí vězení je možno odsouzenému pachateli uložit buď jako samostatný trest nebo vedle některého z dalších trestů. Za splnění příslušných podmínek jej lze uložit jako samostatný trest i v případě, kdy trestní zákoník na některý z trestných činů tento trest přímo nestanoví. Domácí vězení tak do určité míry plní funkci univerzálního trestu. Zákon taxativně vymezuje i okruh trestů, které nelze uložit vedle trestu domácího vězení. Jedná se o trest odnětí svobody a trest obecně prospěšné práce.⁸¹

3.4 Způsob kontroly domácího vězení

Zavedení domácího vězení jako nové alternativní sankce k trestu odnětí svobody do systému trestů s sebou přineslo i mnoho otázek souvisejících s praktickou realizací výkonu tohoto trestu. Jednou z nich je i způsob kontroly výkonu trestu domácího vězení. Právě o praktické realizaci kontroly se vedla poměrně bohatá diskuze. Domácí

---

⁷⁷ srovnej s "Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku" komentář k § 61 a § 62 Domácí vězení s. 37

⁷⁸ srovnej s § 14 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších změn a doplňků. Současný trestní zákoník se vrací k dělení trestných činů dle typové závažnosti na přečiny a zločiny podřazené jednotné kategorii trestný čin

⁷⁹ § 60 odst. 1 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších změn a doplňků

⁸⁰ srovnej článek 12 *Listiny základních práv a svobod*

⁸¹ srovnej § 53 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších změn a doplňků

vězení je specifické tím, že je vykonáváno v domácím prostředí, tedy prostředí, které je chráněno určitou mírou soukromí, do které nemá stát za běžných podmínek právo zasahovat. Ve většině případů odsouzený své soukromí sdílí společně s dalšími členy domácnosti. Prováděným dozorem je v omezené míře zasahováno i do jejich práv, čímž jsou tyto osoby nepřímo trestány společně se samotným pachatelem. Právě sekundární postih dalších osob za čin spáchaný pachatelem je jedním z důvodů širokého spektra názorů na praktický výkon kontroly domácího vězení. Tyto názory se pohybují mezi krajními póly, které je možno specifikovat jako minimální kontrolu s vysokou důvěrou vloženou v odsouzeného dodržujícího stanovené omezení a jako protipól poměrně značnou kontrolou s minimálním prvkem důvěry v dobrovolné dodržování stanovených omezení odsouzeným.

Na volbu způsobu kontroly má kromě aktuálního pojetí lidských práv, tedy filosoficko-právního pohledu, výrazný vliv i soudobý stav vědeckého poznání, který umožňuje využití technického zařízení k provádění kontroly domácího vězení. Výkon trestu i samotné kontroly musí samozřejmě ctít zásadu humanismu a respektování lidské důstojnosti, které jsou stěžejními zásadami v rámci soudobého přístupu k trestání. V neposlední řadě je při volbě způsobu kontroly důležitá i ekonomická náročnost, neboť jedním z důvodů vedoucím k aplikaci alternativních trestů je i menší finanční zatížení společnosti spojené s trestáním provinilců.

Určitým zdrojem inspirace může být způsob, jakým se s prováděním kontroly domácího vězení vypořádali naši předci: „...uznáno může býti také na vězení domácí buď jen na přípověď odsouzenice, že se nevzdálí, anebo tak, že se mu postaví stráž.“⁸² Je patrné, že zákonodárce tehdy vycházel z možností, jež mu poskytovala jeho doba. Od první možnosti, kdy byla vkládána vysoká důvěra v odsouzeného a prakticky postačoval jeho příslib dodržování stanoveného omezení, až po druhou možnost, kdy fyzickým střežením postavenou stráží byl odsouzený nucen podrobit se podmínkám stanoveného omezení. Postavením stráže výkon trestu domácího vězení podléhal srovnatelnému dohledu jako ve vězení s tím rozdílem, že odsouzený vykonal trest v domácím prostředí. Postavení stráže před bydliště odsouzeného jistě vedlo k hlubšímu vnímání vykonávaného trestu okolím. To bezesporu našlo odraz nejen ve společenském odsouzení činu i samotného pachatele sociálním okolím, ale z dnešního pohledu vedlo

---

⁸² § 246 zákona číslo 117/1852 ř. z., Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích.

současně k preventivnímu působení na ostatní členy společnosti. Postavení strážce ve své podstatě činilo výkon trestu veřejným.

V dnešní době má zákonodárce daleko širší možnosti k volbě způsobu kontroly výkonu domácího vězení. Ty mu mimo jiné dává i aktuální stav vědeckého poznání, umožňující ke kontrole použít některá technická zařízení. Právě jejich užití se stalo terčem kritiky mnohých humanistů. Argumentují tím, že technické dozorové prostředky umožňují značný zásah do soukromí odsouzeného i jeho sociálního okolí. Soustavné zaznamenávání a zprostředkování údajů o přítomnosti či nepřítomnosti odsouzeného v bytě, tedy i mimo dobu kdy má rozsudkem stanovenou povinnost se v těchto místech zdržovat je nad rámec uloženého trestu. Stejně tak je pro mnoho zastánců lidských práv nepřijatelné i samostatné sledování odsouzeného prostřednictvím technických prostředků, jakožto opatření porušující lidskou důstojnost.⁸³

Při volbě způsobů kontroly domácího vězení aplikované do české právní úpravy zvítězil názor, že domácí vězení je formou trestu spojeného s určitým zásahem do některých práv odsouzeného. Pokud realizovanou kontrolou současně dochází k sekundárním zásahům do práv dalších osob, je to dostatečně vykompenzováno klady, které domácí vězení přináší, například zachováním rodinných vazeb.

Kontrolou výkonu trestu domácího vězení byla v přijatém trestním zákoníku pověřena Probační a mediační služba ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému.⁸⁴ Kontrola tedy může probíhat dvěma možnými způsoby, jednak prostřednictvím namátkových kontrol v bydlišti odsouzeného, kde má stanoven výkon trestu domácího vězení, nebo pomocí elektronického kontrolního systému. Elektronický kontrolní systém není zákonem konkretizován, což umožňuje jak využití elektronických zařízení v současné době užívaných, tak těch, které budou na základě nových vědeckých poznání teprve vyvinuty. Od doby účinnosti zákona do současné doby nebyl v českých podmínkách dosud vybrán provozovatel elektronického kontrolního systému, ani zvolena konkrétní technologie, na které bude elektronický kontrolní systém založen. Lze však předpokládat, že bude využito některého z kontrolních systémů poslední generace.

Zatímco v našich podmínkách stojíme před volbou vhodného systému elektronické kontroly odsouzených, zahraniční zkušenosti s těmito systémy jsou

---

⁸³ KRAHL, M., *Elektronicky hlídání domácího vězení*. In Právní rozhledy. s. 229-233

⁸⁴ § 334b zákona číslo 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších změn a doplňků.

podstatně bohatší. Vlastní elektronická dozorčí zařízení, někdy též nazývaná „elektronická pouta“ mohou pracovat na různých principech. V počátcích užívání dálkového systému kontroly domácího vězení bylo využíváno obyčejné hlasové kontroly prostřednictvím telefonního spojení na pevnou telefonní linku instalovanou v bytě odsouzeného.⁸⁵ Toto řešení však kladlo vysoké nároky na kontrolní středisko, neboť kontrolující musel mít dobrou znalost hlasového projevu kontrolovaného, aby jej mohl prostřednictvím telefonního spojení rozpoznat. Nízká míra spolehlivosti, závisující na subjektivních vlastnostech kontrolujícího, byla jedním z důvodů, pro který se od tohoto způsobu kontroly prakticky upustilo.

V současné době jsou nejpoužívanější dva kontrolní systémy, označované jako pasivní a aktivní.⁸⁶ Pasivní systém, někdy též nazývaný „programovaný kontaktní systém“, je ovládán řídicím počítačem, který je naprogramován tak, že v předem stanovených nebo náhodně určených časových dobách navazuje telefonické spojení s odsouzeným do místa jeho bydliště (místa výkonu trestu). Čas navázání spojení vychází z programu počítače a je určen tak, aby spadal do doby, kdy je odsouzený povinen se zdržovat ve svém obydlí. Odsouzený má za povinnost telefonáty přijímat a pomocí zařízení připevněného na paži nebo noze sloužícího k rozluštění kódu potvrdit počítači svoji přítomnost. Kontrolní počítač umístěný v instituci pro kontrolu výkonu trestu informace o provedené kontrole zaznamená a dle programu zvolí další postup. Vzhledem k technickému pokroku se u využití tohoto systému jako další vylepšení jeví možnost odstranění nutnosti připevnění dekódovacího zařízení, sloužícího k jednoznačné identifikaci, na tělo poškozeného. K identifikaci bude možno použít kontrolu hlasu prováděnou automaticky pomocí výpočetní techniky či analýzu obličeje pomocí videotelefonu.

Aktivní systém, nazýván též „stálý signální systém“ pracuje na principu aktivní vysílačky pevně umístěné na těle odsouzeného (na paži nebo noze), přijímače signálu umístěného v bytě kde je vykonáván trest, telefonní linky a vyhodnocovacího počítače umístěného v instituci zajišťující dohled nad výkonem trestu. Vysílačka na těle odsouzeného ve velikosti zhruba náramkových hodinek s jednoznačným kódem umožňujícím její identifikaci komunikuje s přijímačem nainstalovaným v místě výkonu trestu domácího vězení. Síla signálu je nastavena tak, aby odsouzenému umožnila pohyb po celém obydlí, ale zabraňovala mu v pohybu například v blízkém okolí domu.

---

⁸⁵ KRÁL, V., *Domácí vězení – další alternativní trest?* In *Trestněprávní revue* 8/2007.

⁸⁶ KRAHL, M., *Elektronicky hlídání domácího vězení.* In *Právní rozhledy*. s. 229-233

Pokud se odsouzený zdržuje v bytě, komunikuje vysílačka na jeho těle s přijímačem a ten v určených časových intervalech data prostřednictvím telefonní linky odesílá na počítač v kontrolním středisku. V případě ztráty spojení mezi vysílačkou na těle odsouzeného a přijímačem je tato informace přenesena na kontrolní počítač v dozorovém středisku. Ten porovnáním s časovým harmonogramem, ve kterém se má odsouzený zdržovat v místě bydliště, vyhodnotí, zda se jedná o porušení omezení stanovených rozsudkem. Následně pak mohou být přijata příslušná opatření jako kontaktování odsouzeného k ověření poruchy zařízení nebo fyzická kontrola v místě výkonu trestu.

Výhoda aktivního sledovacího systému spočívá v tom, že dozor je prováděn automaticky a soustavně, což náhodnými kontrolami formou nepravidelně navázaného telefonního kontaktu není možné. Právě soustavnost kontroly a možnost okamžitého zjištění porušení stanovených omezení odsouzeného motivuje k dodržování podmínek výkonu trestu.

Kromě již zmíněných elektronických dozorových systémů se nabízejí i další řešení. Například ve Velké Británii byl vyvinut systém využívající automobilové telefonní síť, pomocí níž jsou kontrolované oblasti (městské části) rozděleny do určitých menších celků a odsouzenému je povolen pohyb pouze v rámci určité oblasti. Identifikace odsouzeného a lokalizace místa pohybu je následně prováděna pomocí malého přístroje, který má odsouzený u sebe.⁸⁷ Z důvodu značného komerčního vyřízení této sítě však bylo od tohoto způsobu neustálé kontroly upuštěno.

Dalším elektronickým systémem, o kterém se hovoří v souvislosti s jeho způsobilostí k využití při elektronické kontrole odsouzených, je satelitní systém GPS určený k přesné lokalizaci polohy. Přednost systému umožňujícího přesné určení polohy však doprovází řada nevýhod. Jednou z nich je například omezená funkčnost uvnitř budov. To jej z užití jako dozorového systému pro domácí vězení za stávajících podmínek prakticky vylučuje.

V českých podmínkách, přestože zákonodárce provádění kontroly domácího vězení technickými prostředky předpokládá, je v současné době kontrola výkonu trestu domácího vězení realizována Probační a mediační službou ČR formou fyzických kontrol. Faktický důvod tohoto stavu nelze spatřovat v nedořešených etických otázkách spojených s elektronickou kontrolou, ale pouze v organizačních záležitostech spojených

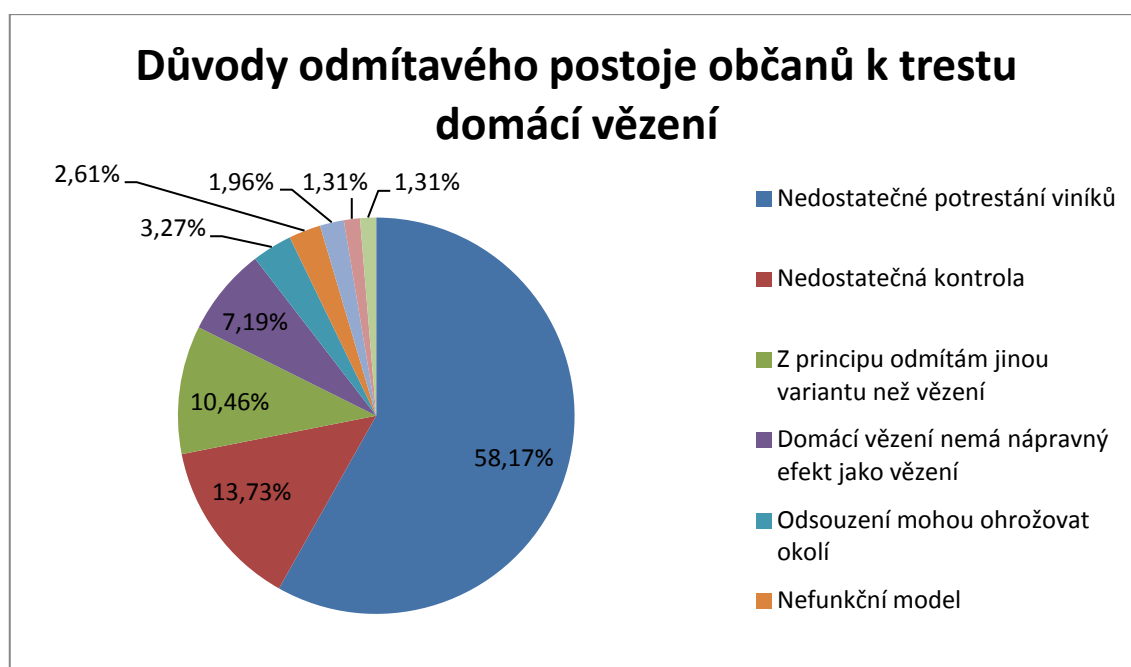
---

⁸⁷ KRAHL, M., *Elektronicky hlídání domácího vězení*. In Právní rozhledy. s. 229-233

s dosud nevybraným provozovatelem elektronického kontrolního systému.⁸⁸ Absence elektronického systému kontroly výkonu trestu domácího vězení určitým způsobem podlamuje důvěru v účinnost tohoto trestu jak u laické, tak i odborné veřejnosti. Jak ukázal průzkum prováděný ještě v době před zavedením domácího vězení do právního řádu, byla odpůrci tohoto trestu jako druhý nejčastější důvod odmítnutí domácího vězení uváděna právě obava z nedostatečné kontroly výkonu trestu.

Graf 1 - Důvody odmítavého postoje občanů k trestu domácí vězení

Zdroj dat: průzkum společnosti Aspectio a.s., únor 2010

3.5 Domácí vězení a mladiství pachatelé

K trestání nedospělých jedinců bylo již historicky přistupováno rozdílně nežli k trestání dospělých. Vždy vyvstávaly pochybnosti o jejich schopnosti rozpoznat protiprávnost svého jednání a tím i pochybnosti o jejich vině. Právě rozumová a mravní nevyzrálость dospívajícího jedince představovala důvod ke zvláštnímu přístupu při rozhodování o vině a trestu.

⁸⁸ srovnej DOSTÁL, D., PLCHOVÁ, Z., Domácí vězení: ušetřené miliony v nedohlednu In *Profit.cz*, [online]. poslední aktualizace 5.10.2011, [cit. 7.12.2011].

Specifický přístup k trestání mladistvých se odráží i v našem právním řádu. Zatímco předchozí trestní kodexy obsahovaly zvláštní ustanovení týkající způsobu řízení proti mladistvým pachatelům, současná právní úprava je postavena na samostatném zákoně o soudnictví ve věcech mládeže,⁸⁹ který upravuje odpovědnost mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, opatření ukládaná za takové činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Obecné trestněprávní předpisy jsou v řízení proti mladistvým užívány pouze v situacích, které speciální zákon neupravuje.

Trestní odpovědnost je v České republice určena spodní věkovou hranicí 15 let. Krom dosažení stanoveného věku je trestní odpovědnost podmíněna i dosažením takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mladistvý mohl rozpoznat protiprávnost svého jednání a ovládat své chování. Dosažení hranice trestní odpovědnosti s sebou nese právo společnosti ukládat odsouzenému mladistvému trestní opatření a současně povinnost odsouzeného uloženou sankci strpět.

Za osobu mladistvou je považován ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok věku a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Právě řízení proti této věkové skupině pachatelů upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Ten obdobně jako trestní zákon obsahuje katalog trestů (trestních opatření), které je mladistvému pachateli možno uložit. Mezi nimi nechybí ani **domácí vězení**.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže při trestání delikventů vychází přísně z principů restorativní justice. Soustředí se více do budoucnosti, na obnovení narušených vztahů a výchovné působení na mladistvého delikventa. Tomu odpovídá také sankcionování mladistvých, které je koncipováno odlišně od obecné právní úpravy. Účelem opatření ukládaných mladistvému je především "*vytvoření podmínek pro jeho sociální a duševní rozvoje se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění.*"⁹⁰

Opatření obsažená v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, která je možno uložit mladistvému, se dělí na *výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření*. Za výchovná opatření jsou považovány dohled probačního úředníka, probační program,

---

⁸⁹ zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

⁹⁰ § 9 odst. 1 zákona č. 218/2003Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou. Jako ochranná opatření jsou chápány ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova. Trestní opatření v podstatě kopírují katalog trestů trestního zákoníku a patří mezi ně obecně prospěšné práce, peněžitá opatření, peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti, vyhoštění, **domácí vězení**, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem a odnětí svobody nepodmíněně.

Vzhledem filosofii zákona upravujícího soudnictví ve věcech mládeže, orientované především na obnovení sociálních vztahů narušených spáchaným proviněním, začlenění mladistvého do rodinného a sociálního prostředí a na předcházení trestným činům, je ukládání trestních opatření mladistvým pachatelům, tedy i domácího vězení, chápáno jako *ultima ratio*. Uložení trestního opatření musí předcházet vyčerpání všech mírnějších možností působení na provinilce. Zákon stanoví, že trestní opatření, tedy i trest domácího vězení, lze mladistvému uložit pouze tehdy, pokud "*zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, by zřejmě nevedly k dosažení účelu zákona.*"⁹¹ Další z omezujících podmínek vychází ze zásady individualizace trestu. Trestní opatření musí být s přihlédnutím k okolnostem případu a osobě a poměrům mladistvého pachatele zvoleno tak, aby napomáhalo k vytváření vhodných podmínek pro jeho další vývoj. Obdobně jako výkonem trestu u dospělých pachatelů nesmí být výkonem trestních opatření u mladistvých odsouzených ponížena jejich lidská důstojnost.⁹²

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže kromě zařazení trestu domácího vězení do katalogu trestních opatření nestanovuje žádné speciální podmínky pro jeho uložení. Uplatňuje se tak obecná právní úprava uvedená v trestním zákoníku, ovšem modifikovaná obecnými podmínkami pro ukládání trestních opatření mladistvým. Ty se v případě uložení trestního opatření promítají i do stanoveného časového období, ve kterém se musí odsouzený mladistvý zdržovat v obydlí. To je v praxi zpravidla kratší nežli u zletilých odsouzených, neboť je zohledněn dosud nedokončený vývoj osobnosti

---

⁹¹ srovnej § 3 odst. 2 a § 9 odst. 1 zákona č. 218/2003Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

⁹² srovnej § 24 odst. 2 zákona č. 218/2003Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

mladistvého, který by mohl být negativně ovlivněn izolací mladistvého od jeho vrstevníků.

Společně s trestním opatřením domácí vězení může soud mladistvému uložit i některé z výchovných opatření. Obecná právní úprava umožňuje v zájmu výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit výchovná opatření i osobě blízké věku mladistvých (tedy formálně osobě dospělé), a to jak vedle přiměřených omezení a povinností (institut trestního zákona) tak samostatně.⁹³

Specifické pro trestní opatření domácí vězení vykonané mladistvým je tzv. fikce neodsouzení. Po vykonání trestního opatření domácí vězení nebo v situaci, kdy bylo od jeho vykonání nebo vykonání jeho části pravomocně upuštěno, hledí se na takto potrestaného mladistvého jako by nebyl odsouzen.⁹⁴

3.6 Výhody domácího vězení v porovnání s trestem odnětí svobody

Domácí vězení jako mírnější alternativa trestu odnětí svobody přímo vybízí ke vzájemnému srovnání těchto dvou trestů. Za kritériem porovnání mohou být zvolena různá hlediska. Jedním z nich je pohled na rozdílnost obou trestů prostřednictvím tzv. negativních důsledků uvěznění. Ty jsou spojovány zejména se sociálně - psychologickými dopady trestu na odsouzeného a jeho sociální okolí. Užití alternativního trestu jako aktivního způsobu vypořádání se s následkem trestného činu je připisována eliminace negativních důsledků doprovázejících klasický trest odnětí svobody. Odlišnost obou trestů lze nalézt například v následujících aspektech:⁹⁵

- **postoj aktivity versus pasivity k vykonávanému trestu** - při výkonu trestu odnětí svobody je odsouzenému přisouzena pasivní role, ve které vykonává trest nezávisle na své vůli. U vězněných vystupují do popředí obranné mechanismy, které směřují převážně k "přetrpění" trestu, nikoliv k přehodnocení svých chyb. Domácí vězení naopak vyžaduje po odsouzeném aktivní zapojení do výkonu trestu. Odsouzený aktivizuje svůj psychický

---

⁹³ srovnej rozsah přiměřených omezení a povinností § 48 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník s výchovnými opatřeními §15- §19 zákona č. 218/2003Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

⁹⁴ § 35 odst. 6 zákona č. 218/2003Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

⁹⁵ srovnej ČERNÍKOVÁ, V., MAKARIUSOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Sociální ochrana*. s. 156 - 158.

potenciál řešení k problémové situaci. Každodenní uvědomění si trestu, jehož výkon je závislý na vůli a přesvědčení odsouzeného trest vykonat, představují počátek pozitivních změn v chování odsouzeného

- **přijetí versus odmítnutí trestu** - trest odnětí svobody, ať již z důvodu druhu trestu nebo jeho délky, považuje většina odsouzených za křivdu a nespravedlnost vůči své osobě. Snižuje se tím jejich ochota odčinit následky spáchaného trestného činu a naopak se identifikují s vězeňskou subkulturou. Narůstá u nich pocit sounáležitosti se spoluvězněnými a naopak odmítají "ty druhé". Přizpůsobování podmínkám kriminální subkultury⁹⁶ (proces prizonizace) pak podporuje vznik návyků sociálně nežádoucího chování. Naopak trest domácí vězení je odsouzenými převážně chápán jako vyjádření důvěry v jejich vůli odčinit spáchaný trestný čin. Přijetím vložené důvěry přijímají i odpovědnost za spáchaný čin včetně uloženého trestu. Výkon trestu v přirozeném prostředí eliminuje frustraci způsobenou ztrátou svobody a soukromí při klasickém uvěznění. Šancí vykonat trest na svobodě je odsouzený pozitivně motivován vykonat trest bez vlastního selhání, což rozvíjí a posiluje přirozené stránky jeho osobnosti.
- **působení trestu na osobnost odsouzeného** - trest odnětí svobody negativně působí na sebevědomí odsouzeného. Ten se obvykle ztotožní se s nálepkou "kriminálního" a přijatý postoj mu po propuštění ztěžuje zpětné začlenění do společnosti. Alternativní tresty a tedy i domácí vězení díky zachování přirozených vazeb na sociální okolí proces přijetí negativního sebehodnocení minimalizují. Současně posilují některé pozitivní vlastnosti přispívající k zachování přiměřeného sebevědomí a sebeúcty odsouzeného.
- **vliv trestu na sociální vztahy odsouzeného** - trest odnětí svobody narušuje přirozené vazby na sociální okolí, včetně nejbližší rodiny. Negativní dopad má také na ostatní rodinné příslušníky, což často vede k rozpadu rodiny, ztrátě sociálního zázemí a tím vzniku výrazného kriminogenního faktoru podporujícího recidivu. Domácí vězení umožňuje odsouzenému vykonat trest v přirozeném prostředí při zachování funkčních sociálních vazeb. Společně s trestem domácí vězení bývají odsouzenému zpravidla uloženy přiměřené omezení nebo povinnosti (např. zdržet se požívání návykových látek, podrobit

---

⁹⁶ srovnej INCIARDI, J. A. *Trestní spravedlnost: ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy*. s. 604 - 614.

se léčení závislosti na návykových látkách), které výrazným způsobem přispívají ke kvalitativnímu zlepšení sociálních vazeb, zejména v nejbližší rodině.

- **perspektiva odstranění subjektivních příčin "selhání"** - u mnoha odsouzených existují subjektivní příčiny vedoucí k páchání trestné činnosti, jejichž odstranění vyžaduje spíše léčení nežli trest. Opatření jako protialkoholní léčba, léčba drogových závislostí, sexuologická léčba a mnohé další zpravidla nastupují až po vykonání trestu odnětí svobody. Domácí vězení umožňuje realizovat tato opatření již v průběhu trestu při pobytu odsouzeného v jeho přirozeném prostředí a tak se soustředit na výcvik sociálních dovedností odsouzeného v reálných životních situacích.
- **redukce sekundárních kriminogenních faktorů** - trest odnětí svobody odsouzeného vytrhne nejen ze sociálních vazeb, ale i z pracovního procesu a ekonomického zabezpečení. Ztráta pracovních návyků a zdroje příjmů v kombinaci s povinností náhrady škody způsobené trestným činem vedou k narůstání dluhů. Po propuštění se odsouzený dostává do tíživé situace, která působí jako výrazný kriminogenní faktor a spouštěcí impuls následné recidivy. Trest domácí vězení tyto negativa nepřináší. Umožňuje odsouzenému zůstat ekonomicky činným a plnit si tak své závazky.
- **vhodnost pro mladistvé pachatele** - výkon trestu odnětí svobody negativně působí zejména na mladistvé pachatele s nevyzrálou osobností, ovlivňuje jejich sebevědomí a snižuje vlastní sebehodnocení odrážející se v nepřiměřeném chování. Trest domácí vězení mladistvým přináší citelný postih osobní svobody bez výrazné změny postoje ve vlastním sebehodnocení nebo jiného narušení osobnosti.
- **individuální aktivizace odsouzeného** - přestože je v rámci zacházení s vězňenými uplatňován individuální přístup, jen stěží se daří dosahovat individuální aktivizace osobnosti odsouzeného a její motivace k nápravě sebe sama. Domácí vězení postavené na vyjádření důvěry odsouzenému představuje výrazný apel na morální a etické hodnoty odsouzeného. Tím působí jako motivační prvek k realizaci pozitivních změn sebe sama.
- **readaptace po skončení trestu** - po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je zejména u dlouhodobých trestů nutná readaptace propuštěného na běžný

civilní život. U trestu domácí vězení již z podstaty trestu zcela odpadá. Institut domácího vězení je v některých zemích naopak užíván jako závěrečná fáze trestu odnětí svobody napomáhající odsouzenému přivyknout běžnému životu.

- **narovnání vztahů narušených spáchaným trestným činem** - narovnání vztahů spáchaných trestným činem je mimo jiné závislé i na náhradě škody nebo jiném odčinění škodlivých následků trestného činu. Výkon trestu odnětí svobody odsouzenému výrazně ztěžuje aktivní přístup k narovnání vztahů s poškozeným. Domácí vězení ponecháním odsouzeného v jeho sociálním prostředí poskytuje široké možnosti odčinit následky spáchaného trestného činu.

Výrazný aspekt zvýhodňující trest domácí vězení před klasickým trestem odnětí svobody jsou náklady vynaložené na výkon trestu. Zatímco náklady na jednoho vězně ve výkonu trestu odnětí svobody činily v roce 2011 průměrně 758,- Kč, t.j. 276.670,- Kč ročně,⁹⁷ roční náklady na jednoho vězně v domácím vězení představují průměrně 28.572,- Kč. Náklady na domácí vězení tak představují přibližně desetinu částky vynakládané na klasické uvěznění.⁹⁸ Očekávaným efektem zavedení trestu domácího vězení je nejen finanční úspora prostředků, ale i snížení počtu vězněných osob a tím řešení problému přeplněnosti věznic.⁹⁹

Přestože uvedené argumenty jednoznačně svědčí ve prospěch trestu domácího vězení, statistické ukazatele počtu uložených trestů domácího vězení spíše nežli o masivním využívání tohoto institutu svědčí o jeho nesmělém zavádění do praxe - viz graf 2. K této situaci bezpochyby přispívá dosud chybějící elektronická kontrola domácího vězení a z ní pramenící nedůvěra soudců v tento institut. Limitujícím faktorem jsou bezpochyby i kapacitní možnosti Probační a mediační služby, neboť se zvyšujícím počtem nařízených trestů domácího vězení bude klesat četnost vykonávaných kontrol a tím i možnost selhávání účinku trestu na odsouzené.

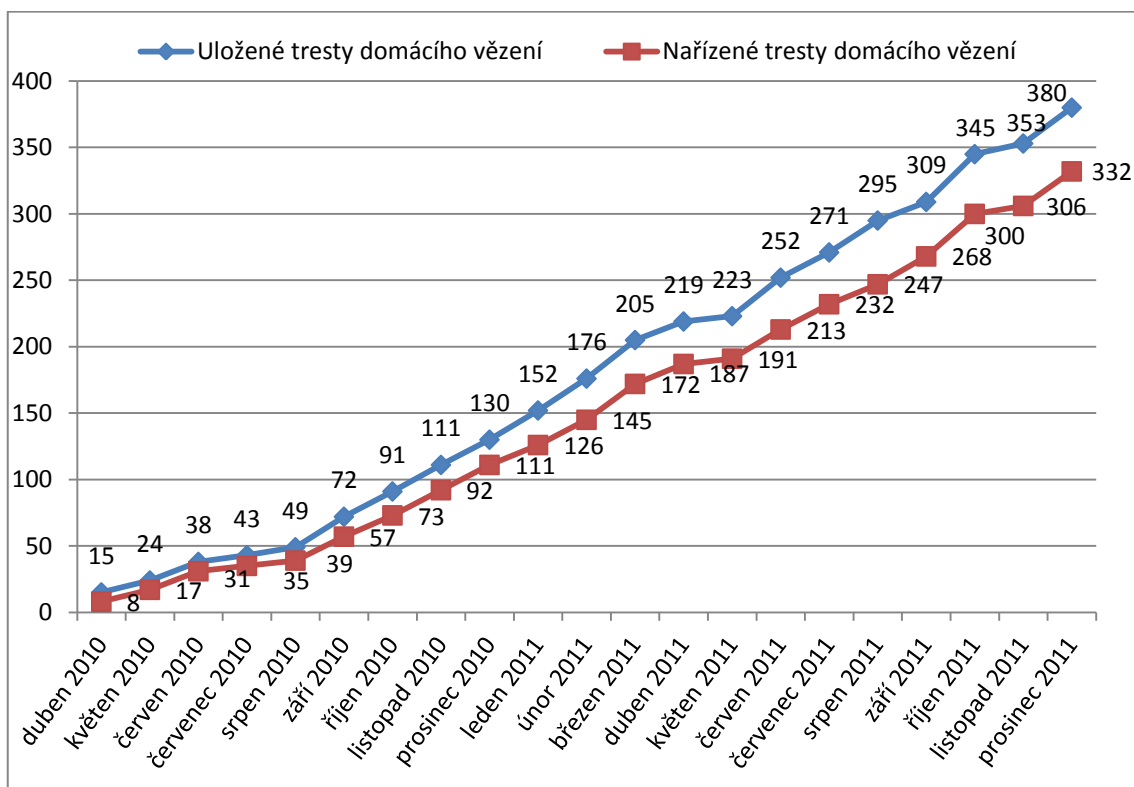
---

⁹⁷ *Statistická ročenka 2011, účelová publikace*, č.j.VS 11/4/2012-50/Všeob./413, Vězeňská služba České republiky, 2012, s. 21.

⁹⁸ srovnej HULÁN, P. *Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku*. [online], poslední aktualizace 22.2.2011, [cit. 2.2.2012].

⁹⁹ srovnej ZDRAŽILOVÁ, P. ed. a MOTEJL, O. ed. *Vězeňství: [sborník stanovisek veřejného ochránce práv]*. s. 64-66.

Graf 2 - Vývoj počtu uložených a nařízených trestů domácího vězení

Zdroj dat: interní statistiky Probační a mediační služby ČR

4 Domácí vězení - exkurz do zahraničí

Obdobně jako v našem právním systému i některé zahraniční trestní kodexy znají institut domácího vězení. Užívají jej nejen jako jednu z alternativ ke klasickému trestu odnětí svobody, ale i jako opatření nahrazující vazbu případně nahrazující závěrečnou fázi trestu odnětí svobody. Odsouzený tak poslední část trestu odnětí svobody vykoná na svobodě, avšak s omezením daným institutem domácího vězení. Zakončení klasického trestu odnětí svobody domácím vězením umožňuje provinilci opětovně přivyknout životu na svobodě a začlenit se bez výraznějších problémů do společnosti. Určitá míra kontroly a další omezení dané domácím vězením snižují riziko selhání krátce po propuštění. Tento tzv. "back-end" systém, kdy odsouzený nastupuje do domácího vězení v závěrečné fázi klasického trestu odnětí svobody je v převážné míře uplatňován v USA a Kanadě.¹⁰⁰

Nejdelší tradici má trest domácího vězení v USA. Zde začal být uplatňován již v 80. letech minulého století. Primární důraz nebyl kladen na převýchovu pachatele, ale na jeho potrestání a omezení, které by mu zabránilo v páchání další trestné činnosti. Od tohoto pohledu se odvíjel i způsob kontroly domácího vězení. Krátce po zavedení domácího vězení do praxe (od roku 1986) začaly být k jeho kontrole užívány převážně elektronické kontrolní systémy.¹⁰¹ V prvopočátcích se jednalo pasivní systémy tzv. systémy první generace, kdy se osoby vykonávající trest musely v určitých intervalech na výzvu dozorového střediska ohlásit. Postupně byly do praxe zaváděny aktivní dozorové systémy umožňující monitorování polohy sledované osoby v reálném čase, zaručující vyšší míru kontroly dodržování stanovených podmínek trestu.

Příkladem USA v zavádění trestu domácího vězení postupně následovaly další státy. Například Velká Británie zavedla do praxe elektronicky monitorované domácí vězení v roce 1989, Švédsko v roce 1994, Nizozemí v roce 1995, Kanada v roce 1996, Belgie v roce 1998, Španělsko a Francie v roce 2000, Itálie v roce 2001, Portugalsko v roce 2002, Slovensko v roce 2005, Polsko a Česká republika v 2009. Další země šly cestou pilotních projektů, v nichž testovaly elektronicky monitorované domácí vězení. Pilotní projekty byly od roku 1999 realizovány v několika Švýcarských kantonech,

---

¹⁰⁰ *Domácí vězení: Zkušenosti ze zahraničí.* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky: Změněno 19. 1. 2011 [cit. 11.1.2012].

¹⁰¹ k zavádění elektronicky monitorovaného domácího vězení srovnej LILLY, J. R., BALL, A. Elektronická vazba: Výkon trestu budoucnosti. In INCIARDI, J. A. *Trestní spravedlnost: ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy.* s. 561 - 562.

následujícího roku v některých spolkových zemích Německa a od roku 2006 na území Rakouska.¹⁰² Uvedené časové odstupy i způsob zavádění trestu domácího vězení ve formě pilotních projektů ukazují nesnadnou cestu pro zavedení tohoto alternativního trestu do sankčních systémů jednotlivých států. Evropské země většinou konzervativně lpí na svých tradičních způsobech trestání provinilců trestem odnětí svobody a k novým formám trestu přistupují se značnou nedůvěrou.

Jeden z argumentů, o který se opírají odpůrci trestu domácího vězení, vychází ze současného vnímání lidských práv a jejich zachování v co nejširším rozsahu i pro osoby vykonávající trest. Kontrola výkonu trestu domácího vězení bývá v zahraničních právních úpravách koncipována převážně na principu elektronických zařízení monitorujících polohu osoby, která je nucena strpět připevnění monitorovacího zařízení na své tělo. Právě etická stránka elektronického monitorování představovala největší překážku při zavádění trestu domácího vězení v Německu a ve Švýcarsku. Odpůrci trestu poukazovali zejména na sílící tendence státu zasahovat pomocí rychle se rozvíjejících technologií do soukromé sféry života občanů.

V zahraničí je také zcela běžná praxe, že na zajištění výkonu trestů v rámci trestního soudnictví se podílí soukromé společnosti. Nejinak tomu je i v případě domácího vězení, kde je soukromým subjektům svěřován především provoz elektronického dozoru nad výkonem trestu. V naší republice v oblasti výkonu trestů a jejich kontroly přetrvává monopol státu. Nicméně přijatá zákonná úprava vycházející ze zahraničních zkušeností počítá se zapojením soukromého sektoru i v této oblasti.¹⁰³

Následující kapitoly blíže pojednají o některých státech, ve kterých je ukládán nebo zaváděn trest domácího vězení. Mezi nimi nebudou chybět Spojené státy americké jako místo vzniku tohoto trestu a dále státy, které mají ať již geografickou polohou nebo společnou historií vztah k České republice.

---

¹⁰² KREJČÍŘÍKOVÁ, K. Nový trest (trestní opatření) domácího vězení. *Státní zastupitelství*, s. 16-17

¹⁰³ srovnej § 334b zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) "Kontrolu výkonu trestu domácího vězení zajišťuje Probační a mediační služba ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému..."

4.1 Spojené státy americké

Spojené státy americké patří k novodobým průkopníkům užívání trestu domácího vězení. Ten je zde chápán jako alternativní trest vykonávaný v přirozeném prostředí s výrazným prvkem působení komunity. Umožňuje tak odsouzenému vykonat trest v domácím prostředí, účastnit se života komunity a současně plnit své běžné povinnosti vyplývající z pracovněprávních a jiných vztahů. Stejně jako v jiných státech, i v USA je domácí vězení ukládáno provinilcům pouze za méně závažné trestné činy.

Původně byl trest domácího vězení užíván v rámci specifického programu k trestání podnapilých řidičů. Krátce po jeho zavedení do praxe v roce 1986 došlo k výraznému nárůstu počtu uložených trestů a současně k rozšíření okruhu trestných činů, za které bylo domácí vězení ukládáno. Domácí vězení začalo být uplatňováno i v rámci tzv. "back-end" systému, tedy jakéhosi přechodového mezistupně mezi ukončením klasického trestu odnětí svobody a úplného návratu na svobodu.

Ve Spojených státech amerických se lze setkat se dvěma formami pojetí domácího vězení, a to domácí vězení před rozhodnutím soudu (tzv. *pretrial*) a po rozhodnutí soudu (tzv. *postadjudication*). Domácí vězení před soudním rozhodnutím představuje zajišťovací opatření nahrazující vazbu, výkon domácího vězení po soudním rozhodnutí pak představuje klasický výkon trestu.¹⁰⁴

Domácí vězení může být pachateli trestného činu uloženo s různou úrovní omezení. Opatření je odstupňováno do třech úrovní. První úroveň (zákaz vycházení) vyžaduje, aby se osoba s uloženým domácím vězením zdržovala v místě bydliště každý den v určenou dobu. Druhá úroveň (domácí vazba) vyžaduje, aby osoba s uloženým domácím vězením pobývala doma po celou dobu s výjimkou předem schválených časových úseků vyhrazených například pro zaměstnání, školu, soudní jednání a podobně. Třetí úroveň představuje nejvýraznější omezení. Osoba s uloženým domácím vězením se musí v bydlišti zdržovat po 24 hodin denně s výjimkou soudních jednání, návštěv lékaře a soudem předem schválených aktivit.¹⁰⁵

Již od prvopočátků užívání institutu domácího vězení byla jeho kontrola v USA založena převážně na různých formách elektronického dohledu. Ten je realizován buď

---

¹⁰⁴ srovnej Home Confinement/Electronic Monitoring Literature Review [online] Bethesda: Development Services Group, Inc. 2009. s. 2.

¹⁰⁵ srovnej *Home Confinement/Electronic Monitoring*. [online]. Washington: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, [cit. 11.1.2012]

jako pasivní, nebo aktivní.¹⁰⁶ Pasivní systém umožňuje pouze ověřit, zda se osoba nachází na určitém místě. Je založen na principu, kdy monitorovaná osoba musí na výzvu kontrolního střediska prokázat svoji přítomnost v bydlišti například vložení vysílače (náramku) připevněného na těle do čtecího zařízení umístěného ve svém bydlišti a tak potvrdit svoji přítomnost. Aktivní systém naopak nepřetržitě monitoruje přítomnost signálu vysílaného vysílačem (náramkem) připevněným na těle odsouzeného pomocí přijímače umístěného v místě výkonu trestu. Pokud se osoba vykonávající trest vzdálí mimo dosah přijímače, je neprodleně vyrozuměno dozorové středisko.

V kombinaci s elektronickým dohledovým systémem provádějí kontrolu výkonu domácího vězení i probační pracovníci, kteří mimo jiné kontrolují i nepovolené chování jak například užívání návykových látek.

4.2 Slovensko

Slovenská republika zavedla trest domácí vězení do svého právního řádu v rámci rekodifikace trestního práva zákonem č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, který nahradil původní právní normu z roku 1961.¹⁰⁷ Samotná definice trestu domácí vězení je v trestním zákoně formulována poněkud vágně. Trestní zákon dělí trestné činy z pohledu typové závažnosti na méně závažné - přečiny a závažnější - zločiny.¹⁰⁸ Soud může pachateli přečinu uložit trest domácí vězení v trvání až jednoho roku. Trest spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v době určené soudem v místě svého bydliště, vést řádný život a podrobit se kontrole technickými prostředky, pokud je tato kontrola nařízená. Opustit místo výkonu trestu může odsouzený pouze z naléhavého důvodu na nezbytně nutnou dobu po předchozím souhlasu úředníka probační a mediační služby. Pokud odsouzený poruší podmínky domácího vězení, soud mu tento trest přemění v nepodmíněný trest odnětí svobody s přepočtem každých dvou dnů nevykonaného trestu domácího vězení na jeden den nepodmíněného trestu odnětí svobody. Dozor nad

---

¹⁰⁶ *Domácí vězení: Zkušenosti ze zahraničí.* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky: Změněno 19. 1. 2011 [cit. 11.1.2012].

¹⁰⁷ zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších změn a doplňků. Vzhledem ke společné historii se Slovenskou republikou se jedná o právní normu uplatňovanou i na našem území od roku 1961 do 31.12.2009, tedy o 3 roky déle nežli na Slovensku

¹⁰⁸ srovnej § 10, § 11 zákona č. 300/2005 Z.z., trestný zákon

dodržováním podmínek domácího vězení je prováděn namátkovými kontrolami probačními úředníky.

I na Slovensku se trest domácího vězení setkává s určitou kritikou a nedůvěrou, která se odráží v množství uložených trestů. Poukazováno je na skutečnost, že ukládání trestu domácího vězení nepřineslo očekávaný efekt v zásadním snížení počtu vězňených osob. Za pět let byl trest domácího vězení uložen pouze 169 osobám, přestože k 1. únoru 2011 bylo ve výkonu trestu odnětí svobody 1050 osob splňujících formální podmínky pro uložení tohoto alternativního trestu.¹⁰⁹

V současné době na Slovensku probíhají odborné diskuze o možných změnách souvisejících s uplatňováním trestu domácího vězení. Těmi je možnost zavedení elektronického dozorového systému spravovaného Sborem vězeňské a justiční stráže Slovenské republiky a dále možnost přeměny části nepodmíněného trestu odnětí svobody na elektronicky monitorované domácí vězení (tzv. "back-end" systém). Rozhodnutí o přeměně části nepodmíněného trestu odnětí svobody na domácí vězení by při splnění formálních podmínek bylo dle návrhu v kompetenci ředitele věznice.¹¹⁰

4.3 Polsko

Také v Polsku nebylo zavedení trestu domácího vězení zcela snadné. První diskuse navrhuující zařazení tohoto trestu jako možné alternativy trestu odnětí svobody se zde objevily již 90-tých letech minulého století, nicméně první legislativní návrh byl předložen až počátkem roku 2005. Všeobecná nedůvěra k trestu domácího vězení vedla k pozastavení práce na tomto zákoně. Po rozsáhlé diskuzi mezi příznivci a odpůrci trestu domácího vězení došlo v roce 2007 k určitému posunu, který vyvrcholil přijetím zákona o výkonu trestu odnětí svobody mimo vězňenci s elektronickým dohledem. Přestože byla původně účinnost zákona plánována od poloviny roku 2008, vzhledem k neexistující technické struktuře pro zabezpečení elektronického monitoringu byla prodloužena legisvakační lhůta a zákon nabyl účinnosti až 1. září 2009. Na nedůvěru k nově zavedenému trestu ukazuje i omezená účinnost zákona do 30. června 2013. V tomto

---

¹⁰⁹*Koncepcie väzenstva Slovenskej republiky na roky 2011 až 2020 - príloha č. 7.* [online]. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2011[cit. 2.2.2012].

¹¹⁰srovnej *Koncepcie väzenstva Slovenskej republiky na roky 2011 až 2020.* [online]. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2011[cit. 2.2.2012]. s.14.

ohledu lze přístup Polska k zavedení trestu domácího vězení srovnat s pilotními projekty realizovanými např. v Německu nebo Švýcarsku.

Trest domácí vězení je i zde chápán jako mírnější alternativa k trestu odnětí svobody. Tomu odpovídají i zákonná omezení vymezující okruh odsouzených, jež mohou tento alternativní trest vykonat. Soud může povolit výkon trestu domácího vězení jednak odsouzeným, kterým byl uložen trest odnětí svobody nepřevyšující šest měsíců a dále odsouzeným s uloženým trestem odnětí svobody nepřevyšující jeden rok, přičemž jim ve věznici zbývá vykonat méně než šest měsíců trestu. Nepodmíněný trest odnětí svobody může být přeměněn na domácí vězení jak na návrh odsouzeného nebo jeho advokáta, tak i státního zástupce, případně ředitele věznice, kde odsouzený nepodmíněný trest vykonává. Při rozhodování o přeměně trestu je sledováno naplnění účelu trestu. U osob s již vykonanou částí nepodmíněného trestu je tak hodnoceno i jejich chování v průběhu výkonu nepodmíněného trestu.

Zákonná úprava přihlíží i k možnému zásahu do práv osob bydlících ve společném obydlí s osobou vykonávající trest domácí vězení. Podmínkou k uložení trestu je nejen souhlas osoby vykonávající trest, ale i všech dospělých osob žijících ve společné domácnosti.¹¹¹

Trest domácí vězení je možno uložit až na dobu jednoho roku, což představuje faktické prodloužení délky trestu oproti 6 měsícům nepodmíněného trestu odnětí svobody. Při ukládání trestu soud stanoví povinnost odsouzeného zdržovat se v místě bydliště s vymezením časového intervalu nepřevyšujícího 12 hodin, ve kterém se může vzdálit z místa bydliště, zejména za účelem výkonu povolání, vzdělávání, vykonávání náboženské praxe, péče o blízké osoby a další.¹¹²

Kontrola trestu domácí vězení je prováděna pomocí elektronického monitorovacího zařízení, jehož upevnění na své tělo a instalaci v místě bydliště je odsouzený nucen strpět. V případě porušení podmínek domácího vězení následuje výkon trestu odnětí svobody ve vězení.¹¹³

---

¹¹¹ srovnej *System dozoru elektronicznego* [online]. Wrześni: Sąd Rejonowy we Wrześni, poslední aktualizace 15.3.2011 [cit. 2.2.2012].

¹¹² srovnej ARTYMIONEK, P., System dozoru elektronicznego jako nowa forma wykonywania kary pozbawienia wolności. In Sadowski Mirosław, Szymaniec P. et al, *PRACE Z NAUK PENALNYCH ORAZ PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO I EUROPEJSKIEGO*. s.104 - 113. případně USTAWA z dnia 7 września 2007 r.o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, Dz.U 07.191.1366

¹¹³ srovnej WALACH, A. System trestů v Polsku. In *Státní zastupitelství*. s. 26-27

4.4 Německo

První odborné diskuze o možnosti zavedení trestu domácí vězení proběhly v Německu již v roce 1994, tehdy se však návrh na zavedení trestu domácí vězení do právního řádu neseťkal s pochopením. Ke změně přístupu došlo v roce 1997 na základě kladných ohlasů švédského pilotního projektu domácího vězení. Od poloviny tohoto roku byla vyvíjena zákonodárná iniciativa k zavedení trestu domácí vězení do právního řádu.¹¹⁴

Vzhledem k četným diskuzím a přetrvávající nedůvěře k tomuto druhu trestu šlo Německo cestou pilotních projektů realizovaných v jednotlivých spolkových zemích. Aplikace institutu domácího vězení tak není v jednotlivých spolkových zemích jednotná. Některé z pilotních projekty probíhají i v současné době, přičemž domácí vězení je uplatňováno jak jako alternativa trestu, tak i v rámci tzv. "back-end" systému.

Jako první byl v Německu realizován pilotní projekt domácího vězení ve spolkové zemi Hesensko, soudním okrese Frankfurt am Main. Tento projekt byl časově omezen na 4 roky, a to od roku 2000 do roku 2004. Navazoval na obdobný pilotní projekt probíhající v 6 kantonech sousedního Švýcarska, plánovaný na období 1999 - 2002, přičemž výsledky obou projektů byly vzájemně komparovány. Realizovaný projekt měl přinést odpověď na to, zda domácí vězení skutečně představuje účinnou alternativu trestu odnětí svobody. Po dvou letech byl tento pilotní projekt změněn v trvalý institut a rozšířen i na další soudní okresy.

Od 1. 10.2010 začal být realizován pilotní projekt elektronicky sledovaného domácího vězení ve spolkové zemi Baden - Württembersko. Zákon v rámci tohoto projektu předpokládá využití institutu elektronicky monitorovaného domácího vězení ve třech oblastech, a to:¹¹⁵

- při výkonu náhradního trestu odnětí svobody, tedy "klasické" alternativy trestu, tak jak je koncipováno domácí vězení v našem právním řádu
- jako přípravu na propuštění z trestu odnětí svobody, kdy odsouzený může až 6 měsíců závěrečné fáze nepodmíněného trestu odnětí svobody strávit ve svém bydlišti pod elektronickým dohledem formou domácího vězení

---

¹¹⁴ srovnej HAVERKAMP, R. "Electronic Monitoring" Die elektronische Überwachung von Straffälligen. In *Bürgerrechte & Polizei/CILIP* 60. [cit.4.2.2012]

¹¹⁵Elektronische Aufsicht im Vollzug der Freiheitsstrafe in Baden-Württemberg. [online]. Stuttgart: Justizministeriums Baden-Württemberg, [cit.8.1.2011].

- jako elektronický dohled nad odsouzeným při jeho pobytu mimo věznici. Odsouzený tak může na základě volného pohybu mimo věznici vykonávat zaměstnání nebo jiné činnosti I v tomto případě je doba užití elektronického dohledu omezena na závěrečnou fázi výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody nepřevyšující 6 měsíců.

Pro možnost výkonu alternativního trestu domácí vězení jsou obligatorně ověřovány podmínky pro jeho vykonání. Mezi ně patří například vlastnictví bytu nebo jiného "vhodného ubytování", svolení dospělých osob žijících ve společném bytě a zajištění zaměstnání nebo účasti na vzdělávání v rozsahu nejméně 20 hodin týdně. Hodnoceny jsou i osobnostní vlastnosti probanda, zejména z pohledu předpokládaného chování spočívajícího ve zvládnutí domácího vězení a nezneužití vložené důvěry k páchání trestné činnosti.

Odborné diskuze provázející zavádění domácího vězení v Německu se zabývaly mimo jiné i etickými otázkami souvisejícími s praktickým výkonem trestu. Z tohoto pohledu bylo jako na nejvíce problematické poukazováno na užití elektronického monitoringu osob vykonávajících trest domácí vězení. Další spornou otázkou byla možnost uplatnění tzv. net - widening efektu, tedy reálné možnosti soudů upadnout v pokušení užívat domácí vězení nikoliv jako alternativu k trestu odnětí svobody, ale jako alternativu k podmíněnému odsouzení, což by fakticky vedlo k zosvětlení trestní represe.¹¹⁶

---

¹¹⁶ srovnej KRAHL, M. Elektronicky hlídané domácí vězení. In *Právní rozhledy*. s. 229-233., případně HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. In *Trestní právo*. s. 11.

5 Domácí vězení ve vztahu k Probační a mediační službě ČR

Zavedení trestu domácí vězení do právního řádu otevřelo další prostor pro činnost Probační a mediační služby České republiky (dále také PMS). Této instituci zákon svěřil plnění převážné části úkolů souvisejících jak se získáváním podkladů pro rozhodování o uložení alternativního trestu domácí vězení, tak s realizací vlastní kontroly plnění podmínek uloženého trestu.

Domácí vězení svým charakterem představuje trest, který předpokládá nejen uložení sankce, ale i sociální práci s pachatelem trestného činu. Trest zde neplní pouze funkci izolace odsouzeného jako prostředku k zabránění páčání další trestné činnosti, ale v kombinaci s případně uloženými přiměřenými povinnostmi a omezeními přispívá k realizaci pozitivních změn v chování odsouzeného.¹¹⁷ Sociální práce v trestní justici tak představuje účinný nástroj k dosažení účelu ukládaných trestů a tedy i účelu trestního práva jako celku.

5.1 Obecně o probační a mediační službě

Koncept trestní spravedlnosti byl zejména v posledních desetiletích ovlivněn změnami souvisejícími s přechodem o retributivní k restorativní justici. To s sebou přineslo i nový přístup k trestání provinilců, spojený s uplatňováním alternativních trestů. Jejich zavádění do praxe si vyžádalo vznik nové instituce věnující se metodám v rámci trestní spravedlnosti do té doby neuplatňovaným - a to mediaci a probaci. Na základě tohoto požadavku byly v roce 1996 rozhodnutím ministra spravedlnosti u jednotlivých okresních a jim na roveň postavených soudů zřízeny místa probačních úředníků. Právním podkladem pro jejich činnost byl zákon číslo 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících. Prvořadým úkolem probačních úředníků bylo alespoň v základním rozsahu zajistit praktickou realizaci ukládaných alternativních trestů a opatření.

Po krátké době sběru informací a vyhodnocení zkušeností s realizací alternativních postupů v trestním řízení byl připraven a Parlamentem České republiky v roce 2000 schválen zákon, zřizující samostatnou instituci realizující mediaci a probaci

---

¹¹⁷ srovnej ČÁDOVÁ, J. Domácí vězení není jen sankce, ale sociální práce. In *České vězeňství*. s.17-18.

ve věcech projednávaných v trestním řízení - Probační a mediační službu České republiky.¹¹⁸ Zákon vstoupil v účinnost v roce 2001.

Probační a mediační služba je filosoficky postavena na konceptu prolnutí trestního práva se sociální prací. Vytváří tak koncept sociální práce v trestní justici. Účelem působení Probační a mediační služby je za využití specifických metod nahrazujících tradiční, většinou represivní postupy, napomáhat k řešení konfliktů ve společnosti spadajících do kompetence trestní spravedlnosti. V souladu s účelem Probační a mediační služby jsou vytyčeny její hlavní cíle, kterými jsou:¹¹⁹

- *integrace pachatele* - činnost Probační a mediační služby směřuje ke znovuzačlenění pachatele trestné činnosti do běžného života společnosti, obnovení jeho respektu k právním normám a všeobecně uznávaným hodnotám a jeho seberealizaci ve společnosti
- *participace poškozeného* - zapojení poškozeného do procesu směřujícího k narovnání vztahů narušených spáchaným trestným činem u něho vede k obnovení pocitu vlastní integrity, bezpečí a důvěry ve spravedlnost.
- *ochrana společnosti* - účinným řešením konfliktních situací spojených s trestním řízením a zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření přispívá Probační a mediační služba k naplnění účelu ukládaných trestů a tedy i trestní spravedlnosti jako celku

K dosažení vytyčených cílů jsou jako nástroje užívány zejména instituty mediace a probace. Mediací je zákonem o Probační a mediační službě rozuměno: "*...mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnosti směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávané v souvislosti s trestním řízením*".¹²⁰ Mediace tak představuje alternativní metodu řešení konfliktů, kdy pracovník Probační a mediační služby - mediátor v pozici nestranného účastníka jednání pomáhá zúčastněným stranám nalézt řešení vzniklého konfliktu s cílem uspořádat narušené vztahy a uspokojit oprávněné zájmy obou stran sporu.

Probační zákon o Probační a mediační službě rozumí: "*...organizování a vykonávání dohledu nad odsouzeným, kontrolu výkonu trestů nespojených s odnětím*

---

¹¹⁸ zákon číslo 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

¹¹⁹ *Poslání a cíle Probační a mediační služby ČR* [online]. Praha: Probační a mediační služba České republiky [cit. 6.2.2012].

¹²⁰ §2 odst. 2 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupce uloženým podmínkám, a tím aby došlo k obnově narušených právních a společenských vztahů".¹²¹ Probační činnost tak v sobě integruje jak částečně represivní složku, představovanou dohledem jakožto určitou formou donucení k plnění uložených omezení a povinností, tak i složku výchovnou a motivační. Její těžiště je zejména v pozitivní motivaci klienta k vedení řádného života, zprostředkování individuálního poradenství a pomoci.

Probace je rovněž institutem, který nalézá své uplatnění i v souvislosti s výkonem a kontrolou trestu domácí vězení.

5.2 PMS a její činnost před uložením trestu domácí vězení

Činnost střediska Probační a mediační služby před uložením trestu domácí vězení spočívá zejména v opatření podkladů, která následně slouží soudu k rozhodnutí, zda trest domácí vězení uložit či nikoliv. Svoji činnost může středisko zahájit jednak z vlastní iniciativy na základě vytipování případů, u nichž přichází v úvahu uložení alternativního trestu domácí vězení, nebo na základě podnětu státního zástupce nebo soudce. Ti středisko pověří k provedení předběžného šetření a vypracování stanoviska.

Vlastní iniciativa vychází zejména ze spolupráce s Policií České republiky, od které místně příslušné středisko Probační a mediační služby získává informace o zahajovaných trestních stíháních. Z těch následně tipuje případy vhodné pro uložení alternativního trestu například domácího vězení nebo provedení mediace. Právě časné vstoupení do případu ještě ve fázi přípravného řízení přispívá k ochotnějšímu přijetí odpovědnosti obviněného za spáchaný trestný čin ještě před pravomocným rozhodnutím soudu a jeho motivované snaze po narovnání narušených vztahů. Vzácné nejsou ani případy, kdy se středisko Probační a mediační služby o případu dozví od samotného obviněného, který je kontaktuje s žádostí o radu, pomoc nebo zprostředkování mediace s poškozeným. S podnětem k zahájení činnosti v daném případě se na středisko mohou

---

¹²¹ §2 odst. 1 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

obrátit i další "zúčastněné osoby" jako poškozený, obhájce, zmocněnec, rodiče mladistvého a další. V případě vstupu do případu z vlastní iniciativy nebo na základě podnětu od některé z uvedených osob středisko Probační a mediační služby o zamýšleném postupu neprodleně informuje státního zástupce a vyžádá si jeho stanovisko, respektive pokyn ke vstoupení do případu.

Předběžné šetření je zpravidla zahájeno kontaktováním klienta - obviněného. V rámci schůzky jsou získány základní informace o jeho osobě, kriminální minulosti, postoji ke spáchanému trestnému činu, místu kde by mohl být případně vykonáván trest, k jeho zaměstnání, zdravotnímu stavu a dalším okolnostem majícím vliv na rozhodování o uložení trestu domácí vězení. Současně je klientovi vysvětlena podstata domácího vězení, způsob kontroly, jeho povinnosti a je seznámen s náklady, které bude povinen uhradit za vykonané domácí vězení.¹²² Po tomto poučení je od klienta vyžádáno jeho stanovisko k případnému uložení trestu domácího vězení.

Součástí předběžného šetření je i terénní šetření v místě bydliště, kde má být vykonáván trest. Zjišťuje se nejen vhodnost podmínek pro vykonání trestu domácí vězení z hlediska bytových podmínek a možností kontroly, ale i stanovisko osob žijících ve společné domácnosti. Přestože zákon toto stanovisko výslovně nevyžaduje, v případě nesouhlasu spolubydlících osob Probační a mediační služba uložení trestu domácí vězení soudu nedoporučí. Obdobně bývá negativní stanovisko zaujímano i v případech, kdy osoba, které má být uložen trest domácího vězení:

- je závislá na omamných a psychotropních látkách
- je pachatelem násilného trestného činu spáchaného na osobách žijících ve společné domácnosti
- z pracovních důvodů pobývá často mimo domov
- nemá stálé bydliště
- z důvodu špatného zdravotního stavu vyžaduje soustavnou lékařskou péči
- a další relevantní skutečnosti

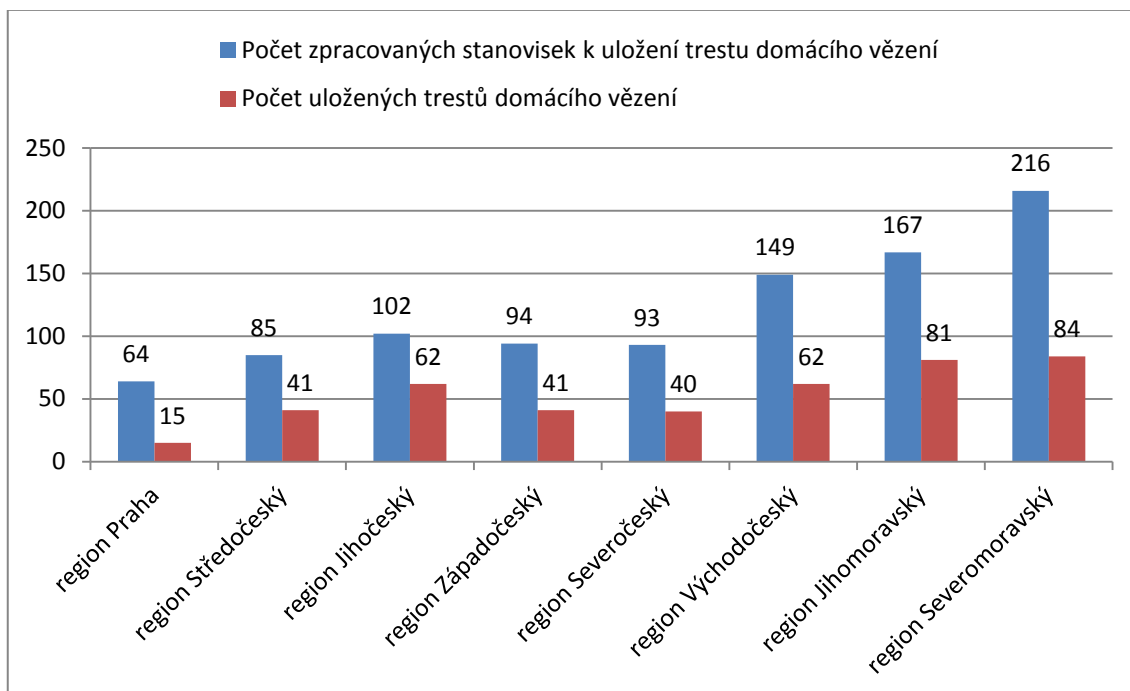
Samotná praxe potvrzuje, že předběžné šetření není institutem ryze formálním, ale že poskytuje potřebné podklady pro rozhodování soudu o uložení domácího vězení.

---

¹²² srovnej s vyhláškou č. 458/2009 Sb., kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady

V současné době dochází k uložení trestu domácího vězení u necelé poloviny případů, ve kterých bylo Probační a mediační službou prováděno předběžné šetření - viz graf 3.

Graf 3 - Porovnání počtu zpracovaných stanovisek PMS k uložení trestu domácího vězení s počtem následně uložených trestů domácího vězení dle jednotlivých regionů za období 2010 - 2011

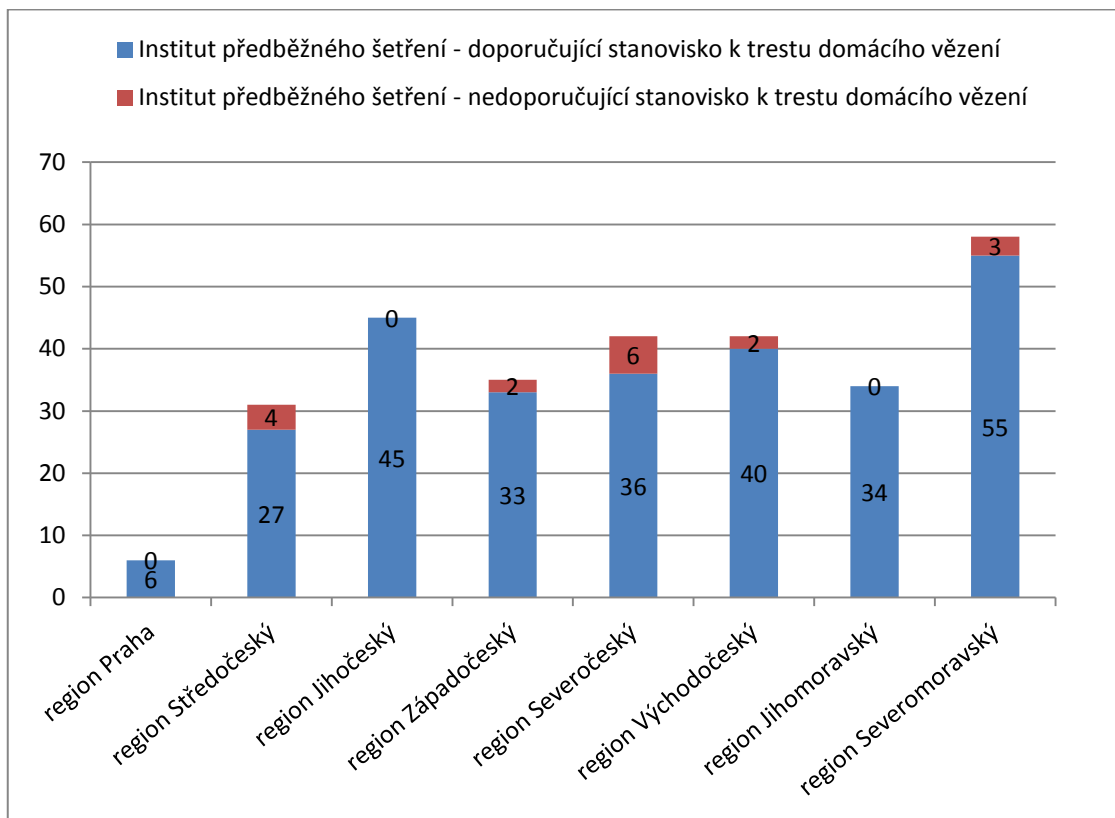

Zdroj dat: interní statistiky Probační a mediační služby ČR

Pokud výsledky předběžného šetření nevyklučují možnost uložení trestu domácího vězení, probační úředník od klienta převezme písemný slib, kde klient prohlašuje, že byl seznámen s podmínkami trestu domácího vězení, souhlasí s jeho případným uložením, specifikuje obydlí, ve kterém se bude v době výkonu trestu zdržovat a zaváže se k poskytnutí potřebné součinnosti při kontrole výkonu trestu domácího vězení.

Na závěr předběžného šetření zpracuje probační úředník "Stanovisko PMS k možnosti uložení trestu domácího vězení", které zašle příslušnému orgánu činnému v trestním řízení. Přílohou stanoviska je i slib klienta vykonat případný trest domácího vězení. Negativní stanovisko Probační a mediační služby k uložení trestu domácího vězení není pro soud závazné a soud může tento trest uložit. V převážné většině případů však soud respektuje stanovisko vycházející z předběžného šetření - viz graf 4.

Graf 4 - Poměr doporučujících a nedoporučujících stanovisek PMS u uložených trestů domácího vězení dle jednotlivých regionů za období 2010 - 2011

Zdroj dat: interní statistiky Probační a mediační služby ČR

5.3 PMS - práce s klientem po uložení trestu domácí vězení

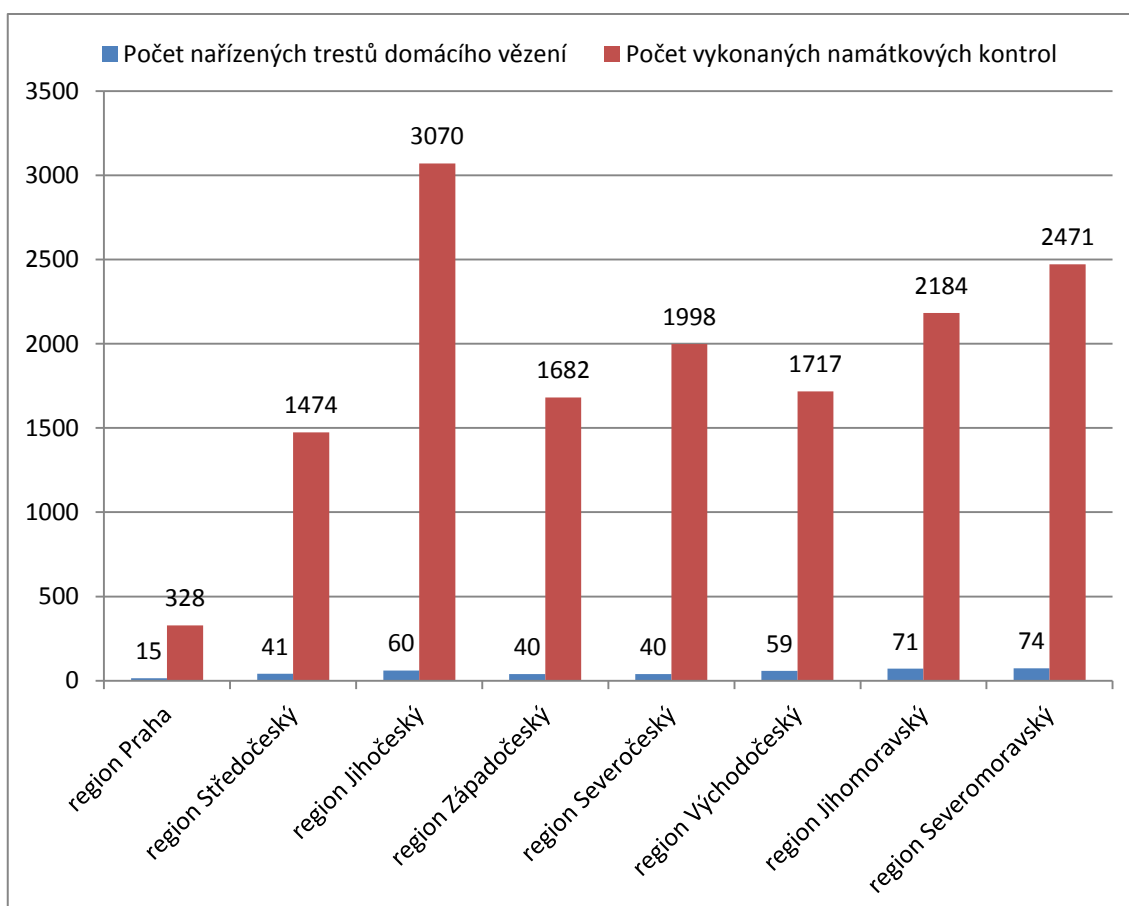
V případě uložení trestu domácí vězení je o této skutečnosti příslušné středisko Probační a mediační služby vrozuměno zasláním rozsudku v dané věci. Rozsudek obsahuje nejen výměru trestu (dobu trvání trestu), ale i případně stanovené přiměřené omezení a povinnosti, které je odsouzený povinen dodržovat.¹²³ Následně soudce obvykle kontaktuje probačního úředníka k ověření, zda u odsouzeného nedošlo ke změně podmínek důležitých pro výkon trestu a odsouzenému nařídí výkon trestu domácího vězení. Zde specifikuje dobu, po kterou bude trest vykonáván a místo jeho výkonu. Počátek výkonu trestu je stanoven s přihlédnutím k tomu, aby si odsouzený mohl obstarat své záležitosti.¹²⁴

¹²³ srovnej § 60 odst. 5, § 48 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹²⁴ srovnej § 334a odst. 1, odst. 2, odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

V této fázi těžiště činnosti probačních úředníků spočívá v provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení.¹²⁵ Probační úředníci kontrolu výkonu trestu domácího vězení provádí formou náhodných kontrol v místě výkonu trestu - obydli odsouzeného. Kromě jeho faktické přítomnosti kontrolují i dodržování stanovených povinností a omezení. Od nařízení prvního trestu domácího vězení v roce 2010 do konce roku 2011 bylo úředníky PMS provedeno téměř 15 tisíc jednotlivých kontrol dodržování podmínek výkonu trestu domácího vězení - viz graf 5.

Graf 5 - Počet realizovaných namátkových kontrol výkonu trestu domácího vězení v poměru k uloženým trestům dle jednotlivých regionů za období od zavedení trestu do konce roku 2011

Zdroj dat: interní statistiky Probační a mediační služby ČR

Při zjištění porušení podmínek domácího vězení je u méně závažného porušení o zjištěných skutečnostech vyzooměn soud. V případě závažnějšího porušení podmínek domácího vězení nebo opakovaných mírnějších prohřešcích je probačním úředníkem

¹²⁵ srovnej s vyhláškou 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení

zpravidla navrhována přeměna trestu domácího vězení na nepodmíněný trest odnětí svobody.

Po skončení trestu domácího vězení zpracovává probační úředník pro soud závěrečnou zprávu, ve které zhodnotí plnění podmínek trestu, spolupráci s klientem, jeho přístup k výkonu trestu a případné porušení stanovených podmínek trestu.

5.4 Právní a etické hranice činnosti pracovníků PMS

Pracovníci Probační a mediační služby vykonávají řadu činností, které se dotýkají základních lidských práv a svobod a tím i samotné lidské důstojnosti nejen jejich přímých klientů ale i dalších osob. Jedná se o zásahy do takových práv jako je nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, nedotknutelnosti obydlí, právo na ochranu soukromého a rodinného života a dalších.¹²⁶ Bez zásahů do těchto osobních sfér jedince by nebylo možno například shromáždit podklady pro objektivní posouzení osobních poměrů klienta jako podmínky uložení některého z alternativních trestů, stejně tak bez návštěvy v obydlí by nebylo možno provést kontrolu výkonu trestu domácího vězení. Obdobných příkladů by bylo možno nalézt celou řadu.

Přípustnost zásahů státu do osobní sféry jedince byla vždy v popředí pozornosti a přísně regulována nejen právními normami. Nejinak tomu je i v tomto případě. Oprávnění a povinnosti pracovníků Probační a mediační služby vymezuje zejména zákon č. 257/200 Sb., o Probační a mediační službě, který v návaznosti na další normy právního řádu stanoví faktické právní limity činnosti úředníků Probační a mediační služby. Zákon připouští zásah do práv a svobod osob pouze v nezbytně nutné míře, a zavazuje úředníky Probační a mediační služby k šetření cizích práv: "*Úředník probační a mediační služby je při výkonu své funkce povinen řídit se zákony, jinými právními předpisy (...) Přitom musí postupovat odpovědně, respektovat a chránit lidská práva a svobody, důstojnost člověka...*"¹²⁷ Zákonem zdůrazněný obecný apel na respekt a ochranu lidských práv, svobod a důstojnosti člověka vytváří nástroj, který u zákonem předpokládaných zásahů do práv a svobod klientů slouží k hodnocení přiměřené míry zásahu, která je nezbytná k dosažení konkrétního účelu.

---

¹²⁶srovnej článek 7, článek 10 a článek 12 *Listiny základních práv a svobod*

¹²⁷ §7 odst. 1 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

Kromě zákonného vymezení přípustných limitů činnosti pracovníků Probační a mediační služby je ochrana práva a svobod klientů postavena i na morálněvolních vlastnostech každého z pracovníků Probační a mediační služby. Právě jejich postoj k obecně lidským hodnotám vyjádřeným základními lidskými právy a svobodami a morálním hodnotám obecně se odráží do jejich činnosti a tedy i aplikace zákonných zmocnění v praxi. Tento požadavek nalézá oporu i v zákonných předpokladech pro výkon povolání probačního úředníka, kdy krom odborného vzdělání je vyžadována i bezúhonnost.¹²⁸

Přestože se právní úprava vymezení limitů činnosti pracovníků Probační a mediační služby jeví jako dostačující, zcela jistě by zde mohla existovat i další nezákonná norma apelující na jejich morálněvolní vlastnosti. Touto chybějící normou je etický kodex. Jeho prostřednictvím by organizace deklarovala sdílené hodnoty, ke kterým se hlásí, a stanovila principy své práce. Etický kodex by sloužil pracovníkům jako orientace v mezích profesionálního chování a současně poskytoval přiměřenou ochranu klientům. Jeho vznik by jistě přispěl k pozitivnímu vnímání organizace jak klienty, tak i širokou veřejností.

---

¹²⁸ srovnej § 6 odst. 2, odst. 3 zákona č. 257/200 Sb., o Probační a mediační službě

6 Etické aspekty trestu domácí vězení

Trestní spravedlnost trestání provinilců tradičně spojuje se zásahem do jejich práv a svobod. V této souvislosti si lidé vždy kladli otázku, kde je hranice přípustného dopadu trestu. Odpověď na tuto otázku spíše nežli experti z oboru práva přinesli filosofové. Ukládání trestu v rámci trestní spravedlnosti tak podléhá vlivu nejen právních, ale i morálních norem.

V naší společnosti byl systém trestních sankcí po relativně dlouhou dobu neměnný. Pokud docházelo k jeho změnám, tak ve směru zmírnění trestů, což z etického pohledu nevyvolávalo výraznější diskuze. Společnost tak svůj způsob trestání přejímala jako tradici, kde již měla většinu základních etických otázek zodpovězených.

Jiná situace však nastává v případě zavádění nových druhů trestních sankcí. Ty jsou ještě před zavedením do zákona hodnoceny nejen po stránce očekávané účinnosti, ale také jejich souladu s respektem k lidské důstojnosti a obecně sdíleným lidským hodnotám. Kodex deklarující tyto hodnoty u nás představuje Listina základních lidských práv a svobod, která je svým charakterem spíše nežli normou právní katalogem základních práv a svobod filosoficky vycházejícím z respektu k lidské důstojnosti. Jejím prostřednictvím byl z ustavně právního a etického hlediska hodnocen i nově zaváděný trest domácího vězení.

Kritické připomínky k zavedení trestu domácího vězení do českého právního řádu se obdobně jako v zahraničí netýkaly odůvodnění trestu samotného, ale směřovaly zejména k okolnostem souvisejícím s praktickým výkonem trestu a jeho dopady na trestaného a jako sociální okolí. Závažné etické a snad i ústavněprávní otázky představovaly například otázky elektronické kontroly domácího vězení, rovnosti v přístupu k trestu, dopadů trestu na sociální okolí odsouzeného a mnohé další.¹²⁹

Většina těchto argumentů byla odmítnuta s tím, že lidská důstojnost je daleko více zraňována ve výkonu trestu odnětí svobody, nežli při výkonu trestu v místě svého bydliště a případné zásahy do soukromí dalších osob jsou kompenzovány zachováním sociálních vazeb díky ponecháním odsouzeného na svobodě, případně bylo zdůvodněním jiné utilitární hledisko. Přesto některé argumenty související s etickými aspekty trestu domácího vězení byly natolik silné, že stojí za to se jimi zabývat.

---

¹²⁹ srovnej HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. In *Trestní právo*. s. 8.

6.1 Domácí vězení z pohledu porušení principu rovnosti

Uložení trestu domácího vězení je limitováno jak obecnými zásadami pro ukládání trestů, tak podmínkami specifickými právě pro uložení tohoto trestu.¹³⁰ Specifické podmínky jednak vymezují okruh trestných činů, za které je domácí vězení možno uložit, a dále některé další předpoklady pro uložení tohoto trestu vázané na osobu konkrétního pachatele. Jednou z těchto podmínek je i požadavek hodnocení osobních poměrů pachatele: "*Soud může uložit trest domácího vězení (...)jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele...*" a současně "*pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese...*"¹³¹

Stávající praxe hodnocením "*poměrů pachatele*" rozumí i posouzení jeho bytových podmínek, jakožto předpokladu pro uložení trestu. Za přijatelné se považuje jak vlastnictví obydlí, tak i nájemní bydlení. Z možnosti uložení trestu jsou však již předem vyloučeny osoby bez stálého bydliště nebo přebývající v podmínkách výrazně odlišných od současného standardu bydlení. Jejich nízký sociální, respektive majetkový status jim znemožňuje rovný přístup k trestu domácího vězení. Na základě těchto skutečností prakticky dochází k vytvoření dvou kategorií pachatelů, a to sociálně integrovaných, kterým je trest domácího vězení dostupný v protikladu skupině, které trest domácího vězení nemůže být uložen.¹³² Vzhledem k tomu, že domácí vězení má být považováno za mírnější alternativu k trestu odnětí svobody, hrozí reálné nebezpečí, že v případě nemožnosti uložení domácího vězení ze shora uvedených důvodů budou soudy u srovnatelných případů ukládat nepodmíněný trest odnětí svobody. Tím se fakticky zostří trestní represe proti jedné skupině osob nikoliv z důvodu jejich provinění, ale z důvodu sociálního statusu.

Tyto skutečnosti porušující princip rovnosti považují kritici trestu nejen za morálně neodůvodnitelné, ale i za porušení základního lidského práva. Zajímavé je srovnání uváděných argumentů s Listinou základních práva a svobod.

Listina základních práv a svobod rovnost lidí v důstojnosti i právech předpokládá: "*Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech*".¹³³ Právě fenomén

---

¹³⁰ srovnej kapitola 3.3 této práce

¹³¹ § 60 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹³² KRAHL, M. Elektronicky hlídání domácího vězení. In *Právní rozhledy*, s. 229-233

¹³³ článek 1 *Listiny základních práva a svobod*

svobody, rovnosti v právech a rovnosti v důstojnosti tvoří základní pilíř Listiny, určující hledisko, ze kterého státní moc k lidem přistupuje.¹³⁴

Rovnost v právech Listina současně vyjadřuje jako zákaz diskriminace, tj. neexistenci jakýchkoliv právních privilegií: *"Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení"*,¹³⁵ přičemž způsobilost mít práva je jako základní lidské právo přiznáno každé lidské bytosti.¹³⁶ Stejně tak se zákaz diskriminace promítá i v předpokládaném omezení některých základních práv a svobod: *"Zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky"*.¹³⁷

Protiargumentem vzneseným k připomínkám na porušení principu rovnosti u zaváděného trestu domácího vězení je faktické znění zákona, ze kterého jakákoliv nerovnost nevyplývá. Zákonná úprava je natolik obecná, že umožňuje formálně nařídit trest domácího vězení v "jakémkoliv" bydlišti odsouzeného. Prakticky však k těmto případům zřejmě nebude docházet.

Že argumenty poukazující na nedostupnost trestu domácího vězení pro některé kategorie osob mají reálný základ, ukazují i současné krátké zkušenosti s aplikací domácího vězení v praxi. Probační úředníci v případě nevyhovujících bytových podmínek nebo i neudělení souhlasu s výkonem trestu od spolubydlících osob vydávají k uložení trestu negativní stanoviska. Prakticky se tak potvrzují obavy ze vzniku skupiny osob, pro které je trest domácího vězení fakticky nedosažitelný, přestože formálně jim toto právo není upřeno.

6.2 Elektronický monitoring a přípustná míra kontroly

Elektronický monitoring představuje jeden z možných způsobů kontroly výkonu trestu domácího vězení. Přináší poměrně efektivní způsob kontroly výkonu trestu, který bezesporu může motivovat odsouzeného k dodržování stanovených podmínek výkonu trestu. Přesto právě zavedení elektronicky monitorovaného domácího vězení vyvolalo

---

¹³⁴ srovnej GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva*. s.343., případně článek 1 *Listiny základních práv a svobod*.

¹³⁵ článek 3 odst. 1 *Listiny základních práv a svobod*.

¹³⁶ srovnej článek 5 *Listiny základních práv a svobod*.

¹³⁷ článek 3 odst. 3 *Listiny základních práv a svobod*.

bouřlivou diskusi o etické stránce takového způsobu kontroly. Zatímco ve Spojených státech amerických je elektronická kontrola domácího vězení běžně užívána, v západní Evropě hledala jen stěží podporu. Ve Spolkové republice Německo bylo po určitou dobu užití elektronického monitoringu ke kontrole domácího vězení považováno za nepřijatelné z etických důvodů a představovalo dokonce překážku k zavedení trestu domácího vězení do právního řádu.

Uplatnění elektronického monitoringu jako nástroje kontroly provází zejména otázka, zda stát, jakožto představitel veřejné moci, má právo za pomoci rychle se rozvíjejících technických zařízení zasahovat do soukromí občanů. Mnozí takovéto zásahy považují za neslučitelné nejen s etickými principy, ale i se základními lidskými právy.¹³⁸ Připevnění nesnímatelného elektronického náramku na tělo odsouzeného chápou jako stigmatizaci hraničící s pošlapáním jeho lidské důstojnosti.

Kritikou elektronického dozorového systému je skutečnost, že odsouzený vybavený elektronickým náramkem je absolutně zbaven svého soukromí, mnohdy i nad rámec potřeb kontroly výkonu trestu. Zejména systémy poslední generace založené na systému GPS poskytují lokalizační data, která umožňují určit konkrétní polohu odsouzeného v kterémkoliv okamžiku. Lokalizace odsouzeného tak může probíhat nejen v době, kdy má vykonávat uložený trest ve svém obydlí, ale i mimo tuto dobu. Lokalizační data pak spíše nežli o plnění podmínek trestu vypovídají o denních rituálech a zvyklostech odsouzených, jejich sociálních kontaktech a dalších skutečnostech ryze osobního charakteru. Naskytá se otázka, zda elektronicky monitorované domácí vězení je z pohledu zásahu do soukromí jedince menším trestem, nežli klasický trest odnětí svobody. Zatímco při uvěznění je odsouzený uzavřen za zdmi věznice nebo ve své cele a v tomto prostoru je relativně svobodný, pro vězně vykonávající domácí vězení s elektronickým dohledem je prostor pro jeho svobodu vymezen pouze vůči mezi náramkem a tělem. Odsouzený je tedy vězněm svého fyzického těla. Tato představa, že ač je na svobodě, je více vězněm nežli při uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, může pro osobu vykonávající trest představovat citelné zesílení psychologického nátlaku odrážející se nejen v postoji ke svému okolí, ale i ve vztahu k sobě samému.¹³⁹

Rozporuplně je hodnoceno také samotné připevnění nesnímatelného elektronického náramku na tělo osoby vykonávající trest. Náramek sám o sobě

---

¹³⁸ srovnej HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. In *Trestní právo*. s. 10.

¹³⁹ srovnej KRAHL, M. Elektronicky hlídání domácího vězení. In *Právní rozhledy*. s. 231.

představuje symbol trestu a společenského odsouzení. V přeneseném slova smyslu je na tělo osoby vykonávající trest připevněním náramku "vypálen cejch" označující provinilce. Je otázkou, zda v porovnání s ostatními alternativními tresty se nejedná o příliš necitelný zásah do důstojnosti osoby vykonávající trest. Domácí vězení je takto ve své podstatě vykonáváno veřejně a odsouzený je kdykoliv při odhalení části těla s náramkem vystavován veřejnému odsouzení.

Na druhou stranu je možno elektronický monitoring chápat jako nedílnou součást trestu domácího vězení. Nedá se mu upřít, že poskytuje nestrannou kontrolu výkonu trestu. Každý trest, tedy i domácí vězení, s sebou nese určitý zásah do práv a svobod trestané osoby, mnohdy se blíží až k hranicím lidské důstojnosti. Je vždy otázkou postoje společnosti k morálním hodnotám, kde se tato hranice nachází.

Kritikům elektronicky monitorovaného domácího vězení nelze dát zcela za pravdu ani s argumentem, že elektronický monitoring představuje nepřiměřený zásah do práv a svobod osoby vykonávající trest hraničící s lidskou důstojností. Současná právní úprava je založena na předchozím informovaném souhlasu odsouzeného s uložením trestu domácího vězení. Odsouzený tak dává souhlas nejen k uložení trestu, ale i k realizaci elektronického monitoringu. Ten pak není realizován pouze na základě rozhodnutí orgánu veřejné moci, ale na základě oboustranné dohody. Navíc souhlas odsouzeného s elektronickým monitoringem není rozhodnutím neodvolatelný. Po celou dobu výkonu trestu má osoba podrobená elektronickému monitoringu možnost toto opatření odmítnout a vykonat náhradní trest.

6.3 Domácí vězení a jeho dopad na spolubydlící odsouzeného

Každý uložený trest dopadá nejen na samotného odsouzeného, ale sekundárně i na jeho nejbližší sociální okolí. Tím je zpravidla rodina. Nejinak tomu je i u trestu domácího vězení. To svým charakterem představuje nejen výrazný zásah do soukromí osoby vykonávající trest, ale i do soukromí rodinných příslušníků.

Zásahy do soukromí jednotlivců jsou společností vždy velice citlivě hodnoceny, neboť sahají až k samé podstatě lidské důstojnosti. Nejinak je tomu i v tomto případě, kdy v některých situacích může být soukromí spolubydlících osob zasaženo srovnatelně jako soukromí osoby vykonávající trest. Právě tyto skutečnosti vyvolávají pochybnosti,

zda je trest domácí vězení ještě stále v mezích zásady personaly trestu a zda nepřekračuje ústavněprávní limity nepřiměřeným zásahem do základních práv a svobod spolubydlících osob.¹⁴⁰ Jedná se zejména o právo na ochranu před zasahováním do soukromého a rodinného života, popřípadě nedotknutelnosti obydlí.¹⁴¹

Uložení trestu domácího vězení předpokládá i výkon jeho kontroly, která je v současné době realizována formou fyzické kontroly prováděné probačními úředníky v bydlíšti osoby vykonávající trest. Kontroly jsou prováděny v nepravidelných časových intervalech, spadajících do doby, ve které má odsouzený povinnost zdržovat se ve svém obydlí. Z tohoto období není vyjmuta ani noční doba, tedy doby běžně vnímaná jako čas odpočinku. Realizovaná kontrola zejména v této době působí jako výrazně rušivý prvek. Přestože se probační úředníci snaží volit takovou formu kontroly, aby její dopady na spolubydlící osoby byly co nejmenší, nelze je zcela eliminovat.

Realizace kontroly v obydlí odsouzeného se přímo dotýká i ústavně zaručeného práva nedotknutelnosti obydlí. Toto právo chrání nejen soukromí osoby vykonávající trest, ale i soukromí spolubydlících osob. Institutem, který pro realizaci kontroly toto právo prolomuje, není zákonná norma, ale souhlas osoby vykonávající trest. Tím se ještě před uložením trestu zavazuje k poskytnutí veškeré potřebné součinnosti k provedení kontroly výkonu trestu,¹⁴² tedy i k umožnění vstupu do obydlí. Lze však jen stěží hovořit o zcela svobodném rozhodnutí při udělení souhlasu, ale spíše o volbě mezi uložením nepodmíněného trestu odnětí svobody a domácím vězením.¹⁴³ Současná právní úprava zcela pomíjí chráněné zájmy spolubydlících osob a jejich výslovný souhlas k případnému uložení trestu domácí vězení nevyžaduje. Formálně by tak k prolomení ochrany jejich soukromí postačoval souhlas osoby vykonávající trest, což je v rozporu jak s morálními tak ústavněprávními principy. Probační úředníci tento stav prakticky řeší tím způsobem, že při předběžném šetření zjišťují i stanovisko spolubydlících osob k případnému uložení trestu domácí vězení. Spolubydlící osoby seznámí se všemi dopady, které na ně může mít uložení trestu domácího vězení osobě žijící ve společné domácnosti, a teprve poté si vyžádají informovaný souhlas. V případě neudělení souhlasu probační pracovník soudu uložení trestu domácí vězení nedoporučí. Tento v praxi uplatňovaný postup určitým způsobem nahrazuje nedokonalost právní

---

¹⁴⁰ srovnej KALVODOVÁ, V. Domácí vězení - jedna z možných alternativ odnětí svobody?. In *Days of Public Law*. s. 681.

¹⁴¹ srovnej článek 10 odst. 2 a článek 12 *Listiny základních práv a svobod*

¹⁴² srovnej § 60 odst. 1 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁴³ KRAHL, M. Elektronicky hlídané domácí vězení. In *Právní rozhledy*. s. 229-233.

úpravy opomíjející nezadatelná práva osob bydlících ve společném obydlí s osobou vykonávající trest domácí vězení.

Vedlejším efektem fyzických kontrol výkonu trestu domácího vězení v obydlí odsouzeného je prolomení ochrany soukromého a rodinného života osoby vykonávající trest a spolubydlících osob. Probační úředník jako představitel veřejné moci se v rámci kontrol seznamuje se skutečnostmi, jako jsou rodinné rituály, zvyky, sociální vazby a dalšími okolnostmi ryze soukromé povahy. Míra zásahu do této sféry rodinného a soukromého života je o to větší, čím častěji jsou kontroly realizovány. Spolubydlící odsouzeného jsou tak nepřímo trestáni, přestože se nedopustili žádného protiprávního jednání. Probační úředníci se snaží tento vedlejší efekt eliminovat volbou vhodného způsobu provádění kontroly, např. tzv. "kontrolou na prahu bytu". I přes tato opatření realizované kontroly, byť v redukované míře, představují zásahy do soukromého a rodinného života všech osob žijících ve společném obydlí.

Argumentem ospravedlňujícím průnik veřejné moci do soukromého a rodinného života je obdobně jako u nedotknutelnosti obydlí informovaný souhlas osob žijících ve společném obydlí k uložení trestu domácí vězení a tím vědomé a dobrovolné vzdání se části svého soukromí chráněného právním řádem.

Samotnou podstatou nastíněných skutečností je zejména nalezení odpovědi na otázku, zda je morálně odůvodnitelné, aby veřejná moc uložení trestu domácího vězení trestala nejen odsouzeného, ale ve své podstatě i osoby s ním sdílející společné obydlí. Odpověď je možno hledat prostřednictvím samotného účelu zavedení trestu domácího vězení do právního řádu. Domácí vězení má sloužit především jako náhrada klasického trestu odnětí svobody a s tím je třeba srovnávat jeho dopady. Nepodmíněné odnětí svobody představuje absolutní izolaci odsouzeného od jeho sociálního okolí. Tím je omezeno nejen jeho právo na soukromý a rodinný život, ale je výrazně zasaženo do práva na rodinný život všech rodinných příslušníků, kteří uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody ztrácejí jednoho ze svých členů. Citelným dopadem doprovázejícím uvězení je i ztráta výdělkových možností jako předpokladu materiálního zabezpečení rodiny a tím realizace bezproblémového rodinného života.

Ve světle těchto argumentů je patrné, že dopad trestu domácí vězení na nejbližší sociální okolí odsouzeného v oblasti jejich soukromého a rodinného života je podstatně menší, nežli při uložení klasického trestu odnětí svobody. Z tohoto pohledu domácí

vězení v porovnání s klasickým uvězněním představuje humánnější trest nejen pro osobu vykonávající trest, ale i pro její sociální okolí.

7 Domácí vězení z hlediska naplnění účelu trestu

Zatímco předchozí právní úprava vyjadřovala účel trestu přímo v trestním zákoně: *"Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti."*¹⁴⁴ současně platný trestní zákoník, který mimo jiné zavedl do praxe alternativní trest domácí vězení, od definice účelu trestu zcela upustil a ponechal jej na právní teorii. Jak uvádí důvodová zpráva k trestnímu zákoníku: *"Účel trestních sankcí - trestů a ochranných opatření není již v nově navrhovaném trestním zákoně vyjádřen a je nahrazen promítnutím obecných zásad trestání do jednotlivých ustanovení o trestních sankcích."* Z obecných zásad pro ukládání trestů nelze právě pro jejich obecnost účel trestu dovodit. Zákonodárce přesunutím deklarovaného účelu trestu do obecných zásad trestání uvedených jako kritéria pro uložení trestu v konkrétních ustanoveních trestního zákoníku sledoval zejména možnost jejich přímé aplikace na konkrétní případ,¹⁴⁵ což u původně vyjádřeného účelu trestu bylo problematické.

Posouzení, zda je institut domácího vězení schopen plnit účel trestu bude pro účely této práce provedeno prostřednictvím naplnění funkcí trestu, jakožto pomocných cílů trestu.¹⁴⁶ Tato metoda umožní vystihnout, jakým způsobem domácí vězení naplňuje jednotlivé pomocné cíle trestu a na závěr zhodnotit, zda je způsobilé naplnit samotný účel trestu.

- **domácí vězení z pohledu odplaty (odplatná funkce trestu)** - naše právní kultura v rámci trestní spravedlnosti již dávno upustila od principu odplaty ve smyslu *"oko za oko, zub za zub"*. Přestože v obecném pohledu na trest u většiny veřejnosti přetrvává požadavek na odplatu pachateli za spáchaný trestný čin, je tento požadavek do značné míry modifikován současným pojetím lidských práv a principy humanismu. Odplata v tomto pojetí nemá jinou funkci, nežli emocionální uspokojení poškozeného. I to však plní důležitou roli, neboť napomáhá poškozenému k vyrovnání se s následky trestného činu a dosažení pocitu obnovení spravedlnosti, což je předpokladem pro narovnání vztahů narušených trestným činem. V případě trestných činů proti veřejnému zájmu,

¹⁴⁴ § 23 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění platném do 31.12.2009

¹⁴⁵ ŠÁMAL, P., KARABEC, Z. Ke koncepci rekodifikace trestního práva hmotného. In *Právník*, s. 321-367.

¹⁴⁶ blíže kapitola 1.2 této práce

kdy poškozeným je v určitém smyslu slova široká veřejnost, je volání po odplatě výzvou k naplnění obecných principů spravedlnosti.

Poškození naplnění principu odplaty obvykle nespojují s uložením konkrétního trestu, ale postačí jim jakýkoliv přiměřený trest, který přináší byť i symbolickou újmu pachateli, spojenou s veřejně vyjádřeným odsouzením jeho činu.

Odplatnou funkci bezpochyby naplňuje i domácí vězení. Nejenže citelně postihuje pachatele omezením jeho osobní svobody, ale současně vyjadřuje společenské odsouzení. Také terminologická blízkost pojmů "domácí vězení" a termínu "vězení", kterým bývá hovorově označován trest odnětí svobody, přispívají k vnímání tohoto institutu jako plnohodnotného trestu schopného být odplatou za spáchaný trestný čin.

- **domácí vězení z pohledu odstrašení (funkce odstrašující)** - naplnění tohoto cíle trestu je spojováno s jeho působením do budoucnosti ve dvou směrech, a to jak s působením na osobu vykonávající trest (oblast individuální prevence), tak s působením na širokou veřejnost (oblast generální prevence). Sledovaných cílů je možno zcela jistě dosáhnout i pomocí trestu domácího vězení. To samo o sobě citelně zasahuje do práv a svobod jedince vykonávajícího trest. Domácí vězení představuje výrazné omezení zejména volnočasových a společenských aktivit a tím i nucenou změnu životního stylu, vnímanou jako nepříjemné omezení. Zároveň si však odsouzený uvědomuje, že v porovnání s klasickým trestem odnětí svobody vykonává pouze mírnější alternativu trestu, než který by mu v případě opakování trestné činnosti s velkou pravděpodobností hrozil. Kombinace těchto faktorů je způsobilá odradit osobu vykonávající trest domácího vězení od páčání další trestné činnosti.

Z pohledu generální prevence je domácí vězení trestem, který je vykonáván v komunitě, kdy jak nejbližší sociální okolí tak zpravidla i část širšího sociálního okolí odsouzeného je o výkonu trestu srozuměno. Publicita trestu spojená s jeho "bezprostředním vnímáním" zcela zřetelně deklaruje odhodlání státu trestat kriminální jednání. Uvedené skutečnosti výrazně přispívají k odstrašení případných potenciálních pachatelů od páčání trestné činnosti.

- **domácí vězení z pohledu nápravy a resocializace pachatele (funkce nápravná a resocializační)** - tato funkce trestu je cílena na osobu vykonávající trest, kdy s uložením trestu je spojováno takové působení na odsouzeného, které povede k pozitivním změnám v jeho chování. V případě trestu domácího vězení ukládaného omezenému okruhu pachatelů,¹⁴⁷ je vzhledem k jejich osobnostním charakteristikám výrazný předpoklad úspěšné resocializace i při postižení tímto mírnějším trestem.

Běžnou praxí je, že současně s trestem domácího vězení jsou odsouzenému ukládány i přiměřené omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život. Uložené omezení nebo povinnosti vycházejí zejména z individuálně zjištěných faktorů, které odsouzeného přímo nebo nepřímo k páčání trestné činnosti motivovaly. Nutnost dodržování uložených povinností a omezení po celou dobu trestu v kombinaci s výkonem vlastního trestu odsouzené motivují k přejímání a osvojování pozitivních vzorců sociálního chování. Výkon trestu na svobodě v přirozeném prostředí současně eliminuje osvojení negativních vzorců chování spojovaných s výkonem klasického trestu odnětí svobody. Trest domácího vězení je tak nejen schopen plnit nápravnou a resocializační funkci, ale v porovnání s klasickým trestem odnětí svobody odstraňuje riziko vzniku negativních návyků spojovaných s vězeňským prostředím.

- **domácí vězení jako eliminace pachatele (funkce eliminační)** - ochrana společnosti před kriminalitou je mnohdy spojována s izolací pachatele, čímž mu je zabráněno v páčání další trestné činnosti. Domácí vězení jakožto trest postihující osobní svobodu svým způsobem také představuje určitou formu izolace pachatele, který je ve stanovené době nucen pobývat ve svém obydlí. Domácí vězení však nepředstavuje izolaci absolutní, a to ze dvou důvodů. Jednak je odsouzenému přikázáno pobývat v místě bydliště pouze po určitou část dne a druhým důvodem je, že v místě bydliště pobývá na základě své vůle podrobit se trestu. V případě, že se rozhodne podmínky trestu porušit, neexistuje žádný prostředek jak mu v tom zabránit. Z pohledu eliminační funkce tedy domácí vězení svůj účel plní pouze v omezené míře.
- **domácí vězení a jeho restituční funkce** - restituční funkce je spojována s odstraněním následků trestného činu, které spočívají zejména v náhradě škody

---

¹⁴⁷ blíže kapitola 3.3 této práce

nebo odstranění jiných škodlivých následků. Náhrada škody nebo odstranění škodlivých následků trestného činu je v převážné míře realizována finančním plněním. To předpokládá, že má odsouzený k dispozici dostatečné finanční prostředky, nebo má trvalý zdroj příjmů, ze kterých tuto kompenzaci hradí ve splátkách. Domácí vězení na rozdíl od klasického trestu odnětí svobody umožňuje odsouzenému zůstat ekonomicky činným po celou dobu výkonu trestu a tak dostát svým závazkům na náhradu škody. Pobyt odsouzeného na svobodě rovněž poskytuje široké možnosti jiným způsobem odčinit škodlivé následky trestného činu. Zákon u tohoto trestu uložení povinnosti náhrady škody, odčinění nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem i výslovně předpokládá.¹⁴⁸ Domácí vězení díky tomu, že umožňuje odsouzenému zůstat ekonomicky aktivním, přispívá k naplnění restituční funkce trestu lépe, nežli klasický nepodmíněný trest odnětí svobody.

Z provedené analýzy jednotlivých funkcí trestu je patrné, že trest domácího vězení umožňuje v různé míře dosáhnout splnění všech pomocných cílů trestu. Míra jejich naplnění je rozdílná, v převážné většině však dosahuje stejných nebo vyšších kvalit, nežli u trestu odnětí svobody, k němuž je domácí vězení mírnější alternativou. Výjimkou je eliminační funkce, na kterou je však u tohoto druhu trestu kladen menší důraz, neboť vzhledem k podmínkám pro uložení trestu jsou z výběru vyloučeni pachatelé, které je nutno izolovat od společnosti.

Praktické zhodnocení, jak domácí vězení naplňuje předpokládaný účel trestu, není v současné době možno relevantně provést, neboť vzhledem ke krátké době užívání tohoto institutu neexistuje dostatečně reprezentativní vzorek osob, které vykonaly trest, případně od skončení trestu neuplynula dostatečně dlouhá doba umožňující zhodnotit působení trestu zejména z pohledu jeho funkcí zaměřených do budoucna, t.j. z pohledu individuální a generální prevence a výchovného působení na odsouzeného.

Dosavadní krátké zkušenosti s trestem domácího vězení i provedené zhodnocení plnění dílčích cílů trestu naznačují, že domácí vězení při volbě vhodného okruhu osob, kterým je ukládáno, může dosáhnout naplnění účelu trestu a obhájit si tak své místo v sankčním systému, případně nalézt i další uplatnění v rámci trestní justice.

---

¹⁴⁸ srovnej § 60 odst. 5 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

7.1 Diskuze a úvahy de lege ferenda

Institut domácího vězení je součástí našeho právního řádu teprve krátkou dobu, přičemž spíše nežli o běžném využívání tohoto trestu je možno stále ještě hovořit o jeho postupném zavádění do praxe. Četnějšímu uplatnění domácího vězení v praxi brání mimo jiné i omezená důvěra v tento druh trestu, pramenící především z nedostatečné kontroly výkonu trestu. Ta je v současné době realizována pouze pomocí namátkových kontrol probačními úředníky, přestože zákon předpokládá zejména využití soustavné formy kontroly pomocí elektronického kontrolního systému. Stejně tak dosud nejsou k dispozici rozsáhlejší studie, hodnotící účinnosti trestu domácího vězení.

Přestože domácí vězení jako jeden z alternativních trestů v našem právním řádu ještě nezdomácnělo, začínají se v současné době otevírat diskuze o dalším možném uplatnění tohoto institutu. Inspirací jsou zejména zahraniční právní úpravy, kde je domácí vězení užíváno nejen jako forma trestu, ale i jako alternativa dalších opatření uplatňovaných v rámci trestní justice. Slibné se ukazuje užití domácího vězení jako náhrady institutu vazby nebo jako závěrečné fáze dlouhodobého trestu odnětí svobody, umožňující odsouzenému bezproblémový přechod z vězeňského prostředí do běžného života. Vzhledem k tomu, že v některých státech s blízkou právní kulturou jsou úvahy o uplatnění domácího vězení vedené stejným směrem, případně tam je domácí vězení v těchto případech uplatňováno, je velmi pravděpodobné, že česká právní úprava se bude ubírat tímto směrem.

7.1.1 Domácí vězení jako náhrada vazby

Vazba představuje zajišťovací institut, jehož účelem je zajistit osobu obviněného pro účely trestního řízení a výkon trestu, zabránit mu, aby mařil nebo ztěžoval provádění důkazů, vyhýbal se trestnímu řízení nebo trestu, nebo aby dokonal trestný čin nebo v trestné činnosti pokračoval. Je chápána jako předstižné opatření, které nelze zaměňovat s trestem. Její funkce je vždy pouze zajišťovací, nikoliv sankční. Přestože vazba není chápána jako trest, představuje výrazný zásah do osobní svobody obviněného a ten ji díky jejímu charakteru jako trest obvykle vnímá.

Z uvedených důvodů je užití vazby chápáno jako *ultima ratio*. Při rozhodování o vazbě je vycházeno zejména ze zásady přiměřenosti a zdrženlivosti. Z nich vyplývá

požadavek užití opatření, které nejlépe vedou k dosažení účelu trestního řízení, přičemž zároveň nepřiměřeně nezasahují do základních práv a svobod osoby, vůči níž jsou uplatňovány a šetří její osobnost.¹⁴⁹ V případě institutu vazby připadá v úvahu užití některého z alternativních opatření k vazbě, kterých zná současná právní úprava několik. V situacích, kdy jsou u obviněného dány důvody tzv. útěkové nebo tzv. předstížné vazby, může být ponechán na svobodě pokud:¹⁵⁰

- za něho převezme záruku zájmové sdružení občanů nebo důvěryhodná osoba schopná příznivě ovlivňovat jeho chování
- obviněný dá písemný slib, ve kterém se zaváže, že povede řádný život, zejména se nedopustí trestní činnosti a ani jinak nebude mařit nebo ztěžovat trestní řízení
- účelu vazby je možno dosáhnout uložením dohledu probačního úředníka
- je náhradou za vazbu přijata peněžitá záruka

U mladistvého obviněného je dále vazbu možno nahradit umístěním do péče důvěryhodné osoby.¹⁵¹

Jak je z uvedeného výčtu alternativ vazby patrné, jsou založené především na vložení důvěry do slibu obviněného, záruky druhých osob, zajištění peněžní zárukou a spolehnutím se na uplatnění dohledu vykonávaného probačním úředníkem. U všech těchto institutů schází potřebná míra kontroly chování obviněného zaručující naplnění účelu těchto opatření. Rozšíření uvedených alternativ vazby o institut elektronicky monitorovaného domácího vězení může být vhodným vyplněním prázdného místa mezi klasickou vazbou spočívající v uvězení a v současné době užívanými alternativami. V některých případech se užití domácího vězení, ať již samostatně nebo v kombinaci s některou ze stávajících alternativ jeví jako účinnější, nežli dosud užívané alternativy k vazbě. Elektronický monitoring sledující obviněného 24 hodin denně jej s velkou pravděpodobností dokáže odradit od páčání další trestné činnosti nebo porušení jiných uložených omezení. Díky soustavně monitorovanému pobytu odsouzeného by elektronicky kontrolované domácí vězení mohlo v některých případech nahradit i tzv. koluzní vazbu, ke které dosud není možná žádná alternativa.

V rámci výzkumu realizovaného mezi soudci, státními zástupci a probačními úředníky k možnosti využít elektronicky monitorovaného domácího vězení jako opatření nahrazující vazbu se většina respondentů vyjádřila souhlasně k zavedení takového

---

¹⁴⁹ MUSIL, J. et al. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. s.306.

¹⁵⁰ srovnej §73 a § 73a zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

¹⁵¹ srovnej § 49 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

alternativy. Přestože průzkum byl realizován ještě před zavedením domácího vězení do praxe, převážná část dotázaných předpokládá, že se jedná o institut schopný ve vhodných případech vazbu nahradit.¹⁵²

Využití elektronicky monitorovaného domácího vězení jako náhrady institutu vazby představuje humánnější alternativu zajišťovacího opatření. Lze tedy doufat, že k jejímu zavedení do praxe přispějí první zkušenosti s elektronickou kontrolou domácího vězení, která má být v našich podmínkách v brzké době zavedena do praxe.

7.1.2 Domácí vězení jako závěrečná fáze trestu odnětí svobody

Jedním z možných uplatnění elektronicky kontrolovaného domácího vězení je jeho užití jako závěrečné fáze klasického trestu odnětí svobody. Pobyt odsouzeného ve vězení, zejména při dlouhodobém uvězení je spojen s odvyknutím běžnému způsobu života. Propuštění pak pro odsouzeného představuje mezní zátěžovou situaci, běžně označovanou jako "šok ze svobody".¹⁵³ Ne každý z propuštěných se dokáže s touto situací vyrovnat, u mnoha z nich dochází k selhání, recidivě a opětovnému návratu za mříže. Opakování takového koloběhu z nich prakticky dělá "doživotní zločince".

Zvládnutí zátěžové situace po propuštění závisí nejen na osobnostních vlastnostech propuštěného, ale i na tom, jak byl na propuštění připraven. Programy zacházení s odsouzenými jsou koncipovány tak, aby se odsouzený po odpykání trestu mohl znovu začlenit do společnosti. Zejména v závěrečné fázi trestu je odsouzený připravován na své propuštění. Nicméně se jedná pouze o nácvik zvládnání situací reálného života, nikoli jejich zakušení. S praktickým zvládnáním svobody je tak propuštěným pomáháno pouze v rámci postpenitenciární péče,¹⁵⁴ což se mnohdy jeví jako nedostačující.

Náhrada závěrečné fáze výkonu trestu odnětí svobody elektronicky kontrolovaným domácím vězením by mohla být vhodným završení přípravy odsouzeného na jeho propuštění. Odsouzený v takovémto případě svobodu nabývá postupně. Přestože fakticky pobývá za branami věznice, stále trvá omezení jeho osobní svobody dané podmínkami domácího vězení. V tomto období sociální rekonvalescence

---

¹⁵² srovnej ZEMAN, P. et al. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. s. 53 - 98.

¹⁵³ srovnej ČERNÍKOVÁ, V., MAKARIUSOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Sociální ochrana*. s. 121.

¹⁵⁴ srovnej ZAPLETAL, J. et al. *Prevence kriminality*. s. 95 - 97.

může obnovovat svoje sociální dovednosti, původní partnerské vztahy nebo navazovat nové, nalézt si zaměstnání a celkově se integrovat do společnosti.

Výsledným efektem takto aplikovaného domácího vězení by mohlo být nejen okamžité uvolnění přeplněných věznic převedením části vězňů před jejich propuštěním do domácího vězení, ale z dlouhodobého hlediska i menší riziko selhání propuštěných vězňů.

Navrhovanému modelu je velice blízký institut, který obsahuje platný právní řád, a tím je podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s uložením povinnosti zdržovat se ve stanovenou dobu ve svém obydlí. Současná právní úprava umožňuje za předem stanovených zákonných podmínek propustit odsouzeného po vykonání části nepodmíněného trestu odnětí svobody a stanovit mu zkušební dobu. V průběhu trvání zkušební doby může soud propuštěnému rovněž uložit povinnost zdržovat se v určené době ve svém obydlí nebo jeho části, přičemž doby kdy má dodržovat omezení spočívající ve zdržování se ve svém obydlí nesmí být delší nežli jeden rok i v případech, kdy je zkušební doba delší.¹⁵⁵ Přestože tento institut není v zákonné úpravě nazýván domácím vězením, svým charakterem je téměř totožný. V odborných kruzích je k pojmenování tohoto institutu běžně užíván termín "*kvazi domácí vězení*". Takto koncipovaná právní úprava je blízká navrhovanému využití domácího vězení *de lege ferenda* s tím rozdílem, že se vztahuje pouze na osoby podmíněčně propouštěné a nikoliv osoby vykonávající celý uložený trest. V současné době je o každém podmíněném propuštění individuálně rozhodováno a podmíněně propouštěny jsou zejména osoby sociálně integrované, u nichž je předpoklad, že k dosažení účelu trestu postačilo vykonání pouze jeho části. Z pohledu možného následného selhání se tedy jedná o méně rizikovou skupinu odsouzených. Na odsouzené, kteří si vykonají celý uložený nepodmíněný trest a kteří jsou ve většině případů náchylnější k recidivě, se tento institut nevztahuje. Ti se po propuštění většinou ocitají před branami věznice zcela nepřipraveni na život na svobodě, bez jakékoliv kontroly a jakýchkoliv omezení. Právě tomuto kriminogennímu faktoru by mohla předcházet navrhovaná úprava *de lege ferenda*.

Obdobný model na uplatnění elektronicky sledovaného domácího vězení jako náhrady závěrečné fáze trestu je v současné době zvažován na Slovensku. Případné pozitivní zkušenosti ze země obdobným trestněprávním systémem v kombinaci s

---

¹⁵⁵ srovnej § 88 a § 89 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

vlastními zkušenostmi z uplatňování "kvazi domácího vězení" u podmíněčně propuštěných by mohlo přispět k zavedení nastíněného institutu do našeho právního řádu.

8 Závěr

Trestní politika posledních desetiletí vychází z přesvědčení, že ochrany zájmů chráněných trestním zákonem je třeba dosahovat především mimotrestními prostředky a v souladu se subsidiární úlohou trestního práva by jeho prostředků mělo být užíváno až v krajním případě. Kontrola kriminality má spočívat především na vhodném vyvážení prevence a represe. V souladu s tímto trendem jsou hledány nové způsoby trestání provinilců, zahrnující v sobě prvky preventivního charakteru. Nově zaváděné, tzv. alternativní tresty respektují stanovený požadavek a kladou důraz na integraci pachatele v jeho přirozeném sociálním prostředí. Mezi tyto tresty je řazeno i domácí vězení, které bylo do katalogu trestů trestního zákona zařazeno v nedávné době. Právě trestu domácí vězení jako alternativě k uvězení se věnuje tato diplomová práce.

Cílem práce bylo charakterizovat současné pojetí trestu domácího vězení jako alternativy k trestu odnětí svobody a zhodnotit, zda v porovnání s klasickým trestem odnětí svobody toto mírnější postižení osobní svobody dokáže naplnit účel trestu.

Práce ve své úvodní části přistupuje k trestu jako k filosoficko - právní kategorii a mapuje, jakým způsobem se v průběhu historie vyvíjel účel trestu a jaké dílčí cíle byly s ukládáním trestu spojovány. Současně si všímá významných lidskoprávních norem, jejich vzájemné provázanosti a způsobu, jakým limitují ukládání trestů v rámci trestní spravedlnosti.

Historický exkurz mapující užívání trestu domácího vězení dokládá, že v českých podmínkách se nejedná o zcela nový institut. V našem právním řádu bylo domácí vězení již od prvopočátků vzniku Československé republiky a nikdy z něho nadlouho nevyvymizelo.

Na historický exkurz navazuje charakteristika trestu domácího vězení tak, jak jej pojímá současná právní úprava, včetně podmínek pro jeho uložení a možností kontroly výkonu trestu. Není opomenuto ani zmapování právní úpravy pro ukládání trestu domácího vězení specifické skupině pachatelů - mladistvým. Současně je provedeno zhodnocení výhod domácího vězení oproti jeho přísnější alternativě nepodmíněnému trestu odnětí svobody. V porovnání s uvězněním domácího vězení představující institut moderního přístupu k trestání provinilců. Přestože má ve svém názvu termín "vězení", eliminuje veškeré negativní důsledky spojené s uvězněním. Současně představuje i ekonomicky méně nákladnou formu trestání provinilců.

Práce také stručně mapuje uplatnění institutu domácího vězení v zahraničí, kde si všímá nejen podmínek, za kterých je v konkrétních zemích domácí vězení uplatňováno, ale i dalších okolností jako například důvodů, které stály v cestě k zavedení domácího vězení do právních řádů.

V souvislosti s trestem domácího vězení je pojednáno o Probační a mediační službě České republiky, bez níž by za současné právní úpravy nebyl trest domácí vězení realizovatelný. Jejím pracovníkům byla svěřena veškerá agenda doprovázející trest domácí vězení krom rozhodovacích pravomocí náležejících soudu. Právě z důvodu převažující působnosti probačních úředníků při zabezpečování institutu domácího vězení je jedna z podkapitol věnována i vymezení právních a etických hranic činnosti pracovníků Probační a mediační služby. Překvapivým zjištěním je, že tato organizace nemá zpracovaný etický kodex, jak je zvykem u podobných institucí řazených mezi pomáhající profese.

Domácí vězení jako opatření státního donucení při svém zavádění do praxe naráželo na mnohé překážky, kterými byly nejen nedořešené právní, ale zejména etické otázky spojené s ukládáním a kontrolou trestu domácího vězení. Těm významným z hlediska české právní úpravy byla věnována pozornost v jedné ze zpracovaných kapitol s uvedením argumentů svědčících pro i proti zavedení trestu domácího vězení.

Závěrečná část práce je věnována zhodnocení trestu domácího vězení z pohledu naplnění účelu trestu. Vzhledem ke změně ve filosofii trestního zákoníku, ze kterého byla po dlouhé době vypuštěna definice účelu trestu, je zhodnocení, zda trest domácí vězení plní předpokládaný účel trestu, provedeno prostřednictvím hodnocení míry naplnění jednotlivých pomocných cílů trestu. Ty jsou pak hodnoceny souhrnně, přičemž je konstatováno, že při vhodné volbě okruhu osob, kterým je trest domácí vězení uložen, je domácí vězení schopno naplnit účel trestu.

Z kontextu celé práce je patrné, že institut domácí vězení by mohl v rámci trestní justice nalézt i další uplatnění. To je nastíněno v rámci diskuze věnující se domácímu vězení z pohledu *de lege ferenda*.

Přestože tato práce vzhledem ke svému omezenému rozsahu nedokázala postihnout veškeré aspekty týkající se problematiky trestu domácího vězení, domnívám se, že v dostatečném rozsahu zmapovala současné pojetí trestu domácí vězení jak z pohledu teoretického vymezení tak i jeho uplatnění v praxi a současně přinesla odpověď

na otázku, nakolik je institut domácího vězení schopen naplnit účel trestu jak jej chápe trestní spravedlnost.

Určitým limitujícím faktorem pro tuto práci je skutečnost, že trest domácí vězení je v praxi aplikován teprve krátkou dobu. Z tohoto důvodu fakticky neexistuje reprezentativní vzorek odsouzených, u nichž by bylo možno s určitým časovým odstupem po absolvování trestu prakticky ověřit, nakolik vykonaný trest domácího vězení naplnil svůj účel. Domnívám se, že zejména tato oblast je otevřena pro další zpracování.

Použitá literatura:

Tištěné publikace:

ARTYMIONEK, P., System dozoru elektronicznego jako nowa forma wykonywania kary pozbawienia wolności. In Sadowski M., Szymaniec P. et al, *PRACE Z NAUK PENALNYCH ORAZ PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO I EUROPEJSKIEGO*, Wrocław 2010, s. 104 - 113. ISBN 978-83-925508-3-9.

ARISTOTELES. *Etika Nikomachova. 2.*, rozš. vyd. Praha: P. Rezek, 1996. 493 s. ISBN 80-901796-7-3.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona. [Praha]: Česká biblická společnost, [1991]. 863, 287 s.

ČÁDOVÁ, J. Domácí vězení není jen sankce, ale sociální práce. In *České vězeňství*. 2010, 1, s.17 - 19. ISSN 1213-9297.

ČERNÍKOVÁ, V., MAKARIUSOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Sociální ochrana. 2.*, upr. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1998. 194 s. ISBN 80-85981-97-1.

ČERNÍKOVÁ, V. et al. *Sociální ochrana. Učební text bez redakční úpravy.* Praha: Policejní akademie České republiky, 2006. Dostupné v osobním archivu autora diplomové práce.

GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva. 4.*, aktualiz. vyd. Praha: Prospektrum, 2002. 564 s. ISBN 80-7175-077-85.

Handbook of basic principles and promising practices on Alternatives to Imprisonment. UNODC Criminal Justice Handbook Series. New York: United Nations, 2007. ISBN 978-92-1-148220-1.

HANUŠ, J. ed. *Křesťanství a lidská práva. 1.* vyd. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2002. 167 s. ISBN 80-85959-89-5.

HEGEL, G. W. F. *Základy filosofie práva.* vyd. 1. Praha: Academia, 1992. 378 s. ISBN 80-200-0296-0.

HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. In *Trestní právo*, 2005, 10(12), s. 7-12. ISSN 1211-2860.

INCIARDI, J. A. *Trestní spravedlnost: ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy.* Praha: Victoria Publishing, 1994. 795 s. ISBN 80-85605-30-9.

KALVODOVÁ, V. Domácí vězení - jedna z možných alternativ odnětí svobody?. In *Days of Public Law*. Brno : Masarykova univerzita, 2007. s. 678-684. ISBN 978-80-210-4430-2,

KARABEC, Z. Koncept restorativní justice. In *RESTORATIVNÍ JUSTICE, Sborník příspěvků a dokumentů.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 5 - 15. ISBN 80-7338-021-8.

KRAHL, M. Elektronicky hlídané domácí vězení. In *Právní rozhledy*, 1998, 6(5), s. 229-233. ISSN 1210-6410.

KRÁL, V. Domácí vězení – další alternativní trest?. *Trestněprávní revue*, 2007, 6(8), s. 235-238. ISSN 1213-5313

KREJČÍŘIKOVÁ, K. Nový trest (trestní opatření) domácího vězení. In *Státní zastupitelství*, Praha, Novatrix s.r.o., 2009, no. 10, s. 13-20. ISSN 1214-3758.

- KUCHTA, J. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2005. xxiv, 544 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-813-4.
- LATA, J. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: LexisNexis, 2007. 114 s. Knihovnička LexisNexis. ISBN 978-80-86920-24-5.
- LILLY, J. R., BALL, A. Elektronická vazba: Výkon trestu budoucnosti. In INCIARDI, J. A. *Trestní spravedlnost: ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy*. Praha: Victoriaa Publishing, 1994. s. 561 - 562. ISBN 80-85605-30-9.
- MUSIL, J. et al. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 2., přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003, ©1999. xlv, 1079 s. Právnícké učebnice. ISBN 80-7179-678-6.
- NOVOTNÝ, F. et al. *Trestní právo hmotné*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 310 s. Právnícké učebnice. ISBN 80-86473-67-8.
- NOVOTNÝ, F. et al. *Trestní zákoník 2010: stav k 1.4.2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: Eurounion, 2010. 838 s. ISBN 978-80-7317-084-4.
- NOVOTNÝ, Oto et al. *Trestní právo hmotné. I. obecná část*. 3., přeprac. vyd. Praha: Codex, 1997. ISBN 80-85963-24-8.
- OJZERMAN, T. I., ed. *Kantova filozofie a současnost*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1981. 501, [4] s.
- SOTOLÁŘ, A., ŠÁMAL, P., PÚRY, F. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000. xv, 468 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-350-7.
- Statistická ročenka 2011, účelová publikace*, č.j.VS 11/4/2012-50/Všeob./413, Praha: Vězeňská služba České republiky, 2012.
- ŠÁMAL, P., KARABEC, Z. Ke koncepci rekodifikace trestního práva hmotného. In *Právník*, 2000, **139**(4), s. 321-367. ISSN 0231-6625.
- WALACH, A. Systém trestů v Polsku. In *Státní zastupitelství*, 2010, číslo 2, s. 23-30. ISSN 1214-3758.
- WALKER, N. *Why Punish?*. Oxford: Oxford University Press, 1991. 168 s. ISBN 0-19-289219-3.
- ZAPLETAL, J. et al. *Prevence kriminality*. 2., přeprac. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. 108 s. ISBN 80-7251-200-5.
- ZDRAŽILOVÁ, P. ed., MOTEJL, O. ed. *Vězeňství: [sborník stanovisek veřejného ochránce práv]*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010. 336 s. ISBN 978-80-7357-606-6.
- ZEMAN, P. et al. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. 152 s. Studie. ISBN 978-80-7338-100-4.
- ZOUBEK, V. *Teorie státu a práva*. vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky, 2006. 252 s. ISBN 80-7251-233-1.

Elektronické dokumenty:

Domácí vězení: Zkušenosti ze zahraničí. [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky, změněno 19. 1. 2011 [cit. 11.1.2012]. Dostupné na WWW: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310185>>

DOSTÁL, D., PLCHOVÁ, Z. Domáci vězení: ušetřené miliony v nedohlednu. In *Profit.cz*, [online], poslední aktualizace 5.10.201 [cit. 7.12.2011]. Dostupné na WWW: <<http://profit.tyden.cz/clanek/domaci-vezeni-usetrene-miliony-v-nedohlednu/>>

Elektronische Aufsicht im Vollzug der Freiheitsstrafe in Baden-Württemberg. [online]. Stuttgart: Justizministeriums Baden-Württemberg, [cit. 8.1.2011]. Dostupné na WWW: <http://www.mpicc.de/ww/de/pub/forschung/forschungsarbeit/kriminologie/elektronische_aufsicht_im_voll.htm>

HAVERKAMP, R. "Electronic Monitoring" Die elektronische Überwachung von Straffälligen. In *Bürgerrechte & Polizei/CILIP* 60 (2/98). [cit.4.2.2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.cilip.de/ausgabe/60/elekhaus.htm>>

Home Confinement/Electronic Monitoring. [online]. Washington: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, [cit. 11.1.2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.ojjdp.gov/mpg/progTypesHomeConfinement.aspx>>

Home Confinement/Electronic Monitoring Literature Review. [online]. Bethesda: Development Services Group, Inc. 2009 [cit. 11.1.2012]. Dostupné na WWW: <<http://www2.dsgonline.com/dso/Home%20Confinement%20EM%20Lit%20Review.pdf>>

HULÁN, P. *Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku*. [online], poslední aktualizace 22.2.2011 [cit. 2.2.2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.e-advokacie.cz/cz/clanky/trest-domaciho-vezeni-v-novem-trestnim-zakoniku.html>>

Koncepcia väzenstva Slovenskej republiky na roky 2011 až 2020. [online]. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2011 [cit. 2.2.2012]. Dostupné na WWW:

<https://lt.justice.gov.sk/Attachment/vlastnymat_doc.pdf?instEID=43&attEID=32771&docEID=165019&matEID=3756&langEID=1&tStamp=20110325072048293>

Koncepcie väzenstva Slovenskej republiky na roky 2011 až 2020 - príloha č. 7, [online]. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2011 [cit. 2.2.2012]. Dostupné na WWW:

<http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=od%C5%88atia%20slobody%20nach%C3%A1dzalo%201050&source=web&cd=1&ved=0CB8QFjAA&url=https%3A%2F%2Flt.justice.gov.sk%2FAttachment%2Fpriloha_7.rtf%3FinstEID%3D1%26attEID%3D32779%26docEID%3D165063%26matEID%3D3756%26langEID%3D1%26tStamp%3D20110318174708560&ei=6BRAT_KhIsqa-gbeqMzpBQ&usg=AFQjCNEEiPKLXMU0XT5t1G7Tc5C0zkjJZA>

Poslání a cíle Probační a mediační služby ČR [online]. Praha: Probační a mediační služba České republiky [cit. 6.2.2012]. Dostupné na WWW: <<https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>>

Postoj občanů k trestu domácího vězení. Závěrečná zpráva z výzkumného šetření. [online]. Praha: Aspectio a.s., změněno 15. 2. 2010 [cit. 18.1.2012]. Dostupné na WWW:

<<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>>

System dozoru elektronicznego [online]. Wrześni: Sąd Rejonowy we Wrześni, poslední aktualizace 15.3.2011 [cit. 2.2.2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.wrzesnia.sr.gov.pl/strony/1/i/46.php>>

Právní normy a sborníky lidskoprávních dokumentů:

FICO, R. ed., LOVIŠEK, M. ed. *Ludské práva: Výber dokumentov OSN*. 2. vyd. Bratislava: Archa, 1955. 154 s. ISBN 80-7115-088-6.

CHUTNÁ, M. ed., JÍLEK, D. ed. *Lidská práva v mezinárodních dokumentech*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. 334 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně; Č. 107. ISBN 80-210-1005-3.

Listina základních práv a svobod

Zákon číslo 117/1852 ř.z. Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích.

Zákon č. 19/1855 ř.z. Vojenský trestní zákon o zločinech a přečinech.

Zákon číslo 119/1873 ř.z. jímž se uvádí trestní řád.

Zákon Národního výboru československého číslo 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého.

Zákon Národního shromáždění číslo 284/1920 Sb., jímž se stanoví poměr trestů v území různého práva.

Zákon Národního shromáždění číslo 154/1923 Sb., o vojenském kázeňském a kárném právu, jakož i o odnětí vojenské hodnosti a přeložení do výslužby řízením správním. (o vojenském kázeňském a kárném řádu)

Vyhláška Ministra národní obrany číslo 65/1935 Sb., o novém znění vojenského kárného zákona.

Zákon Národního shromáždění číslo 86/1950 Sb., trestní zákon.

Zákon číslo 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků.

Zákon České národní rady číslo 200/1990 Sb., o přestupcích.

Zákon číslo 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky číslo 300/2005 Z.z., trestný zákon.

USTAWA z dnia 7 września 2007 r.o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, Dz.U 07.191.1366.

Zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti číslo 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti číslo 458/2009 Sb., kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady.

Ostatní:

Interní statistiky Probační a mediační služby ČR

ASPI - Automatizovaný systém právních informací

Abstrakt:

Klíčová slova: domácí vězení, alternativní tresty, alternativy uvěznění, účel trestu, etické aspekty trestu,

Práce se zabývá trestem domácí vězení jako alternativou ke klasickému trestu odnětí svobody. V úvodu rozebírá jednotlivé pohledy na účel trestu, charakterizuje funkce trestu a pomocí lidsko-právních dokumentů vymezuje hranice pro ukládání trestů v rámci trestní justice. Dále historickým exkurzem mapuje výskyt trestu domácí vězení v jednotlivých právních normách České republiky od doby zániku Rakouska - Uherska do současnosti. Práce charakterizuje současnou právní úpravu trestu domácí vězení, způsob jeho kontroly, úkoly Probační a mediační služby ČR související s trestem domácí vězení a porovnává domácí vězení s trestem odnětí svobody. Současně obsahuje stručný exkurz do zahraničních právních úprav a rozbor některých etických aspektů trestu domácí vězení. V závěru práce autor hodnotí nakolik je domácí vězení jako mírnější forma postížení osobní svobody schopno naplnit účel trestu a nahlíží na tento institut z pohledu de lege ferenda.

Abstract:

Key words: house arrest, alternative sentencing, alternatives of imprisonment, ethical aspects of punishment

This thesis deals with house arrest punishment as an alternative to classical imprisonment. It starts with analysing various perspectives on the purpose of punishment, penalty function and using human – law documents defines limits for sentencing in the criminal justice system. Furthermore this work overviews house arrest punishment by historical moments in different legal standards of the Czech Republic since dissolution of the Austro-Hungarian Empire to the present. This work describes the current legal system of house arrest punishment, methods of control, tasks of the Probation and Mediation Service in connection with house arrest punishment and compares it with classic imprisonment. At the same time it contains a brief overview into different foreign laws and ethical analysis of some aspects of house arrest punishment. In conclusion, the author assesses if house arrest punishment fulfils the purpose of the punishment in the soft form of personal freedom limitation and looks at this institution from the perspective of legal aspect “de lege ferenda”.